

Ο ΦΟΙΝΙΞ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Β΄. ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1853.

ΕΤΟΣ Α΄.

Συντάχται:

ΚΑΝΤΑΣ ΠΕΡΕΥΣ ΦΩΤΙΟΣ
ΦΙΛΗΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
ΒΡΑΪΔΑΣ ΠΕΤΡΟΣ.
ΙΔΡΩΜΕΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛ,
ΑΔΑΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.

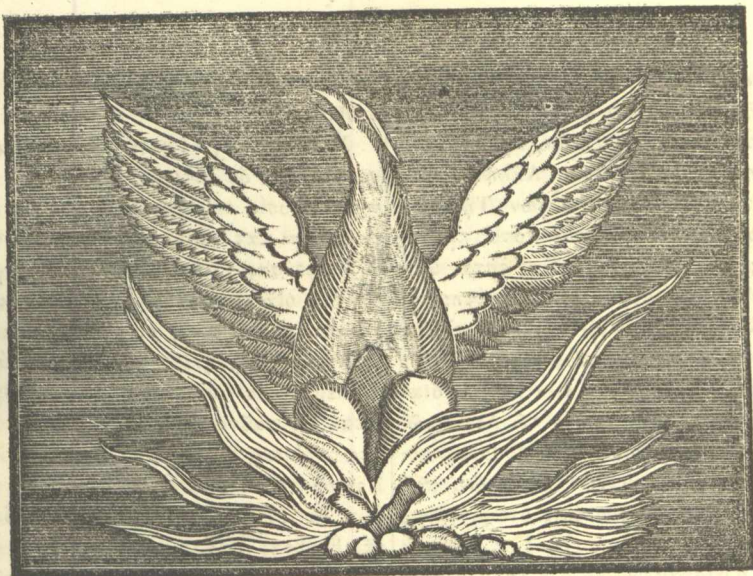
ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
ΔΑΒΡΑΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΤΥΠΑΛΛΟΣ ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ ΧΑΡΑΔΑΜΠΗΣ.
ΚΟΓΕΒΙΝΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ.
ΕΔΔΙΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

Α. Τερζάκη και Θ. Ρωμαίου.

1853.

Ο Φ Ο Ι Ν Ι Ε

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Β'.

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1853.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΔΥΤΙΚΟΥΣ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΥ.

Πάντες γινώσκουσι τὴν μεταξὺ τοῦ παρὰ τοῖς δυτικοῖς ἐν χρήσει μηνολογίου, Γρηγοριαοῦ καλουμένου ἀπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ II'. τοῦ εἰσαγαγόντος αὐτὸ, καὶ τοῦ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνατολικοῖς, ὅπερ συστήθην ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος, *Iulianòs* λέγεται. Ἐνεκα ταύτης τῆς ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου γενομένης μεταρρύθμισεως πολὺ καυχῶνται οἱ δυτικοί, ἀποδεικνύοντες τὸ ἴδιον μηνολόγιον συμφωνώτερον πρὸς τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου, καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἀκριβεστέρων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων συναγομένην περίοδον τοῦ ἔτους· μέμφονται δὲ ἡμᾶς, ὡς ἀτόπως ἐπιμένοντας εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ παλαιοῦ μηνολογίου, καὶ μὴ πειθομένους εἰς τὰς ἐναργεῖς αὐτῶν ἀποδείξεις. Δανθάνει δὲ τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς μεταρρύθμισεως τοῦ μηνολογίου οὔτε ἀστρονομικὸς ἦτο, οὔτε πολιτικὸς, ἀλλ' ἐκκλησιαστικὸς· διότι ἡ μεταρρύθμισις δὲν ἔγινεν ἵνα συναρμολογηθῇ τὸ μῆκος τοῦ πολιτικοῦ ἐνιαυτοῦ πρὸς τὴν ἐτήσιαν τοῦ ἡλίου περίοδον, ἀλλ' ἵνα δῆθεν ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα τελῆται κατὰ τὰ ὀρισθέντά ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης οἰκουμένης ἀγίας σύνοδου. Ἄξιον λοιπὸν ζητήσεως κρίνομεν, ἐὰν ἄρα γε οἱ μεταρρυθμισταὶ τοῦ μηνολογίου ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦμένου· ἂν δηλαδὴ τῷ ὄντι οἱ δυτικοί

ἑορτάζουσι τὸ πάσχα ὡς ἐθέσπισεν ἡ Ἁ. σύνοδος, ἢ μήπως ἡμεῖς πιστότεροι ἐμμένομεν εἰς τὴν περὶ τοῦ πάσχα διάταξιν τῆς συνόδου. Τοῦτο προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῇ παρούσῃ διατριβῇ, ἐκκλίνοντες πᾶσαν ἀπλῶς ἀστρονομικὴν συζήτησιν ὡς περιττήν, ὅχι μόνον διὰ τὴν ῥηθείσαν αἰτίαν, ὅτι οἱ ἀστρονομικοὶ λόγοι κατὰ τοσοῦτον πραγματικῶς προεκάλεσαν τὴν μεταρρύθμισιν, καθ' ὅσον συνδέονται πρὸς τὸ περὶ τοῦ πάσχα ζήτημα· ἀλλὰ καὶ διότι οἱ ἀστρονομικοὶ οὗτοι λόγοι δὲν ἦσαν καθ' ἑαυτοὺς ἀποχρῶντες ἵνα δικαιολογήσωσιν αὐτήν· ἐπειδὴ κατὰ τὴν κρίσιν ἀνδρὸς δυτικοῦ καὶ ἀστρονόμου, τοῦ Δελάμβρου, τὸ Ἰουλιανὸν μηνολόγιον ἦτο μ' ὅλα τὰ ἐλλείμματα αὐτοῦ τὸ καταλληλότερον πρὸς τὰς χρήσεις τῶν ἀστρονόμων, οἵτινες ὀλίγον ἐνδιαφέρονται ἂν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους εἶναι στρεβὰ καὶ ἀμετάβλητος. (Le calendrier Julien était, malgré ses défauts, le plus commode qu'on pût imaginer pour les usages astronomiques, pour lesquels il importe fort peu que le commencement de l'année soit absolument fixe. Delambre Astron. ch. XXXVIII. n° 22).

Ἡ ἑορτὴ τοῦ νομικοῦ πάσχα ἐνομοθετήθη ὑπὸ Θεοῦ διὰ Μωσέως, ὅτε ἔμελλον οἱ Ἰσραηλιταὶ νὰ ἐξέλθωσιν ἐξ Αἰγύπτου, ἵνα τελῆται κατὰ τὴν ἰδ' τοῦ καθ' Ἑβραίους μηνὸς Νισάν, ἀφ' οὗ ἤρχετο τὸ

θηρσκευτικὸν τῶν Ἰουδαίων ἔτος. «Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῆ Αἰγύπτῳ λέγων· Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν τοῖς μηνσὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀλλήσον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων· Τῆ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν . . . Καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. Καὶ σφάζουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν . . . πᾶσχα ἐστὶ Κυρίῳ.» (Ἔξοδ. ιβ'. 1—14.) Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ Λευιτικῷ (κγ'. 5.) «Ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ μηνὸς ἀνα μέσον τῶν ἑσπερινῶν, πᾶσχα τῷ Κυρίῳ.» Ἐνθα σημειώτερον, ὅτι οἱ μῆνες τῶν Ἑβραίων ἦσαν σεληνιακοί, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς νέας σελήνης, καὶ συνιστάμενοι ἐξ 29 καὶ 30 ἡμερῶν ἐναλλάξ, διότι τὸ διάστημα ἀπὸ πάσης νέας σελήνης εἰς τὴν ἐπιούσαν εἶναι ὡς ἕγγιστα 29 1/2 ἡμερῶν· τὸ δὲ ἔτος συνίστατο κοινῶς ἐκ 12 μηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ 12 τοιοῦτοι σεληνιακοὶ μῆνες ποιοῦσιν ἡμέρας 354, τὸ δὲ ἡλιακὸν ἔτος, τουτέστιν ὁ χρόνος, μεθ' ὃν ὁ ἥλιος ἐπανέρχεται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ ζῳδιακοῦ, οἷον εἰς τὴν ἰσημερίαν, εἶναι περίπου 365 1/4 ἡμερῶν, τὸ καθ' Ἑβραίου ἔτος ἤθελεν ἀρχεσθαι πάντοτε πρωιμώτερον, ἢν οἱ Ἑβραῖοι, ὡς καὶ ἄλλα ἔθνη μεταχειρίζομενα τὸ σεληνιακὸν ἔτος, δὲν προσέθετον κατὰ τινα ἔτη δέκατον τρίτον ἐμβόλιμον μῆνα. Ἀλλὰ πόθεν ἐγίνωσκον οἱ Ἰσραηλιταὶ πότε ὄφειλον νὰ παρεμβάλωσι τοῦτον τὸν ἰγ' μῆνα; Οὐχὶ βεβαίως ἀπὸ κύκλων ἢ ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν, διότι περὶ τὰ ἀστρονομικὰ οὐδὲν ἔκτερον, τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Διέταττεν οὗτος, ἵνα τῇ ιε' τοῦ Νισάν, τουτέστι τῇ ἐπαύριον τοῦ πάσχα, ἐφορτάζωσι τὴν ἐορτὴν τῶν ἀζύμων, τῇ δὲ ἐπιούσῃ, τῇ ις' προσφέρωσι τῷ Κυρίῳ διὰ τοῦ ἱερέως τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ τοῦ σίτου. «Καὶ ἐν τῇ πεντακαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου (τοῦ πρώτου) ἐορτὴ τῶν ἀζύμων τῷ Κυρίῳ· ἐπτὰ ἡμέρας ἀζύμα ἔδεσθε . . . Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, λέγων· Εἰπὸν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίζετε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, καὶ οἴσετε τὸ δράγμα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ ἀνοίσει τὸ δράγμα ἔναντι Κυρίου δεκτὸν ὑμῖν, τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἀνοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς.» (Λευιτ. κγ'. 6—14.) Ὅσακις λοιπὸν φθάσαντες εἰς τὸν δωδέκατον μῆνα ἔβλεπον ὅτι ὁ σίτος πολὺ ἀπείχε τῆς ὀριμότητος, ἐποίουν τὸ ἔτος ἐκ 13 μηνῶν· καὶ οὕτως ἢ ἄπειρος σοφία τοῦ Θεοῦ ὠκονόμητος διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἵνα οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ὄντες ἐφορτάζωσι πάντοτε τὸ πάσχα κατὰ τὴν ἐκρινὴν ἰσημερίαν, ἢ ὀλί-

γον ὕστερον, διότι τότε ὀριμάζει ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ ὁ σίτος.

Ἡ λέξις πάσχα ἐρμηνεύεται διάβασις ἢ ὑπέρβασις· ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ ἐορτὴ καὶ ἡ κατ' αὐτὴν γινομένη θυσία τοῦ ἀμνοῦ, ἔτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀμνός, εἴτε διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τῆς ιδ'. ὁ Θεὸς ἐξολοθρεύσας τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ὑπέρβη τὰς οἰκίας τῶν Ἑβραίων τὰς κεχρισμένας τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ, εἴτε διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐξῆλθον οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ἦσαν δὲ ταῦτα τύποι, ἢ μὲν ἀπολύτρωσις τῶν πρωτοτόκων, τῆς διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἡμῶν τῶν εἰς αὐτὸν πισυνόντων ἐκ τοῦ αἰωνίου θανάτου, ἢ δὲ ἐξοδος καὶ ἡ τῆς Ἐρυθρᾶς διάβασις, τῆς ἡμετέρας διαβάσεως ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ νοητοῦ Φαραὼ καὶ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· ἢ δὲ σφαγὴ τοῦ ἀμνοῦ, τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας τοῦ Κυρίου. Διὸ ὁ μὲν ἀποστολος πάσχα καλεῖ τὸν Χριστὸν, λέγων· «Τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.» (Α. Κορ. ε'. 7.) οἱ δὲ Χριστιανοὶ ὠνόμασαν πάσχα τινὲς μὲν τὴν ἐορτὴν τῆς σταυρώσεως, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου· ἄλλοι δὲ, ὅπερ καὶ ἐπεκράτησε, τὴν ἐορτὴν τῆς ἀναστάσεως, διότι ἂν καὶ διὰ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἠξιώθημεν τῆς ἀπολυτρώσεως, ἢ μεταβάσις ὅμως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθορίαν ἐτετέλεθη διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως.

Περὶ ταύτης λοιπὸν τῆς Χριστιανικῆς ἐορτῆς τοῦ πάσχα οἱ ἀρχαῖοι ἐν Ἀσίᾳ Χριστιανοὶ διεφέροντο πρὸς τοὺς λοιπούς· διότι οἱ μὲν Ἀσιακοὶ τὸ πάσχα, τουτέστιν, ὡς ὑπὸ πολλῶν ἐσημειώθη, τὴν σταύρωσιν, ἐφορτάζον κατὰ τὴν ιδ'. τῆς σελήνης ὁμοῦ μετὰ τῶν Ἰουδαίων, καθ' ὅποιανδήποτε ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος συνέπιπτεν, ὡς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ σταυρωθέντος τοῦ Κυρίου· ἐπομένως τὴν ἀνάστασιν ἐφορτάζον τῇ ις'. καὶ ἔλεγον, ὅτι οὕτω παρέλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπιστηθίου μαθητοῦ Ἰωάννου, συγκαταβάντος ἴσως τοῖς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοῖς· οἱ δὲ ἐν τῇ δύσει καὶ μεσημβρίᾳ Χριστιανοὶ ἐφορτάζον τὸ πάσχα, ἥτοι τὴν ἀνάστασιν, τῇ μετὰ τὴν ιδ'. Κυριακῇ, ἐξ ἀποστολικῆς ἀναμφισβόλου παραδόσεως. Ἡ διαφωνία δὲ αὕτη διήρκεσεν ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς Ἡ διαφωνία δὲ αὕτη διήρκεσεν ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συναθροίσας τὴν ἐν Νικαίᾳ Ἀ. οἰκουμένην σύνοδον, προσέτρεψε τοὺς ἐν αὐτῇ πατέρας, ἵνα λύσωσι καὶ τὸ περὶ τοῦ πάσχα ζήτημα, καὶ ὀρίσωσι μίαν ἡμέραν τῆς ἀγιωτάτης ταύτης ἐορτῆς εἰς πάντας τοὺς ἀπανταχοῦ Χριστιανούς· διότι δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τοιαύτην διαφωνίαν μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων εἰς τὴν μεγίστην τῶν Χριστιανικῶν ἐορτῶν· διὸ καὶ πρὸ τῆς συνόδου ἐπεμψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν Ὅσιον τὸν ἐπίσκοπον Κουδρουβίθης πρὸς συμβιβασμὸν τοῦ ζητήματος· (Σωζόμ. βιβλ. Α. κεφ.

ις'.) ἀλλ', ὡς φαίνεται, δὲν ἐπέτυχεν. Ἐπιληφθεῖσα λοιπὸν ἡ σύνοδος τοῦ ζητήματος, ὥρισεν ἵνα πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τελῶσι τὸ πάσχα ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὡς ἐποίουν ἀνεκαθεν αἱ πλείσται· καὶ καταλλήλως· ἐπειδὴ ἐν ἡ πρώτῃ ἡμέρᾳ πάσης ἑβδομάδος καθιερώθη ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς μνήμην τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως, ἀνάρμοστον ἦτο νὰ γίνεταί ἡ ἐτήσιος αὐτῆς ἀνάμνησις κατ' ἄλλην ἡμέραν. Διέσωσαν δὲ εἰς ἡμᾶς οἱ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικοὶ τὴν περὶ τούτου ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς ἐκκλησίας, οὕτως ἔχουσαν. (Εὐσέβ. Βίβ. Κωνσ. βιβλ. Γ'. κεφ. ις'. — κ. Σωκρ. βιβλ. Α'. κεφ. θ'.)

Κωνσταντῖνος σεβαστὸς ταῖς ἐκκλησίαις.

Πεῖραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς Θεῆς δυνάμεως πέφυκε χάρις, τοῦτον πρὸ γε πάντων ἔκρινα εἶναι μοι προσήκειν σκοπὸν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλήθει πίστις μία καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη, ὁμογνώμων τε καὶ περὶ τὸν παγκρατῆ Θεὸν εὐσέβεια τηρηταί. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτ' οὐχ οἷόν τ' ἦν ἀκλινη καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν, εἰ μὴ, εἰς ταῦτ' ἅπαντων ὁμοῦ, ἢ τῶν γούν πλειόνων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἐκάστου τῶν προσηκόντων τῇ ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ διακρισις γένοιτο· τούτου ἕνεκεν πλείστων ὄσων συναθροισθέντων· αὐτὸς δὲ καθάπερ εἷς ἐξ ὑμῶν ἐτύγχανον συμπάρων· (οὐ γὰρ ἀρνησαίμην ἂν, ἐρ' ὃ μάλιστα χαίρω, συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι) ἄριστος οὗτος ἅπαντα τῆς προσηκούσης τετύχηκεν ἐξέτασεως, ἄχρις οὗ, ἢ τῷ πάντων ἐφόρῳ Θεῷ ἀρέσκουσα γνώμη πρὸς τὴν τῆς ἐνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη· ὡς μηδὲν ἔτι πρὸς διχόνοιαν ἢ πίστει ἀμφισβήτησιν ὑπολείπεσθαι. Ἐνθα καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἀγιωτάτης ἡμέρας γενομένης ζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν, ἐπὶ μιᾷ ἡμέρᾳ πάντας τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπιτελεῖν. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί δὲ σεμνότερον ὑπάρξει διυνησεται, τοῦ τὴν ἐορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὰς τῆς ἀθανασίας εὐλόγηται ἐλπίδας, μιᾷ τάξει καὶ φανερῷ λόγῳ παρὰ πᾶσιν ἀδιαπίπτως φυλάττεσθαι; Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ἔδοξεν εἶναι, τὴν ἀγιωτάτην ἐκείνην ἐορτὴν τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐπομένους συνηθεῖα πληροῦν· οἱ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτῳ πλημμελήματι χράναντες, εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μικροὶ τυφλώττουσιν. ἔξεστι γὰρ τοῦ ἐκείνων ἔθους ἀποβληθέντος, ἀληθεστέρα τάξει, ἢ ἐκ πρώτης τοῦ πάθους ἡμέρας ἄχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐκτείνεσθαι. Μηδὲν τοῖνυν ἔσω ἡμῖν κοινὸν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων ὄχλου. εὐλόγηται γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ὁδὸν ἐτέραν· πρόκειται δρόμος τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμιμος, καὶ πρέπων. τούτου συμφώνως ἀντιλαμβάνομενοι, τῆς αἰσχυρᾶς ἐκείνης ἑαυτοὺς συνειδήσεως ἀποσπάσωμεν ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ

ὡς ἀληθῶς ἀτοπώτατον, ἐκείνους αὐχεῖν ὡς ἄρκα παρεκτός τῆς αὐτῶν διδασκαλίας ταῦτα φυλάττειν οὐκ εἴμεν ἱκανοί. τί δὲ φρονεῖν ὀρθὸν ἐκείνοι δυνήσονται, οἱ μετὰ τὴν Κυριοκτονίαν τε καὶ πατροκτονίαν ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρενῶν, ἄγονται οὐ λογισμῶν τινα, ἀλλ' ὀρμητὰ ἀκατασχέτω, ὅποι δ' ἂν αὐτοὺς ἢ ἔμφυτος αὐτῶν ἀγάγη μανία. ἐκείθεν οὖν τοῖνυν καὶ τούτῳ τῷ μέρει τὴν ἀλήθειαν οὐχ ὀρθῶσιν· ὡς δὴ κατὰ τὸ πλείστον αὐτοὺς πλανωμένους τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως, τῷ αὐτῷ ἔτι δειότερον τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν· τίνος χάριν τούτοις ἐπόμεθα, οὐς δεινὴν πλάνην νοσεῖν ὠμολόγηται; δευτερον γὰρ τῷ ἐνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα. Ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα μὴ προὔκειτο, ἀλλὰ δὴ τὴν ὑμετέραν ἀγγινοίαν ἐχρῆν καὶ διὰ σπουδῆς καὶ δι' εὐχῆς ἔχειν πάντοτε, ἐν μηδεμίᾳ τῷ καθάρῳ τῆς ὑμετέρας ψυχῆς κοινωνεῖν δοκεῖν ἀνθρώπων ἔθεσι παγκάκων. Πρὸς τούτοις κάκεινο πάρεστι συνορᾶν, ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγματι καὶ τοιαύτη θρησκεία ἐορτῇ διαφωνίαν ἀρχεῖν, ἐστὶν ἀθέμιτον· μίαν γὰρ ἐορτὴν τὴν τῆς ὑμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν, τουτέστι τὴν τοῦ ἀγιωτάτου πάθους, ὁ ἡμέτερος παρέδωκε Σωτῆρ' καὶ μίαν εἶναι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν βεβούληται· ἢ εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέρη διήρηται, ἀλλ' ὅμως ἐνὶ πνεύματι, τουτέστι τῷ Θεῷ βουλήματι, θάλαπται. Λογισάσθω δ' ἡ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγγινοία, ὅπως ἐστὶ δεινόν τε καὶ ἀπρεπὲς, κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐτέρους μὲν ταῖς νηστείαις σχολάζειν, ἐτέρους δὲ συμπόσια συντελεῖν· καὶ τὰς μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας, ἄλλους μὲν ἐν ἐορταῖς καὶ ἀνέσεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δὲ ταῖς ὀρισμέναις ἐκδεδῶσθαι νηστείαις. Διὰ τοῦτο γούν τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως τυχεῖν, καὶ πρὸς μίαν διατύπωσιν ἄγεσθαι τοῦτο ἡ Θεῆα πρόνοια βούλεται, ὡς ἐγὼ γ' ἅπαντας ἠγοῦμαι συνορᾶν. Ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτ' οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσήκειν, ὡς μηδὲν μετὰ τοῦ τῶν πατροκτόνων καὶ Κυριοκτόνων ἐκείνων ἔθους εἶναι κοινόν. Ἔστι δὲ τάξις εὐπρεπῆς, ἢν πᾶσαι αἱ τῶν δυτικῶν τε καὶ μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτικῶν τῆς οἰκουμένης μερῶν παραφυλάττουσιν ἐκκλησίαι, καὶ τινὲς τῶν κατὰ τὴν ἐφ' ἂν τόπων. Τούτου ἕνεκεν ἐπὶ τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἠγήσαντο, καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμετέρα ἀγγινοία ἀρέσκειν ὑπεσχόμεν, ἵν' ὅπερ δ' ἂν κατὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων πόλιν τε, καὶ Ἀφρικὴν, Ἰταλίαν τε ἅπασαν, Αἴγυπτον, Σπανίαν, Γαλλίαν, Βρεττανίαν, Λιβύαν, ὅλην Ἑλλάδα, Ἀσιανὴν τε διοικήσιν, καὶ Ποντικὴν, καὶ Κιλικίαν, μιᾷ καὶ συμφώνῳ φυλάττεται γνώμῃ, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξεται σύνεσις· λογιζομένη ὡς οὐ μόνον πλείαν ἐστὶν ὁ τῶν κατὰ τοὺς προσηρημένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ πάντας ὁσιώτατόν ἐστι βούλεσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβὴς λόγος ἀπαιτεῖν δοκεῖ, καὶ οὐδεμίαν

μετά τῆς Ἰουδαίων ἐπιπορίας, ἔχειν κοινωσίαν. Ἰνα δὲ τὸ κεφαλαϊωδέστερον συντόμως εἴπω, κοινῇ πάντων ἤρесе κρίσει, τὴν ἀγιωτάτην τοῦ πάσχα ἐορτὴν μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοσαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τινα διαφορὰν· καὶ κάλλιον ἔπεσθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἐν ᾗ οὐδέμια ἔστιν ἀλλοτρίας πλάνης καὶ ἀμαρτήματος ἐπιμιξία. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἀσμένως δέχεσθε τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, καὶ Θεῖαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν· πᾶν γὰρ ὅ τι δ' ἂν ἐν τοῖς ἀγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττεται, τοῦτο πρὸς τὴν Θεῖαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφορὰν. Διὸ πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς ἐμφανίσαντες τὰ πεπραγμένα, ἤδη καὶ τὸν προειρημένον λόγον καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς ἀγιωτάτης ἡμέρας ὑποδέχεσθαι τε καὶ διατάττειν ὀφείλετε· ἵν' ἐπειδὴν πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθουμένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφίκομαι, ἐν μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀγίαν μεθ' ὑμῶν ἐορτὴν ἐπιτελέσαι δυνήθω, καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐδοκήσω, συνορᾶν τὴν διαβολικὴν ὠμότητα ὑπὸ τῆς Θεῖας δυνάμεως διὰ τῶν ἡμετέρων πράξεων ἀνηρημένην, ἀκαμαζούσης πανταχοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως καὶ εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξῃ ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

Καὶ ἡ σύνοδος δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτῇ πρὸς τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λυβύῃ καὶ Πενταπόλει ἀναγγέλλει τὴν παῦσιν τῆς περὶ τοῦ πάσχα διαφωνίας, οὕτω λέγουσα· «Εὐαγγελίζομεθα δὲ ὑμῖν περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιωτάτου πάσχα, ὅτι ὑμετέρας εὐχαῖς κατωρθώθη καὶ τοῦτο τὸ μέγρον, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐξῆς ἀδελφοὺς, τοὺς μετὰ Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιοῦντας, συμφώνως Ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς ἐξ ἀρχαίου μεθ' ἡμῶν φυλάττουσι τὸ πάσχα, ἐκ τοῦ δεῦρο ἄγειν.» (παρὰ Σωκρ. βιβλ. Α'. κεφ. θ'.)

Κατὰ τὸν διορισμὸν λοιπὸν τῆς ἐν Νικαίᾳ ἀγιωτάτης συνόδου, ὀφείλομεν οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐορτάζωμεν τὸ πάσχα τῇ Κυριακῇ τῇ ἐπομένῃ μετὰ τὴν πανσέληνον τὴν συμβαίνουσαν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἣν ὅτε συνεκροτήθη ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐγένετο τὴν κ'. τοῦ Μαρτίου. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ πολὺ πρότερον ποίαν ἡμέραν μέλλει νὰ ἐορτάζῃται καθ' ἕκαστον ἑνιαυτὸν ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Χριστιανῶν τὸ πάσχα, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ τῆρῶνται πάντοτε ἀκριβῶς πάντες οἱ ὅροι τοῦ πάσχα, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἕνεκα τῆς ἀμφιβολίας, τὴν ὑποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστρονόμοι πολυλάκις ἔχουσι περὶ τῆς ἡμέρας τῆς πανσέληνου, ὅταν αὕτη γίνηται· περὶ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν τελευτᾷ ἡ μία ἡμέρα, καὶ ἀρχεται ἡ ἄλλη· οὐδὲ πάλιν ἐδύνατο ἡ ἐκκλησία νὰ συγκροτῇ συχνάκις συνόδους καὶ νὰ συμβουλευθῇ ἀστρονόμους, ἵνα προσδιορίζῃ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα· διὰ ταῦτα πάντα λοιπὸν ἐχρησιάσθη νὰ κατασκευασθῶσι *πασχάλια*, τουτέστι:

πίνακες, δεικνύοντες κατὰ ποίαν ἡμέραν ἐκάστου ἔτους ὀφείλει νὰ ἐορτάζῃται τὸ πάσχα, εἰς δὲ τὴν κατασκευὴν τῶν τοιούτων *πασχαλίων* νὰ τηρηθῶσιν ἀκριβεστάτα μὲν οἱ κυριώτεροι τῶν ὅρων τοῦ πάσχα, ὅσον δὲ ἦτο δυνατόν καὶ οἱ λοιποί. Ἀλλὰ τίνας εἰσὶν οἱ κυριώτεροι ὅροι; Μανθάνομεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ζ'. ἀποστολικοῦ κανόνος· «Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἀγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἢ ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.» Πρὸς κατάληψιν δὲ τοῦ κανόνος τούτου σημειώτεον, ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων οἱ Ἰουδαῖοι ἐώρταζον ἐνίοτε τὸ πάσχα πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ὡς μὴ ἔχοντες πλέον τὸ ἐκ τοῦ θερισμοῦ τεκμήριον. Δύο πράγματα λοιπὸν πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ φυλάττωνται εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ πάσχα, τὸ νὰ μὴ ἐορτάζῃται πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, μήτε μετὰ Ἰουδαίων, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα· ἅτινα καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Κωνσταντίνου συνάγονται.

Πασχάλια συνέταξεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, ὡς παρ' αὐτοῦ μανθάνομεν, (βιβλ. Δ'. κεφ. λδ'. λέ.) καὶ ἄλλοι ἀκολουθῶντες. Τὰ δὲ κοινῶς ἐν χρήσει εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, πονηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, στηρίζονται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ Ἰουλιανὸν μηνολόγιον, τὸ ὁποῖον πᾶσα ἡ Εὐρώπη μεταχειρίζετο πρὸ τῆς Γρηγοριανῆς μεταρρυθμίσεως, συνισμένου τοῦ ἔτους ἐκ 365 ἡμερῶν, ἀνὰ δὲ τέταρτον ἔτος προστιθεμένης μιᾶς ἡμέρας· ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ἧτοι τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα τοῦ Μέτωνος, ὅστις παρετήρησεν ὅτι μετὰ 19 ἔτη αἱ νεομηναίαι καὶ αἱ πανσέληνοι ἐπανέρχονται εἰς τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐκάστου μηνός. Οἱ συντάκται τῶν *πασχαλίων* προσδιώρισαν ἐπομένως κατὰ ποίαν ἡμέραν μετὰ τὴν κ'. Μαρτίου συμβαίνει εἰς ἕκαστον τῶν 19 ἔτων τοῦ κύκλου ἡ πανσέληνος, καὶ ἐσημείωσαν ὡς ἡμέραν τοῦ πάσχα τὴν ἐπομένην Κυριακὴν. Ἐξ οὗ γίνεται φανερόν, ὅτι τὸ πάσχα δὲν δύναται νὰ τελεσθῇ οὔτε πρωϊώτερον τῆς κβ'. Μαρτίου, οὔτε ὀψιμώτερον τῆς κδ'. Ἀπριλίου. Διότι ἐὰν τὴν κ'. Μαρτίου συμπέσῃ ἡ πανσέληνος, τύχη δὲ ἡμέρα σαββάτου, τὸ πάσχα ἐορτάζεται τὴν ἐπομένην κβ'. Μαρτίου. Ἐὰν δὲ πάλιν ἦναι πανσέληνος τὴν κ'. Μαρτίου, λαμβάνεται ἡ ἐξῆς πανσέληνος τῆς ιθ'. Ἀπριλίου· καὶ ἐὰν τύχῃ ἡμέρα Κυριακὴ, τὸ πάσχα ἐορτάζεται τὴν ἐφεξῆς Κυριακὴν, τουτέστι τὴν κδ'. Ἀπριλίου.

Περὶ τούτων τῶν *πασχαλίων* οἱ περὶ τὰ ἀστρονομικὰ ἀσχολούμενοι παρετήρησαν ὅτι δὲν ἦσαν ἀκριβῆ, καὶ τοῦτο διὰ δύο αἰτία. Πρῶτον μὲν, διότι ὁ ἡλιακὸς ἑνιαυτὸς, τουτέστιν ὁ χρόνος, μεθ' ὃν ὁ ἥλιος ἐπανέρχεται εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, δὲν εἶναι ἀκριβῶς 365 $\frac{1}{4}$ ἡμερῶν, ὡς ὑποτίθεται εἰς τὸ Ἰουλιανὸν μηνολόγιον, ἀλλὰ 365 ἡμερῶν 5 ὥρων καὶ 49 λεπτῶν ὡς ἔγγιστα· ἐκ δὲ τού-

του συμβαίνει, ὥστε ἡ ἰσημερία προλαμβάνει 41 λεπτὰ περίπου κατ' ἔτος, καὶ μίαν ἡμέραν μετὰ 434 ἔτη. Ἐπομένως μετὰ παρέλευσιν 434 ἔτων ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἡ ἰσημερία δὲν συνέπιπτε πλέον τῇ κβ'. Μαρτίου, καὶ μετὰ τοσαῦτα πάλιν ἔτη, τῇ ιθ'. καὶ καθεξῆς· ὥστε ἐπὶ Γρηγορίῳ II'. πάπα ἡ ἰσημερία συνέβηκε τῇ ια'. Μαρτίου. Ὅσακις λοιπὸν ἐγένετο ἡ πανσέληνος μετὰ τὴν ἀληθινὴν ἰσημερίαν, ἀλλὰ πρὸ τῆς κβ'. Μαρτίου, ἡ ἐκκλησία μεταχειριζομένη τὰ *πασχάλια* ἐώρταζε τὸ πάσχα μετὰ τὴν ἐξῆς πανσέληνον, δηλαδὴ ἕνα μῆνα βραδύτερον. Δεύτερον δὲ αἴτιον τῆς ὀλίγης ἀκριβείας τῶν *πασχαλίων* ἐσημείωσαν τὴν χορῆσιν τοῦ κύκλου τῆς σελήνης. Διότι ὁ σεληνιακὸς μῆν, ἧτοι ὁ χρόνος ὁ παρερχόμενος μεταξὺ ἐκάστης νεομηναίας ἢ πανσέληνου καὶ τῆς ἐξῆς, εἶναι κατὰ τοὺς ἀστρονόμους ὡς ἔγγιστα 29 ἡμερῶν 12 ὥρων καὶ 44 λεπτῶν· ὥστε 235 τοιοῦτοι μῆνες περιλαμβάνουσι ἡμέρας 6939 ὥρας 16 καὶ λεπτὰ 20 ὡς ἔγγιστα, ἐν ᾧ 19 Ἰουλιανὰ ἔτη ἐκ 365 $\frac{1}{4}$ ἡμερῶν ποιοῦσιν ἡμέρας 6939 καὶ ὥρας 18· ἐπομένως μετὰ τὰ 19 ἔτη τοῦ κύκλου αἱ νεομηναίαι καὶ πανσέληνοι προλαμβάνουσι 1 ὥραν καὶ 40 λεπτὰ περίπου, μετὰ δὲ 15 κύκλους, ἧτοι 285 ἔτη, προλαμβάνουσι μίαν ἡμέραν. Ἐκ τούτου ἐνδέχεται νὰ ἐορτασθῇ ἐνίοτε τὸ πάσχα βραδύτερον τοῦ δέοντος μίαν ἡμέραν. Οἷον ἐὰν ἡ ἐν τοῖς *πασχαλίοις* σημειουμένη πανσέληνος τύχῃ ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τὸ πάσχα τελεῖται κατὰ τὴν ἐξῆς Κυριακὴν, ἐν ᾧ ὄφειλε κατ' ἐκείνην νὰ τελεσθῇ, ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ πανσέληνος ἦτο πρὸ τῆς Κυριακῆς· ἐκείνης. Καὶ σημειώτεον, ὅτι ἐὰν τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τοῦ κύκλου τῆς σελήνης ἦτο τὸ μόνον, ἐδύνατο νὰ συμβῆ ἕνεκα αὐτοῦ νὰ ἐορτάζῃται τὸ πάσχα καὶ πρὸ τοῦ δέοντος ἕνα μῆνα. Διότι ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι γίνεται χρῆσις τῶν *πασχαλίων* 285 ἔτη μετὰ τὴν σύνταξιν αὐτῶν, καὶ ὅτι εὐρίσκομεν κατὰ τι ἔτος σημειουμένην ὡς ἡμέραν τῆς πανσέληνου τὴν κβ'. Μαρτίου. Φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἡ ἀληθινὴ πανσέληνος ἐγένετο τὴν κ'. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἔτος συνίστατο ἀκριβῶς ἐκ 365 $\frac{1}{4}$ ἡμερῶν, ἡ πανσέληνος ἐκείνη ἤθελε προηγεῖσθαι τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, καὶ παραλαμβάνοντες αὐτὴν εἰς προσδιορισμὸν τοῦ πάσχα, ἤθελομεν ἐορτάσει αὐτὸ πρὸ καιροῦ, παραβαίνοντες τοὺς κανόνας. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἐπειδὴ, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, πολλὸ πρὸ τῶν 285 ἔτων ἡ ἰσημερία προλαμβάνει μίαν ἡμέραν· ὥστε ἡ τῆς κ'. πανσέληνος δὲν εἶναι πρὸ τῆς ἰσημερίας. Οὐδεὶς κίνδυνος λοιπὸν ὑπάρχει, μήπως ἀκολουθοῦντες τὰ *πασχάλια* ἐορτάσωμεν τὸ πάσχα πρὸ καιροῦ, τὸ ὁποῖον ῥητῶς, ὡς εἶδομεν, ἀπαγορεύουσιν οἱ κανόνες.

Τὰ ἐκτεθέντα ἐλλείμματα τῶν *πασχαλίων* παρατηρήθησαν καὶ ὑπὸ τινῶν τῶν ἡμετέρων, οἷον ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά, καὶ τοῦ Ἀργυροῦ Ἰσαάκ, οὗτινος ὄρα τὴν περὶ τούτου πραγματείαν παρὰ Πηταύτῳ

(Doctr. Temp. t. III.). Καὶ ἐκ τῶν δυτικῶν πολλοὶ πολλὰ ἔγραψαν κατὰ καιροῦς, ὧς οὐ τῷ 1582 ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ II'. εἰσήγαγε κατὰ τὸ σχέδ.ον τοῦ Καλαβροῦ ἀστρονόμου Ἀλοΐσιου Λιλίου τὸ νέον μηνολόγιον, ὅπερ κατ' ἀρχὰς μόνον οἱ κατόλικοι μετεχειρίσθησαν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐδέχθησαν αὐτὸ καὶ οἱ δικμαρτυρόμενοι.

Ἡ Γρηγοριανὴ αὕτη μεταρρύθμισις ἔχει δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἀποβλέπει τὸ κυρίως μηνολόγιον, τὸ δὲ ἕτερον τὰ *πασχάλια*. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον παρατηρήσας ὁ Λίλιος, ὅτι αἱ ἰσημερίαι προλαμβάνουσιν ὡς ἔγγιστα 3 ἡμέρας εἰς τετρακόσια ἔτη, προέτεινε ἵνα τὰ τελευταῖα ἔτη τριῶν ἐφεξῆς ἐκατονταετηρίδων γίνωνται κοινὰ, τουτέστι 365 ἡμερῶν, ἀντὶ ἐμβολιμικῶν, ὡς εἶναι εἰς τὸ Ἰουλιανὸν μηνολόγιον τὸ ἔτος 4600 ὑπῆρξεν ἐμβολιμικῶν· ἀλλὰ τὰ 4700, 4800 κοινὰ· κοινὸν θέλει γίνεαι καὶ τὸ 4900· τὸ δὲ 2000 ἐμβολιμικῶν· καὶ ἐξῆς ὡσαύτως. Πρὸς τούτοις, ὅπως ἐπαναγάγῃ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν εἰς τὴν κβ'. Μαρτίου ὡς ἐπὶ τῆς Α. συνόδου, ὁ πάπας διέταξεν ἵνα ἡ ἐπαύριον τῆς δ'. Ὀκτωβρίου ἀριθμηθῇ οὐχὶ ε. ἀλλὰ ιε. Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία γίνεται πάντοτε περὶ τὴν κβ'. Μαρτίου κατὰ τὸ νέον μηνολόγιον.

Ὡς πρὸς τὰ *πασχάλια* ὁ Λίλιος εἰσήγαγεν ἀντὶ τῶν κύκλων τῆς σελήνης τὰς ἐπακτάς, τουτέστι τὰς ἡμέρας 2· ἄγει ἡ σελήνη κατὰ τὴν α'. Ἰανουαρίου· διὰ τῶν ὁποῖων ἐπακτῶν προσδιορίζει τὰς πανσέληνους, καὶ ἐπομένως τὸ πάσχα· ἔδωκε δὲ πίνακα πρὸς εὐρεσιν τῶν ἐπακτῶν παντὸς ἔτους, ἵνα συμφωνῶσι πρὸς τὸν δρόμον τῆς σελήνης.

Δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσωμεν τὴν πολυπλοκὴν κατασκευὴν τοῦ πίνακος τούτου τῶν ἐπακτῶν, διότι τοῦτο οὐδὲν συμβάλλει πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, καὶ ὀλίγον ἴσως ἤθελεν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀναγινώσκοντας· ἀλλ' οἱ βουλύμενοι δύνανται νὰ μάθωσιν αὐτὴν ἐκ τῶν περὶ μηνολογίου πραγματειῶν. Μόνον θέλομεν ἐξετάσει κατὰ τὴν ἡμετέραν ὑπόσχεσιν, ἂν οἱ μεταχειριζόμενοι τὸ μεταρρυθμισμένον μηνολόγιον συμφωνοῦσι μᾶλλον ἢ ἡμεῖς πρὸς τὸν περὶ τοῦ πάσχα διορισμὸν τῆς Α. συνόδου.

Ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκ τῶν ὅρων τοῦ πάσχα δύο εἶναι οἱ κυριώτεροι, τοὺς ὁποῖους δὲν συγχωρεῖται νὰ παραβαίνωμεν, κατὰ τὸν ζ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν ἀγίοις Κωνσταντίνου· νὰ τελεῖται δηλαδὴ ἡ τοῦ πάσχα ἐορτὴ οὐχὶ πρὸ Ἰουδαίων ἢ μετὰ Ἰουδαίων, ἧτοι πρὸ τῆς πανσέληνου, ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πανσέληνου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα· καὶ νὰ τελεῖται μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, οὐχὶ δὲ προτοῦ. Οἱ δὲ ἄλλοι ὅροι, νὰ τελεῖται δηλαδὴ τῇ πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἰσημερίας πρώτην πανσέληνον, εἶναι δευτέρου λόγου, καὶ δυνάμεθα ἐνίοτε νὰ παραβλέπωμεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν, εἶναι ἀδύνατον νὰ φυλάξωμεν πάντοτε πάντας. Εἶδομεν δὲ πρὸς

τούτοις, ὅτι κατὰ τὰ ἡμέτερα πασχάλια οἱ δύο κύριοι ὄροι οὐδέποτε πρὸςβαίνονται. Ὅτι δὲ κατὰ τὰ νέα τῶν δυτικῶν πασχάλια οἱ ὄροι οὗτοι δὲν τηροῦνται πάντοτε, δι' ὀλίγων παραδειγμάτων θέλει κατασταθῆ σαφές.

Κατὰ τὸ 1845 ἔτος οἱ δυτικοὶ ἐώρτασαν τὸ πάσχα τῆ 23 Μαρτίου ε. ν. ἡ δὲ πανσέληνος ἔγινε τὴν αὐτὴν 23 Μαρτίου ε. ν. ὥρας 8 καὶ λεπτὰ 28 μ. μ. χρόνου Παρισίων. (Connaiss. des Temps 1845). Φανερόν λοιπὸν ὅτι ἐτέλεσαν τὸ πάσχα πρὸ τῆς πανσελήνου.

Κατὰ τὸ 1598 ἔτος ἐώρτασαν οἱ δυτικοὶ τὸ πάσχα τῆ 22 Μαρτίου ε. ν. ἡ δὲ σελήνη ἔγινε πλησιφαῆς τὴν αὐτὴν 22 Μαρτίου ε. ν. (Petav. Doctr. Temp. lib. V. cap. III.)

Κατὰ τὸ 1609 πάλιν ἐώρτασαν τὸ πάσχα Ἀπριλίου 19 ε. ν. τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς πανσελήνου. (Αὐτ.)

Ἀρκούσι, νομίζομεν, τὰ παραδείγματα ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ νέου μηνολογίου καὶ τῶν νέων πασχάλιων οἱ δυτικοὶ τελοῦσιν ἐνίοτε τὸ πάσχα πρὸ τῆς πανσελήνου· ὅπερ οὐδ' αὐτοὺς ἔλαθε, διότι ὁ σοφὸς Πεταύτος, ἐξ οὗ ἐλάθομεν τὰ τελευταῖα δύο παραδείγματα ὁμολογεῖ ὅτι τὸ κατ' αὐτοὺς πάσχα συμβαίνει ἐνίοτε, ἀλλὰ σπανίως, προσθέτει, πρὸ τῆς πανσελήνου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συμπεραίνομεν λοιπὸν, ὅτι κελῶς ποιοῦσα ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγία ἐκκλησία διετήρησε τὸ παλαιὸν μηνολόγιον καὶ τὰ παλαιὰ πασχάλια, δι' ὧν ἐνδέχεται μὲν νὰ τελεθῆ ἐνίοτε τὸ πάσχα ὀψιμώτερον, οὐδέποτε ὅμως πρωϊμώτερον τοῦ δέοντος, ὡς πάσχουσι τοῦτο οἱ δυτικοὶ, ἀφ' οὗ πολλὰ ἐκοπίασαν ἵνα μεταρρυθμίσωσι τὰ πασχάλια.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπιστημονικῶς θεωρουμένου τοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξῆς μᾶς φαίνεται ἄξιον σκέψεως. Κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος οἱ δυτικοὶ ἐώρτασαν ἤδη τὸ πάσχα τῆ 15 (27) Μαρτίου. Ἐν τοσοῦτῳ βλέπομεν ὅτι οἱ ἐνταῦθα Ἰουδαῖοι δὲν ἔφαγον ἀκόμη τὸ νομικὸν αὐτῶν φάσκα, ἀλλὰ περιμένουσι τὴν ἐρχομένην πανσέληνον, μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς θέλομεν τελέσει τὴν ἑορτὴν τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως. Πρὸς τοῦτο οἱ δυτικοὶ ἀπαντῶσιν, ὅτι σφάλλουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ὅτι ὄφειλον κατὰ τὴν παρελθούσαν πανσέληνον νὰ φάγωσι τὸν νομικὸν ἀμνόν· καὶ περὶ τούτου δὲν φιλονεικοῦμεν. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν, ἐὰν διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μαθηματικὴν τινα ἀκρίθειαν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὸν, ὡς προείπομεν, νὰ φυλάξωμεν, συμφέρει ἐορτάζοντες πρὸ τῶν Ἰουδαίων νὰ σκανδαλίσωμεν τοὺς πολλοὺς, οἵτινες μὴ ἔχοντες ἀστρονομικὰς γνώσεις δυσκόλως θέλουσι πεισθῆ περὶ τοῦ σφάλματος τῶν Ἰουδαίων.

Πρὶν δὲ παύσωμεν τὸν περὶ τοῦ προκειμένου λόγον, σημειοῦμεν, ὅτι μόλις ἐν ἔτος μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πάπ. Γρηγορίου μεταρρυθμίσιν, τῷ 1583, ὁ

Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Ἰερεμίας, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινῶν Ἀρμενίων, οὓς οἱ Λατίνοι ἠνάγκαζον νὰ δεχθῶσι τὸ νέον μηνολόγιον, διασκεψάμενος μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρειας Σιλβέστρου, ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν κατὰ τῆς καινοτομίας, ἣν βλέπε παρὰ Δοσιθέω. (Τόμ. Ἀγάπ. σελ. 538.) Εἰς ταύτην ὁ πατριάρχης ἀποδεικνύει πρὸς τοὺς ἄλλοις κακῶς γενομένην τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δέκα ἡμερῶν τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. «Εἰ γὰρ, λέγει, δι' ὄλων ρλδ. ἐνιαυτῶν νυκθήμερον ἐν συνάγουσιν, (ὡς ὑποθέτει ἡ μεταρρυθμίσιν ἀφαιρούσα 3 ἡμέρας εἰς 400 ἔτη) εὐδην ἔλθον ὅτι ἀπὸ τῆς ἀ. συνόδου χιλίων δικαιοσύνης ἐξήκοντα πέντε ἐτῶν διεληθουσῶν (γρ. διεληθόντων) ἄχρι τοῦ νῦν, ὡς τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ παρεληλυθότων τὸ πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ ἕως τῆς ἀ. συνόδου, ἡμέρα μόνον ἐννέα καὶ ὥρα δέκα παρὰ μισὴν στιγμὴν συνάγονται, καὶ λείπεται.» Ἰπάρχει δὲ παρὰ τῷ Δοσιθέω (σελ. 540) καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ Ἰερεμίου (ἔτει ζης'. ἤτοι 1588 ἀπὸ Χ.) πρὸς τὸν Φιλαδελφείας καὶ τοὺς ἐφόρους τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἐν ᾧ μέμφεται αὐτοὺς, ὅτι δις τῷ ἔγραψαν περὶ ἀφαιρέσεων τινῶν ἀπὸ τοῦ Τριωδίου, ἃς ἀπήτουν οἱ Λατίνοι, καὶ ἵνα συγχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐκεῖ Γραικοὺς νὰ συνεορτάζωσι μετὰ τῶν Λατίνων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτει ζρζ'. (1593 ἀ. Χ.) γενομένη σύνοδος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰερεμίου, δι' ἧς ὁ Μοσκόβου ἀνεγνωρίσθη πατριάρχης, κατέκρινε (καν. 4.) πᾶσαν περὶ τὸ πάσχα καινοτομίαν. (Αὐτόθι σελ. 541—547)

A. M.

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΝΤΙΚΟΙ.

Κλασικὸς καὶ ῥωμαντικὸς εἶναι δύο λέξεις, τὰς ὁποίας πολλοὶ μεταχειρίζονται, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ὄχι πολλοὶ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, ὅταν ἀπλῶς σημαίη ἀριστόν τινα συγγραφέα τοῦ ἀρχαίου ἢ τοῦ νέου κόσμου, ἕνα τῶν μεγαλοφυῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐντυπῶνουσιν εἰς τὰ συγγράμματά των τὴν σφραγίδα τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος, δὲν παρέχει πολλὰς δυσκολίας ὡς πρὸς τὸ σημαίνόμενόν της· διότι τότε μένει μόνον νὰ προσδιορισθῆ ὁ βαθμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἔμα φθάσῃ ὁ συγγραφεὺς, ἀξιοῦται τῆς ἐντίμου ταύτης ἐπωνυμίας, κατατασσόμενος εἰς ἰδιαίτερον καὶ ἐξοχόν τινα κλάσιν συγγραφέων· καὶ περὶ τοῦ βαθμοῦ τούτου ἡ κοινὴ γνώμη τῶν ἐθνῶν εὐκόλως καὶ ἀλανθάστως ἀποφασίζει. Ἀλλ' ὅταν ὁ κλασικὸς ἀντίκειται εἰς τὸν ῥωμαντικόν, ὅταν δηλοῖ ὄχι τὸ ἐξοχὸν τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ σχολὴν τινα εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, σύστημά τι τὸ ὁποῖον πρεσβεύει, καὶ τινα τύπον τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ μιμηταί· ὅταν ἰδίως ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷται εἰς τὰς περὶ τῶν γραμμάτων

καὶ τοῦ καλοῦ πραγματίας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς περὶ ποιήσεως, καὶ θέλωμεν δι' αὐτῆς νὰ ἐκφράσωμεν ἰδιαίτερον τινα χαρακτῆρα λόγου ἢ ἐννοιῶν ἢ συνθέσεως, τὸν ὁποῖον ἀποδίδομεν εἰς τινα συγγραφέα ἢ συσταίνομεν ὡς ἀξιολύμητον καὶ ἀξιοπαράδεκτον, τότε ἀρχεται ἡ διαφωνία καὶ ὡς πρὸς τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας τῶν γραμμάτων, καὶ ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν ὑπεροχὴν τῆς μιᾶς σχολῆς ἢ τῆς ἄλλης. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ τούτων συζητήσεις ἐπὶ πολὺ ἐτάραξαν κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους τὴν φιλιχυσὸν καὶ εἰρηνικὴν τῶν λογίων πολιτείαν, καὶ ἴσως ἀκόμη δὲν ἐξητηθήσαν ὀλοκλήρως, καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἐτέρου εἰς τοὺς μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος γραμματολόγους δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ μορφώσωσι καθαρὰν ἰδέαν τῆς διαφόρου ἐννοίας τῶν ἀνωτέρω δύο ἐπωνυμιῶν, ἐνομίσκαμεν ὅτι πρὸς τοὺς τοιοῦτους δὲν ἦτο ἴσως οὔτε τολμηρὸν, οὔτε ἀνάρμοστον ν' ἀπευθύνωμεν τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ κλασικοῦ καὶ ῥωμαντικοῦ ἦτο ὅλως ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῆ τις ἀκριβῶς πότε ἤρχισαν αἱ περὶ τούτου ἀμφισβητήσεις. Ἀνάγκη ὅμως νὰ σημειώσωμεν διὰ τοὺς μὴ μελετήσαντας τὰ τοιαῦτα, ὅτι ἡ γραμματολογικὴ ἱστορία τῶν νεωτέρων δυνατὸν νὰ διακριθῆ εἰς τρεῖς ἐποχάς· εἰς τὴν μεσαιωνικὴν, ἧτις ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τελειοῖται περὶ τὰ μέσα τοῦ 16. αἰῶνος, εἰς τὴν μιμητικὴν τῆς ἀρχαιότητος ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν κλασικὴν δυνάμεθα μετὰ τινῶν ἐπιφυλάξεων νὰ ὀνομάσωμεν, ἧτις ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τελευτᾷ περὶ τὰ τέλη τοῦ 17. αἰῶνος, καὶ εἰς τὴν πρωτότυπον ἢ ῥωμαντικὴν, ὡς τινες ἐπιμένουν νὰ τὴν καλέσωσιν, ἧτις διεδέχθη τὴν κλασικὴν καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς πρώτης ἐπόψεως εὐκόλως διακρίνεται ὅτι ὁ κλασικισμὸς, ἐν μᾶς συγχωρητῆται ἢ λέξις, περιλαμβάνει τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἀκμάσαντας καὶ τοὺς μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων μιμητὰς αὐτῶν, ἐν ᾧ ὁ ῥωμαντισμὸς εἶναι τοῦ μεσαίωνος ἴδιος καὶ τῆς νέας ἐποχῆς.

Καὶ τῶν ὄντι ὁ μεσαίων, ἐν ᾧ δὲν εἶναι πλέον ἡ ἀρχαιότης, δὲν εἶναι ἀκόμη ὁ νέος κόσμος. Διέρχεται δι' αὐτοῦ τὸ μέγα λείψανον τῆς ἀρχαιότητος, τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἀλλ' ὡς ὑπόγειον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον, ἀόρατον εἰς τὸν διαβάτην, ἀναβλύζει ἐπιετιχᾶ ἀπροσδοκῆτως μακρὰν τῆς πηγῆς του ἐν μέσῳ ἄλλων λειψάνων, οὕτω καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων, καθ' οὓς οὐδέποτε ἐξέλιπεν ὀλοκλήρως, ἀναβλύζει ἐν μέσῳ τῶν νέων κοινωνιῶν, τὰς ὁποίας ἀρδεύει μετὰ τὰ ζωογόνα νάματα τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους συσσωρεύονται τὰ ερείπια ἄλλων κοινωνιῶν, ὅλων τῶν κοινωνιῶν τῆς ἀρ-

χαιότητος, ἀλλὰ φυλαὶ ἀνθρώπων ἄγνωστοι τὸ πρότερον εἰσέρχονται εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἱστορίας μετὰ ἄλλα ἤθη, μετὰ ἄλλα ἔθιμα, μετὰ ἄλλα θρησκευόμενα, μετὰ ἄλλας διαλέκτους· ἡ κατὰ τῆς διαιρέσεως τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν διατυπώνει διὰ τοῦ τιμαριωτισμοῦ, νέαι γλώσσαι μορφοῦνται, παντοῖα εἶδη κυβερνήσεων σχεδιάζονται, παντοῖα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ στοιχεῖα ἀναμιγνύονται καὶ πολεμοῦνται, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξομωθῶσι πρὸς ἄλληλα, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μεριότητα ἡ ἐνόητος, καὶ ἀπὸ τῆς σύγχυσις ἡ ἀρμονία. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῆς μακρᾶς ταύτης ἀναπλάσεως τοῦ νέου κόσμου προσέδρευε καὶ ἐφ' ὅλων τῶν στοιχείων ἐπίστατο καὶ πάντα ἐμετρίαζε καὶ ἐπροσπάθει νὰ ἐξισώσῃ διὰ τῆς αὐστηρᾶς στάθμης τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ συναρμολογήσῃ διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης ὁ Χριστιανισμὸς, ὅστις τότε ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ διετήρει τὴν λαμπροτέραν τῆς ἀρχαιότητος ἐθνικότητα καὶ διὰ τοῦ ἀρωματισμοῦ τοῦ ἀπεμάκρυνε τοὺς σκώληκας τῆς βαρβαρότητος, ἐν δὲ τῇ Δύσει ἐπροσπάθει νὰ δαμάσῃ ἄλλα φυλάς βαρβαρῶν, νὰ τὰς ἡμερώσῃ, νὰ συμφιλώσῃ τοὺς κατακτητὰς πρὸς τοὺς κατακτηθέντας, καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῆς ἐπιγείου πολιτείας τὸν αἰώνιον τύπον τῆς τελειότητος, τὸν ὁποῖον ἔφερον εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὡς εἰς ὄδηγόν ἀπτότερα ἐνατενίζουσιν ἀκόμη ὅλα τὰ πεπολιτευμένα ἔθνη τοῦ κόσμου. Ἡ ἐποχὴ αὕτη παρήγαγε τὴν φιλολογίαν τῆς, τὴν ποίησίν τῆς, τὴν φιλοσοφίαν τῆς, τὴν καλλιτεχνίαν τῆς, καὶ ἔλαβε τὴν καθ' ὅλα τὰ στοιχεῖα γραμματολογικὴν ἐκφρασίαν τῆς, ἐν ᾗ εἰκονίζονται πιστῶς αἱ ἰδέαι, τὰ αἰσθήματα, τὰ ἤθη, οἱ θεσμοί, ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῆς.

Ἄλλ' ὅτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ εὐγενεῖς ἐκείνοι πρόσφυγες τοῦ ἔθνους μας ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ὡς ἐφεστῆς θεοῦ τὰ πολυτίμα κεμήλια τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλονοίας, ὅτε διεδόθησαν καὶ ἔγιναν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης γνωστὰ τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τῶν προπατόρων μας, τότε τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον φῶς ἐπλημμύρησεν ὅλα τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ μεσαίωνος ἔθνη, ὥστε λησμονήσαντα ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἰδίαν καταγωγὴν, τὰ ἴδια ἤθη, τὸ ἴδιον θρησκευόμενα, τοὺς ἰδίους θεσμοὺς, παρεδόθησαν ὀλοψύχως εἰς τὴν λατρείαν τῆς ἀρχαιότητος, ἐθεώρησαν τὴν ἐποχὴν τῶν γενεθλίων των ὡς ἐποχὴν σκότους καὶ βαρβαρότητος, καὶ λαβόντες ὡς ὑπογραμμὸς πάσης καλλονῆς τοὺς ἀρχαίους, ἀπρηχάσθησαν διὰ τοῦ πνεύματος, μετέφερον εἰς τὰ ἔργα των ὄχι μόνον τὸν ἐξωτερικὸν τύπον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὥστε καὶ αὕτη ἡ πρωτότυπος μεγαλοφυΐα δὲν ἦτο δεκτὴ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμμάτων ἐὰν δὲν περιεβάλλετο τὴν κλασικὴν ἐσθῆτα τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ῥώμης. Ἀντὶ νὰ μιμηθῶσι τοὺς ἀρχαίους, ἐκ-

φράζοντες διά τῶν γραμμάτων, ὡς αὐτοὶ ἐξέφραζον, τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους των καὶ τῆς ἐποχῆς των, ἐμιμήθησαν οἱ νεώτεροι αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀρχαίων, καὶ ἐπομένως ἡ γραμματολογία των ἀπέβη κατὰ μέγα μέρος ὡρὰ ἀπομίμησις καὶ μεταγραφὴ ψυχρὰ καὶ δουλοπρεπῆς τῆς ἀρχαίας — Ὁ ἱστορικὸς μιμούμενος τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ξενοφῶντα ἢ τὸν Τάκιτον καὶ τὸν Τίτον Λίβιον, ἔπλεκε τὰς περιόδους του ἐπὶ τὸ ἀρχαιότερον, συνέστειλεν ἢ διεσέλλε τὴν φράσιν καὶ τὸ ὕφος κατὰ τὸ ὅποιον εἶχε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του παραδείγμα, παρημέλει τὰ κοινωνικὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ποσῶς δὲν ἐζηκρίζονε καὶ ἐνέμενεν εἰς τὰ πολιτικὰ, εἰς τὰς εἰκόνας τῶν βασιλέων, εἰς τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις, εἰς τοὺς πολέμους, εἰς τὰς συνθήκας, εἰς τὰς ἀγορεύσεις, τὰς ὁποίας μετέγραφεν ἢ καὶ ἐνόητε ἀνέπλατε διὰ τῆς φαντασίας, ἐθυσίαζε πολλάκις τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν καλλονὴν τῆς συγγραφῆς, χωρὶς νὰ θεωρῆσθαι τὴν ὀρθὴν κριτικὴν ὡς βάσιν τῆς ἱστορίας, καὶ χωρὶς νὰ ἠξέσθη ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ὄχι μόνον τέχνη, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐπιστήμη, ἥτις διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀναλύσεως τῶν ἀνθρωπίνων γεγονότων, διὰ τῆς ἐξιχνιάσεως τῶν πρώτων αὐτῶν αἰτίων καὶ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ γενικεύσεως τῶν ἀρχῶν ὀφείλει ν' ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἐκθέσῃ τοὺς καθολικοὺς νόμους τῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. — Ὁ ῥήτωρ ἦτο καὶ αὐτὸς προσκολλημένος εἰς τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους ἐξήγαγον οἱ ῥητορικοὶ ἀπὸ τοὺς εἰς ἡμᾶς περιελθόντας λόγους τῶν ἀρχαίων· παρ' αὐτῶν ἐμάνθανε πῶς ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ πῶς ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ, πῶς νὰ διαίρῃσθαι τὰς ἀγορεύσεις του, καὶ εἴτε εὐηρεστεῖτο εἰς τὴν σύντομον, νευρώδη, συμπυκνωμένην καὶ ὀρηκτικὴν εὐγλωττίαν τοῦ Δημοσθένους, εἴτε ἐπροτίμα τὴν θαυματοτέρα καὶ εὐρεῖαν καὶ μεγαλοπρεπεῖ φράσιν τοῦ Κικέρωνος ἢ τὴν ἀφελῆ χάριν τοῦ Λυσίου ἢ τὴν ἐντεχρον εὐφράδειαν τοῦ Ἰσοκράτους, ἐπροσπάθει πάντοτε νὰ μιμηθῇ τύπον τινὰ προεχαραγμένον, καίτοι πρὸ πολλῶν αἰώνων ἐν μέσῳ ἄλλων ἀνθρώπων, ἄλλου πολιτισμοῦ καὶ ἄλλων περιστάσεων ἀναφανέντα, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ὅτι ἡ δραστηριωτέρα εὐγλωττία εἶναι ἡ φυσικωτέρα, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν, τὰ τέλος καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν λόγων ἢ φύσις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι ὁ μόνος νόμιμος ὀρθότητος, καὶ ὅτι ἡ λέξις, ἡ φράσις, τὸ ὕφος, ὁ χαρακτήρ δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ ἐξωτερικεὺς καὶ ἡ αἰσθητὴ, οὕτως εἰπεῖν, μορφὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ μυσηριώδους συνδυασμοῦ τῆς καρδίας τοῦ ῥήτορος καὶ τοῦ νοῦς του μετὰ τὴν ἰδέαν ὑφ' ἧς ἐμπνέεται καὶ τὴν ὁποίαν θέλει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του — Ἐτι μάλλον ἐπαισθητὴ ἐφαίνετο ἡ μίμησις τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὴν ποίησιν. Τὰ διάφορα εἶδη αὐτῆς ὠρίζοντο ἀκριβῶς κατὰ τὰς διαίρεσεις τῶν ἀρχαίων, καὶ ὁ ποιητῆς, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον πρέπει γὰρ ἵνα ἐλευθε-

ρος κατὰ λόγον τῆς ὑπεροχῆς τῆς φύσεώς του, καὶ μετὰς πέτεργας τῆς φαντασίας του νὰ περιίπτται ὡς τὸ πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἰδανικοῦ κόσμου, ἄμα ἀνέπεμπε τὴν πρώτην του αἰδίην, περιεκλείετο μετὰ σχολαστικὴν σκληρότητα εἰς σιδηρὰ κλωδίαν, ἐφ' ᾧν ἐπεγράφετο λυρικὴ, ἐπικὴ, δραματικὴ κτλ. καὶ ἀσυγχώρητος τόλμη ἐθεωρεῖτο ἐὰν διεμαρτυρεῖτο κατὰ τοῦ αὐθαιρέτου τούτου περιορισμοῦ, ἢ ἐὰν ἐπροσπάθει ἐνόητε νὰ συμπλέξῃ τοὺς διαφόρους ἤχους τῆς ψυχῆς του εἰς μίαν μόνην ἀρμονίαν. Ἐντὸς δὲ αὐτῶν τῶν τεχνικῶν διαμερισμάτων τῆς ποιήσεως ὄχι μόνον τὰ ὑποκείμενα τῷ ἐπεβάλλοντο τῶν ἀσμάτων του, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ αἰ ἐνοιοὶ καὶ αἱ εἰκόνας καὶ αἱ ἀλληγορικὴ καὶ τὰ νοήματα καὶ τύποι ἀπρηχαιωμένοι καὶ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, πρὸ αἰώνων ἀπολέσασαι τὴν ἰσχύ των, καὶ αὐτοὶ οἱ κανόνες τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τῶν ποιημάτων του. Ἡ ποίησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὴν συνοδίαν τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπρεπε νὰ λουσθῇ ὁ ποιητῆς εἰς τὰ βέματα τῆς Ἰπποκρήνης, νὰ δρέψῃ τὰς δάφνας του ἀπὸ τοῦ Ἐλικῶνος, νὰ ὑμῆσθαι τὸν νεφεληγερέτην Δία, τὸν πάτερα θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων· ὁ Ἔρωσ παρίστατο πάντοτε μετὰ τὰ βέλη του καὶ μετὰ τὴν φαρέτραν του, αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως ἐπροσωποποιοῦντο εἰς θεοὺς καὶ θεᾶς, τῶν ὁποίων τὴν λατρείαν εἶχε πρὸ πολλοῦ καταστρέψει ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια· ἡ Ἀθηνᾶ ἐδίδε τὴν σύνεσιν, ὁ Ἄρης τὴν πολεμικὴν ἀνδρίαν, ὁ Ἔρμης, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Ἥρα καὶ μετ' αὐτῶν αἱ Μοῖραι, αἱ Ἑριννίδες καὶ ὁ χορὸς τῶν Νηρείδων καὶ Ναιάδων καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἰδανικὰ ὄντα, τὰ ὅποια εἶχε πλάσει ἡ Ζωὴ καὶ αἱ λαμπρὰ φαντασία τῶν προγόνων μας καὶ εἶχε διασπείρει εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς κτίσεως, ἐλάμβανον καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς περιπετείας τοῦ βίου, εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ συμβάντα ὅσα ἐνέπνεον τὴν ποιητικὴν μεγαλόνοιαν. Ἡ λυρικὴ ποίησις εἶχεν ἀσύτηρούς κανόνας τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ παραβῆ, ἡ ἐπικὴ εἶχε καὶ αὐτὴ ὄρους ἀνυπερβλήτους, καὶ ἡ δραματικὴ ὀλιγοπρόσωπος, σοβρὰ, μονότονος ἐδεσμεύετο, ἀπὸ τὸν τριπλοῦν δεσμὸν τῆς ἐνόητος τοῦ τόπου τοῦ χρόνου καὶ τῆς πράξεως. Εἶναι ἀδιαφιλονείκητον ὅτι μετὰ ὅλους τοὺς περιορισμοὺς τούτους ἡ ποίησις δὲν ἐξέλιπε, καθὼς δὲν ἐξέλιπεν οὔτε ἡ ἱστορία οὔτε ἡ εὐγλωττία, σοικεῖα ἀπαραίτητα τῆς νοητικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, καὶ ὅτι κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους ἀνεφάνησαν καὶ ποιητὰ καὶ ἱστορικοὶ καὶ ῥήτορες ἐφάμιλλοι τῶν ἀρχαίων· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητον ὅτι ἡ δουλικὴ αὐτὴ ὑποταγὴ τοῦ πνεύματος παρεμπόδιζε τὴν πλήρη καὶ ποικίλην ἀνάπτυξιν τῆς εὐφύνης, ἀνέστειλε τὴν ἐλευθερίαν ἐκπέτασιν τῶν μεγάλων νόων, ἐνόθευε τὰ γνήσια καὶ αὐθόρμητα αὐτῶν προϊόντα, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐβλάψε τὴν σωτήριον καὶ μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἤθελον ἐξασ-

κῆσει τὰ γράμματα ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ὀμᾶδων, ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπὶ τῆς νοητικῆς τῶν νεωτέρων ἀναπλάσεως. Ὄθεν ἀφευκτος ἦτο ἡ ἀντενέργεια καὶ ἡ ἀντίδρασις, ἀφευκτος ἡ κατὰ τοῦ ζυγοῦ τῶν κλασικῶν ἐπανάστασις. Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ῥωμαντισμοῦ γνωστὴ αὕτη κατὰ τοῦ κλασικισμοῦ ἀντενέργεια εὐκολον ἦτο νὰ προῖδη τις ὁποῖαν ἐμελλε νὰ λάβῃ διεύθυνσιν καὶ ὁποῖαν ν' ἀκολουθήσῃ πορεύσθαι. Ἀφ' οὗ ἐπρόκειτο νὰ ἐξορισθῶσι τὰ μυθολογικὰ στοιχεῖα τῆς ποιήσεως, νὰ καταργηθῶσιν οἱ κώδικες τῆς ἀρχαίας τῶν γραμμάτων νομοθεσίας, νὰ συντριφθῶσιν ἐνὶ λόγῳ ὅλαι αἱ ἀλύσεις τῆς σχολαστικότητος καὶ νὰ ἐκλάμψῃ ἡ πλαστικὴ τέχνη τοῦ καλοῦ καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς καὶ ὑφ' ὅλους τοὺς τύπους τῆς, διακοσμοῦσα καὶ ἰδανοποιοῦσα τὰ σύγχρονα ἠθικὰ καὶ νοητικὰ στοιχεῖα, ἐκφράζουσα τὸ πνεῦμα τῆς νέας ἐποχῆς καὶ ῥυθμίζουσα τὰ ἔργα τῆς μετὰ μόνους τοὺς αἰωνίους καὶ καθολικοὺς κανόνας τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ μετὰ μόνους τοὺς ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξαχθέντας καθολικοὺς νόμους τῆς καλαισθησίας καὶ καλλοποιίας, ἐπόμενον ἦτο νὰ στρέψωσιν οἱ νεώτεροι τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐνοίας τοῦ καλοῦ, εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς, εἰς τὴν πηγὴν αὐτῆς, εἰς τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τὰς ἀρχικὰς καὶ συγγενεῖς ἐνοίας τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν ὄρων τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν νόμων τῆς παραγωγῆς του· ἐντεῦθεν νέα σχεδὸν ἐπιστήμη *Ἀισθητικὴ* ὀνομασθεῖσα, καὶ ὁ ἐνθέρμος ζήλος μετ' οὗ ἐκαλλιεργήθησαν καὶ αἱ μεγάλαί προδοίαι· ἐκαμαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας αἱ καλλογικαὶ μελέται. Ἐπόμενον ἦτο, ἀποσκορακίσαντες τὴν μυθολογικὴν πολυθεῖαν, νὰ ἀνατρέξωσιν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν, εἰς τὰς Ἀνατολικὰς φιλολογίας καὶ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ νέου κόσμου, εἰς τὴν πλαστικὴν ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ ἐν Εὐρώπῃ μεσαιῶνος, νὰ μελετήσωσι φιλοσοφικώτερον τὴν βαλμικὴν μόρφωσιν τῶν νέων διαλέκτων, τῶν τε ἐκ τῆς Λατινικῆς καὶ τῶν ἐκ τῆς Γερμανικῆς παραγομένων, νὰ ληφθῶσι τὰ θέματα τῶν νέων συνθέσεων ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἐκ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας, ἐκ τῆς τιμαριωτικῆς ἐποχῆς, καὶ νὰ δικαιωθῶσι καὶ νέας τιμὰς ν' ἀπολάβωσιν οἱ ἔως τότε παραγνωρισθέντες καὶ περιφρονηθέντες μεγάλοι ποιητὰ καὶ συγγραφεῖς, οἵτινες δὲν ἔκυψαν τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ὑπῆρξαν πιστοὶ διερμηνεῖς τοῦ αἰώνος των, ὡς ὁ Δάντης καὶ ὁ Σχεκσπῆρος. Ἐκ τούτου αἱ περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀντικειμένων πολῦτιμοὶ ἐρευναι τῶν καθ' ἡμᾶς φιλολόγων, ἡ νέα ποίησις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, τὰ μυθιστορικὰ διηγήματα, τὰ ἱστορικὰ δράματα, ἡ Χριστιανικὴ λυρικὴ καὶ τὰ ποικίλα καὶ ὅλας νέαι τὴν μορφήν καὶ τὸ ὕφος, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κατασκευὴν ποιητικὰ πονήματα τῶν συγχρόνων μας.

Ἀλλὰ, καθὼς συμβαίνει εἰς πᾶσαν ἀντενέργειαν, πολλοὶ τῶν νεωτέρων δὲν περιορίσθησαν ἐντὸς τῶν νομίμων ὀρίων, ὑπερέβαλον τοῦ δικαίου μέτρου, ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δουλείας κατήτησαν εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὴν τυραννίαν τῆς σχολαστικότητος διεδέχθη ἡ ἀκρατος καὶ ἀχαλίνωτος τοῦ νεωτερισμοῦ ἀκολασία. Ἡθέλωμεν βεβαίως ὑπερβῆ τὰ ὄρια ἐφημεριδογραφικῆς διατριβῆς, ἐὰν ἐπεμένομεν νὰ ἐξιστορήσωμεν λεπτομερῶς τὴν νέαν ταύτην φάσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς γραμματολογίας, νὰ ἐνδειξώμεν ποῖοι ὑπῆρξαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως, ποῖα τὰ ἄτοπα εἰς ἃ ὑπέπεσαν τινες ἐξ αὐτῶν, ποῖοι οἱ νεωτερίσαντες λογικῶς καὶ ἐμφορῶς, ποῖοι οἱ ἐξωκείλαντες εἰς παντοῖου εἶδους παρεκτροπὰς, καὶ ποῖα πιθανῶς θέλει εἶναι ἡ πορεία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος κατὰ τὰς μελλούσας φάσεις τῆς γραμματολογικῆς του ἀναπτύξεως. Γνωστὰ εἶναι αἱ πολὺκροτοι συζητήσεις, εἰς ἃς ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης καὶ ἡ τέχνη διὰ τὴν τέχνην, καὶ αἱ ἐμβριθεῖς σκέψεις πολλῶν τῶν καθ' ἡμᾶς καλλολόγων περὶ τῆς θεωρίας τοῦ καλοῦ ἐν γένει καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῶν κανόνων τῆς δραματοποιίας. Ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης δὲν πρέπει νὰ ἴηαι ἀπόλυτος· θέτουσιν ὄρια εἰς αὐτὴν ὁ ὀρθὸς λόγος, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἰδιαιτέρα φύσις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τὰ ὅποια χριστάνονται διὰ τῆς ποιήσεως καὶ διὰ τῆς καλλιτεχνίας ἐν γένει, οἱ νόμοι τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας, ὁ ἰδιαιτέρος χαρακτήρ τῶν διαφόρων διαλέκτων, τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ τῶν διαφόρων λαῶν. Ὑπάρχουσιν οἱ νόμοι τοῦ καλοῦ καθὼς ὑπάρχουσιν οἱ νόμοι τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, νόμοι τοὺς ὁποίους οὐδεὶς τῶν μεγάλων συγγραφέων πώποτε κατεπάτησε. Τὸ μόνον ζήτημα εἶναι ἐὰν οἱ νόμοι οὗτοι ἴηαι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους εὗρεν ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τῆς ἀναλύσεως ὧν εἶχε τότε ὑπ' ὄψιν καλλογικῶν ἔργων, τοὺς ὁποίους ἐξέθεσεν εἰς τὴν Ῥητορικὴν καὶ Ποιητικὴν του, καθὼς ἐξέθεσε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐξαχθέντας νόμους τῆς Πολιτικῆς, τῆς Λογικῆς καὶ τῆς Φυσικῆς ἱστορίας ἐκ τῶν τότε πολιτευμάτων, ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου συλλογισμοῦ καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ παρατηρηθέντος ὀργανισμοῦ τῶν ζώων· ἐὰν οἱ νόμοι οὗτοι ἴηαι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐξέθεσεν ὁ Ὀράτιος ἐν τῇ Ποιητικῇ του Τέχνῃ καὶ δουλοπρεπῶς ἐπανελάβον οἱ ἄχρη τῶν ἡμερῶν μας περὶ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφῆσαντες, ἢ ἐὰν οἱ νόμοι οὗτοι πρέπει νὰ ἐξαχθῶσιν ἐξ αὐτῆς τῆς μελέτης τῆς φύσεως, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκ τῆς συγκριτικῆς μελέτης ὄχι δύο ἢ μίας, ἀλλὰ πασῶν ὁμοῦ τῶν γραμματολογικῶν ἀναπτύξεων τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ὅσα καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ἐσφαλμένους τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἀτελεῖ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων, δὲν πρέπει ὁμοῦς ποτὲ

νά λησμονήσωμεν ὅτι εἰς πάντα τὰ ἔργα, ὅσα ἐσ-
βάσθη ὁ χρόνος καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εθαύμασεν
ὁ κόσμος, πρέπει νὰ συνυπάρχωσι, καθὼς πραγμα-
τικῶς συνυπάρχουσι, δύο στοιχεῖα, τὸ μερικὸν καὶ τὸ
γενικὸν, τὸ τοπικὸν καὶ τὸ καθολικὸν, τὸ πρόσκαι-
ρον καὶ τὸ αἰώνιον, τὸ ἐντινὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ ἀρ-
μόδιον καὶ εὐάρεστον καὶ καλὸν, καὶ τὸ ἀπανταχοῦ
καὶ πάντοτε καλὸν καὶ εὐάρεστον καὶ ἀξιωματικόν·
ὅτι κατὰ τινα, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὴν εὐρυθμίαν
καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τυπικὴν, οὕτως
εἰπεῖν, ἀρμονίαν καὶ καλλονὴν, τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων
εἶναι τωρόντι τέλεια, καθ' ὅσον ἀρμόζει ἡ λέξις αὕτη
εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τωρόντι ἀθάνατα καὶ ἀπα-
ράμιλλα παραδείγματα, τὰ ὅποια ὀφείλει νὰ ἔχῃ
πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὁ ποιητής, ὁ ἱστορικός, ὁ φιλόσο-
φος, ὁ ῥήτωρ, ὁ καλλιτέχνης, ὅχι διὰ νὰ τὰ μιμηθῇ
αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δουλικῶς, ὅπερ εἶναι ἴδιον τοῦ με-
ταγραφῆως καὶ ὅχι τοῦ καλλιτέχνου, ἀλλὰ διὰ νὰ
μεταχειρισθῇ τὴν μίμησιν ὡς μέσον καὶ ὅχι ὡς
σκοπὸν, διὰ νὰ μιμηθῇ δηλαδὴ τὴν τέχνην ἢ ὅποια
τὰ παρήγαγε, τὸν ζῆλον, τὴν προσοχὴν, τὴν ἐπι-
μονὴν, τὴν αὐταπάρησιν, τὴν εὐσυνειδησίαν καὶ
τὴν ἀφιλοκερδίαν καὶ ἀγνήν ἐκείνην λατρείαν τοῦ
καλοῦ, ἣτις εἶναι ἡ μήτηρ πάσης καλῆς ἐπιχειρήσεως
καὶ παντὸς ἔργου καλοῦ καὶ τελείου.

Ἐὰν δὲ τώρα θελήσωμεν, πρὸς χάριν τῶν μὴ εἰ-
δόντων, νὰ ἐνδείξωμεν, ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων
δύο μεγάλων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας,
οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ πατέρες τῆς νέας ποιήσεως καθὼς
ὁ Ὁμηρος τῆς ἀρχαίας, ποῖοι εἶναι κατὰ τοὺς νεω-
τέρους χρόνους οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς, ὅσοι
πρὸς διαστολὴν τῶν κλασικῶν ῥωμαντικῶν δυνάμεων
νὰ ἐπονομασθῶσι, καθὼς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς νέας
ἐποχῆς ἐμπνευσθέντες, αὐθόρητοι μᾶς παρουσιάζον-
ται εἰς τὴν μνήμην ὁ Γκαίτη καὶ ὁ Σχίλλερσος ἐν
Γερμανίᾳ, ὁ Βύρων ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ Χιατωβριάνδος, ὁ
Βεραγγέρος, ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ καὶ ὁ Λαμαρτίνος ἐν
Γαλλίᾳ, ὁ Μαντζόνι καὶ ὁ Πέλλικος ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ
παντοδύναμος φαντασία τοῦ πρώτου, περιβεβλημένη
τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐφο-
διασθεῖσα μὲ καθολικὴν σχεδὸν μάθησιν, ἀνεκίνησεν
ἐκ βάθους ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ ἰδανικοῦ κόσμου
καὶ παρήγαγε παντοῖα ποιήματα, ἐν οἷς ἐὰν λείπῃ
ἐνίοτε ἡ ζωὴ τῆς καρδίας, διαλάμπει ὅμως πάντοτε
τόσον πλήθος εἰκόνων καὶ ὑψηλῶν ἐννοιῶν, ὥς ἐκ-
πλήττουσιν καὶ κατακυριεύουσιν τὸ πνεῦμα. Κατώτερος
κατὰ τὴν πλαστικὴν δυνάμιν τῆς φαντασίας, εἶναι
ὁ Σχίλλερσος ἀνώτερος τοῦ πρώτου ὡς πρὸς τὸ αἰσθη-
μα, καὶ ἡ ποίησις τοῦ γλυκεῖα πάντοτε καὶ ἀρμο-
νικῆ ἐμφαίνει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὸν ἰδανισμὸν τῆς
καρδίας, καὶ διαδραματίζει μὲ ἀμίμητον ἐντέλειαν
τὴν πᾶσιν τῆς ἀρετῆς καὶ τὸν ἀκατάπαυστον πόθον
τοῦ ἰδανικοῦ κόσμου τὸν βασιανίζοντα τὰς εὐγενεῖς
ψυχὰς μὲ ἀπαρηγόρητον μελαγχολίαν. Ὁ Βύρων
εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τῆς ἀπελπισίας·

ὀψιγενὲς τέκνον τῆς φιλοσοφίας τοῦ παρελθόντος
αἰῶνος, ἄμοιρος τῶν μεγάλων ἐλπίδων καὶ τῶν με-
γάλων παρηγοριῶν, τὰς ὁποίας πέμπει οὐρανόθεν ἡ
πίστις, προσπαθεῖ ν' ἀναπλήρωσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύ-
την μὲ τὴν λατρείαν τοῦ καλοῦ καὶ μὲ τὸν ἔρωτα
τῆς ἐλευθερίας. Τὸν θεῖον τοῦτον ἔρωτα ἄδει καὶ ὁ
Βεραγγέρος, τὴν στρατιωτικὴν δόξαν, τὸν ἠρωϊσμὸν,
τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, τὰ σύγχρονα συμβάντα
τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Εὐρώπης, εἰκονίζει πιστῶς τὰ
ἦθη τῆς πατρίδος τοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς του, καὶ διὰ
τὸ σύντομον καὶ εὐφραδὲς καὶ διαχυγὲς τῆς φρά-
σεως καὶ τοῦ ὕφους ἀνεβίβασε τὸ δημοτικὸν ἄσμα
εἰς βαθμὸν ὕψους ἄγνωστον εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ
τωρόντι ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ἱστορικά δράματα τοῦ
Βίκτωρος Οὐγκὼ, τὰ λυρικά ποιήματα, τὰ μυθιστο-
ρήματα, ὅλα ἐκδηλοῦσι τολμηρὰν φαντασίαν, με-
γάλαν ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν πλοκὴν τῶν ἐννοιῶν
καὶ τῶν φράσεων, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν
στίχων, ἀλλ' ἐν ταυτῷ ἀχαλίνωτον μανίαν νεωτε-
ρισμοῦ, παντοτεινὴν τάσιν εἰς τὸ παράδοξον, εἰς τὸ
ἀπίθανον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ ὀλίγον σέβας πρὸς
τὴν ἠθικότητα ἐκείνην, ἣτις πρέπει νὰ ἦναι αὕτη ἡ
οὐσία τῶν καλῶν ποιημάτων καὶ τὸ ἀφευκτὸν ἀπο-
τέλεσμα τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐνεργείας των. Ὁ Λα-
μαρτίνος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος θρησκευτικὸς ψαλμῶδης
τῆς ἐποχῆς μας· αἱ Σκέψεις του καὶ αἱ Ἀρμονίαι
εἶναι ἱερά ἄσματα, ὑψηλὰ τὴν ἐννοιαν καὶ τὸν σκο-
πὸν, μεγαλοπρεπῆ τὸ ὕφος, ἀλλὰ πολυτελῆ ὑπὲρ τὸ
δέον, ἐξασθενοῦντα ἐνίοτε μὲ τὸν πλοῦτον τῆς φρά-
σεως τὴν δυνάμιν τῆς ιδέας καὶ ὁμοιάζοντα πολύ-
κλωνον δένδρον βλαστάνον ἀφθόνως τὰ φύλλα καὶ
τὰ ἄνθη, ἀλλὰ τὸ ὅποιο δὲν ἐκλάδευσεν ἐντέχνως ἢ
χερὶ νοήμονος γεωργοῦ. Μέγας δὲ ἱεροφάντης καὶ
προπομπὸς τῆς νέας ποιητικῆς σχολῆς τῆς Γαλλίας,
καὶ τοῦ πεζογράφου, εἶναι ὁ Χιατωβριάνδος· ἐμ-
πνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ
πρῶτος ἐγερθεὶς κατὰ τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τοῦ ὕλι-
σμοῦ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἱστορικός,
μυθιστοριογράφος, περιηγητής, φιλόσοφος, ῥήτωρ,
πολιτικός, ἀλλὰ πάντοτε ποιητὴς πρωτότυπος καὶ
μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδός του, ὁ περιώνυμος οὗτος συγ-
γραφεὺς ἴσταται μεταξὺ δύο αἰῶνων, διὰ τοῦ μαγι-
κοῦ πρίσματος τῆς φαντασίας τοῦ παριστᾶ μύριος
ἀκτινοβόλους καὶ γοητευτικὰς εἰκόνας καὶ ἀντανάκλα-
σας τὰς ιδέας, ὅλα τὰ αἰσθήματα, ὅλους τοὺς πόθους
καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν νέων γενεῶν. Ὁ Χιατωβριάνδος
ὑπῆρξεν ἀληθῶς δημιουργὸς νέας ἐποχῆς ὡς πρὸς τὰ
γράμματα· ὅμως ὁ γνήσιος ποιητικὸς καρπὸς τῆς
ἐποχῆς ταύτης δὲν ἀνεφάνη ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' ἐν Ἰτα-
λίᾳ διὰ τοῦ Μαντζόνι. Δύσκολον εἶναι νὰ εὕρη τι
ἀλλαγὴ τὴν ἠθικὴν ἐκφρασιν, τὴν παρθενικὴν ἀφέ-
λειαν, τὴν πλήρη ἀρμονίαν μεταξὺ τῆς ιδέας καὶ
τῆς φράσεως, τὴν ἀγνότητα τοῦ αἰσθήματος, τὴν
Χριστιανικὴν ἐμπνευσιν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν γλυ-
κύτητα, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὰ ποιήματα τοῦ

Μαντζόνι· τὰ ἱστορικά του δράματα, οἱ ἱεροὶ του
ὕμνοι καὶ τὸ ὡς ἀμίμητον ἀριστοῦργημα θεωρού-
μενον μυθιστόρημά του τὸν κατατάσσοσι βεβαίως
μεταξὺ, ἐὰν ὅχι ὑπεράνω, τῶν πρώτων ποιητῶν τῆς
ἐποχῆς μας. Ποιητὴς καὶ μάρτυς τῆς ἀρετῆς, ὁ Πέλ-
λικος ἔχει τὰ αὐτὰ προτερήματα, ἀλλ' εἰς βαθμὸν
κατώτερον. Ἀπαντες δὲ οἱ ποιηταί, ὧν ἐτολήσαμεν
νὰ σκιαγραφήσωμεν, καίτοι ἀναρμόδιοι, τὰς εἰκό-
νας, τοῦτον ἔχουσι καθ' ἡμᾶς κοινὸν χαρακτήρα, ὅτι
εἶναι ὅλοι τῆς ἐποχῆς των, ὅλοι ἀνεξάρτητοι παν-
τὸς σχολαστικοῦ δεσμοῦ, κλασικοὶ διὰ τὴν ἄξian,
ἀλλ' ὅχι κλασικοὶ διὰ τὸ σύστημα, ὅλοι τέκνα τοῦ
αἰῶνός των καὶ ἀπαυγάσματα τῶν ἡθῶν, τῶν ιδεῶν,
τῶν ἀρχῶν, τῶν θεσμῶν τῶν ἐπικρατούντων εἰς τὴν
ἐποχὴν, καθ' ἣν ἀνατέλλουσιν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς
τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους συγκινοῦσι καὶ ἠδύνουσι
μὲ τὰ ἄσματά των.

Π. Β.

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΤΩΝ ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ἐκδεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων μετὰ τῶν
ἀναγκαίων διασαφήσεων. (*)

ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΥ
Λευκαδίου.

(Συνέχεια, ἴδε πρῶτον φυλλάδιον)

Α. ΜΝΗΜΟΝΕΥΤΙΚΑΙ.

1.

§. α. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον (χαλκογραφ.) ὑπὸ τοῦ
Κυρ. Δημητρίου Πετριτσοπούλου Λευκαδίου ἐν τῷ
αὐτοῦ — Saggio Storico sulle prime età dell'
Isola di Leucadia nell' Ionio. Florent. 1814,
εἰς 8^{ον} Tav. II. Ταύτην διακατέχει ὁ ἴδιος ὡς λέ-
γει ἐν σελ. 41 τοῦ αὐτοῦ πονήματός του. Δευτέρα
αὐτῆς ἐκδοσις εἶναι ἡ τοῦ Γερμανοῦ Αὐγούστου
Βοικχίου (Augustus Boeckhii) τὸ 1828, ἐν τῷ
αὐτοῦ — Corpus Inscriptionum Graecarum
№ 43, καὶ τελευταία ἡ τοῦ Γερμανοῦ Ἰωάννου
Φρασικλέους (Ioannes Franzius) τὸ 1840, ἐν τῷ
αὐτοῦ — Elementa Epigraphices Graece. Be-
rolini. № 39. Ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις αὗται εἰσι
χαλκογραφοί.

ΕΜΟΤΟΡΙΑΠ
ΝΕΣΙΚΡΑΤΟΣΤΟ
ΑΧΟΙΤΙΕΡΩ
ΟΚΑΚΑΡΕΙΝΙΕΡ
ΝΟΛΑΟΠΑΤΤΝΟ
ΟΣΚΑΙΠΟΛΕΙΝ
ΑΜΟΝΟΟΜΟ
ΤΕΙΝ ΜΑΤΕΕΡΟΣ
ΕΝΑΤΑΖΙΠΙΕΚ
ΜΤΟΛΕΥΚΑΤΟΙ

(*) Τὰ περὶ παλαιογραφίας αὐτῶν ἐκτίθενται εἰς ἰδιαίτερον
πίνακα ἐν τῇ Συλλογῇ μας

Οἱ ῥηθέντες Γερμανοὶ Ἀρχαιολόγοι καταλέγουσιν
αὐτὴν ἐν ταῖς νόβαις Ἐπιγραφαῖς (Titulis spurii)
ἐπιφέροντες λόγους, καθ' ὧν οὐδαίς (ἀπὸ τοῦ 1828)
ἄχρι τοῦ νῦν ἠγέρθη. Ὁ πρῶτος μάλιστα, πρὸς τῇ
Ἐπιγραφῇ, ἀντικρούει καὶ τὸ ῥηθὲν σύγγραμμα τοῦ
Πετριτσοπούλου, ποῦ μὲν ὡς παράλογον, ποῦ δὲ ὡς
τῆς φαντασίας ἀποκύημα.

§. β. Πολλοὶ εἰσὶν αἱ ἀφορμαὶ, αἵτινες ἐκίνησαν
τὴν ὑποψίαν κατὰ τῆς Ἐπιγραφῆς. Αἱ κυριοδέστε-
ραι δὲ εἰσὶν αἱ ἐξῆς.

4. Ὁ Κύρ. Πετριτσοπούλος λέγει, ὅτι εὐρέθη ἡ
Ἐπιγραφὴ τῷ 1753, εἰς τὴν ἐν Λευκάδι θέσιν Καλ-
τερίμι, χωρὶς νὰ φανερόνῃ τὸ οὐσιωδέστερον, ἐνῶ
ἠδύνατο καὶ ἐχρεωστοῦσε, τό τε μέγεθος δηλ. καὶ
τὴν ποιότητα τῆς πλακῆς.

2. Προσθέτει, ὅτι μεγάλως ἠσχολήθη (occupossi
con molto studio) ὁ περικλεῆς Odoardo Cavalier
Montaigu de Wortley, ὅτε τὸ 1766, ἐπιστρέφων
ἐξ Ἀραβίας, διέμεινεν εἰς Λευκάδα, ἡμέρας τινάς.
Ἀλλὰ τὰ τοῦ περιηγητοῦ τούτου ἀπομνημονεύματα
(Memoires. Lond. 1778) καὶ αἱ Βιογραφίαι οὐδὲν
ἀναφέρουσι περὶ τοιαύτης Ἐπιγραφῆς, ἢ περὶ τῆς ἐν
Λευκάδι διαμονῆς του.

3. Ὅταν ἐξητήθη ὑπὸ Βοικχίου τὸ πρωτότυπον
τῆς Ἐπιγραφῆς, ὁ Κυρ. Πετριτσοπούλος ἐδημοσίευ-
σεν, ὅτι τὸ ἔπεμψεν εἰς τὸ ἐν Βρετανίᾳ Ναυτιανόν
Μουσεῖον, ὅπου καὶ ἐκεῖ ὁ Γερμανὸς οὗτος ἐρευνήσας,
ἔμαθεν, ὅτι ποτὲ τοιαύτην Ἐπιγραφὴν δὲν ἔλαβε τὸ
Μουσεῖον τοῦτο.

Ἐκ τῶν ὑποψιῶν τούτων κινούμενοι οἱ ῥηθέντες
Γερμανοὶ, κατεξοχὴν ὁ Βοικχίος, προέβησαν εἰς τὴν
ἐξέτασιν τῶν καθέκαστα, ἐξ ἧς οὐ μόνον ἡ τῆς Ἐπι-
γραφῆς νοθεία ἀπεδείχθη, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου συγ-
γράμματος ὁ παραλογισμὸς καὶ τὸ ἐπίπλαστον.

Κατὰ τοὺς Ἀρχαιολόγους τούτους ἡ τῆς Ἐπιγρα-
φῆς ἀνάγνωσις ἔχει οὕτω,

» Παῖρ ὁ τοῦ Μενεσικράτους τοῦ Κορεΐτιου
» Καὶ οὐκ ἄκαρτεν ἱερὸν τ' Ἀπόλλωνος καὶ
» Πόλιν ὁμωνομάτειν ματῆρος κείτισα
» Τὰν ἐν τῷ Λευκάτῳ.»

ἢ δὲ αὐτῆς μετάφρασις, οὕτω,

» Filius Menesicratis Corinthii ac non
» Acarnan templum Apollinis et urbem
» cognominem matris condidi in Leucata.»

κατὰ δὲ τῆς τοῦ Πετριτσοπούλου μεταφράσεως (α)
ἀποφαίνεται ὁ Franzius διὰ τῶν λέξεων — «Quae

(α) Ἡ τοῦ Πετριτσοπούλου διγλωττος μετάφρασις (Tav. II)
ἔχει οὕτω·

» Φέρωντος (εἰμὶ ἐγὼ ἀγαλμα) Μηνεσικράτους ἐν
» Κορίνθου εὐλαθείας χάριν ἀναθεμένον ἐν Λευκάδι
» ἱερὸν Ἀπόλλωνι, καὶ ἐπ' ὀνόματι μητρὸς πόλιν
» νεικοδομήσαντος.»

» Ferontis (imag sum) Mnisicratis fil
» Corinthii, ex voto in Leucate Apollinis
» templum dicavi, et matris nomine urbem
» condidi.»

interpretatio in re desperata omni ratione destituta est.»

§. γ'. Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὰ καθέκαστα. Ἐν πολλοῖς κηρύσσεται ὁμοία ταῖς τοῦ πλαστοχαράκτου Φουρμόντου Ἐπιγραφαῖς (ε). Ἡ διάλεκτός της (Δωρική ἀρχαία), τὸ ἱστορικόν της (ἀναφερόμενον πρὸ τῶν Τρωϊκῶν), ὁ τῆς γραφῆς της τρόπος (βουστροφιδὸν, ἀπὸ δεξιῶν) (γ), καὶ ἡ παλαιογραφία της (ἡ τοῦ Φοινικικοῦ Κόππα ὑπαρξίς) θέλουσιν αὐτὴν ἀναμφιβόλως ἀρχαιοτάτην. Ἀλλὰ πλῆθος ἄλλων χαρακτηριστικῶν, ἀγνώστων εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, προδίδουσι τὴν χεῖρα, ἥτις τὴν ἐπλασε.

1. Τὸ σχῆμα τοῦ Σ εἶναι μεταγενεστέρως ἐποχῆς.

2. Ἡ παντελής τοῦ διγάμματος (F) καὶ τῆς δασείας (H) ἔλλειψις δὲν ἰδιάζει τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

3. Ἡ τοῦ K παντελής ἐξορία, ἀνθ' οὗ τυφλὴ γίνεσθαι χρῆσις τοῦ Κόππα (δ) καὶ πρὸ τοῦ A. καὶ E καὶ O καὶ P, ἐνῶ οὐδὲν παράδειγμα ἢ παράδοσις μαρτυρεῖ τὴν πρὸ παντὸς γράμματος ἀνεξαιρέτως χρῆσιν αὐτοῦ.

4. Ἡ τῆς γενικῆς κατάληξις οὐς ἐν τῷ «Μενεσικράτους» ἀντὶ τῆς Δωρικῆς εος, «Μενεσικράτους» ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τοῦ Ἰέρωνος Δωρικῆ Ἐπιγραφῇ «Ἰέρων ὁ Δεινομένος κ.τ.λ.» (ε) ἢ εὐς Μενεσικράτους, ὅπως διδάσκει ἡ ἀρχαία γραμματικὴ «Δωρῖέων ἐς τὸ τρέπειν τὰς εἰς οὐς ληγούσας γενικὰς, τὰς ἀπὸ τῶν εἰς ης εὐθειῶν γενομένας, εἰς εὐς, οἷον «Διογενῆς, Διογενοῦς, Διογενεὺς» (ζ). Ὡσαύτως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως ταύτης Μνε=Μνε=Μνη, ἐνῶ Δωριστὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι Μνα.

5. Παράδοξοί τινες γραμματικοὶ σχηματισμοί,

(α) Michel Fourmont, γεννηθεὶς ἐν Herblay τῆς Γαλλίας τὸ 1690 ἐπηγγέλετο τὸν Ἀρχαιολόγον, καὶ ἐπέμφθη τὸ 1729, εἰς τε Ἑλλάδα καὶ Μ. Ἀσίαν δι' Ἀρχαιολογικὰς ἐρεῖνας. Ἐλεγεν, ὅτι συνελέξατο περὶ τὰς 3,500 Ἐπιγραφὰς, ἐνῶ μάλιστα 1000 κατέθεσεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν. Ἡμιμαθὴς ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀντέγραψε καὶ ὡς αὐτὰς, καὶ ἵνα μὴ ἐλαττωθῆναι τὸν ἀριθμὸν, κατέστρεψε τὰ πρωτότυπα παντοίως τρόποις. Ἡ ἀμάθειά του δεικνύεται καὶ ἐν τινὶ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν Maurepas ἐν ἣ κομπάζει, ὅτι ἠσχολεῖτο νὰ καταστρέψῃ ἐκ βάρων τὰ μνημεῖα τῆς Σπάρτης. Ἐτόλμησε δὲ νὰ πλάσῃ καὶ πλειστάς ἀνυπόστατους Ἐπιγραφὰς, εἰς ἃς ὅμως ἡ ἀμάθειά του τὸν ἐπρόδωκε. Ταύτας 25 τὸν ἀριθμὸν, ἀπέδειξεν εὐθὺς νόθος ὁ Βοίχιος (Corp. Inscr. Graec. N.ο 44—69), ἀντιτετιμωμένος καὶ κατὰ τινῶν, πρὸ πάντων τοῦ R. Rossett, δι' ἰσχυρισμὸν ὡς ὑπὲρ αὐτῶν.

(γ) Ἰδὲ Προλεγόμενα. §. γ'.

(δ) Τὸ K σύγχρονον τοῦ Φοινικικοῦ Κόππα ἀπαντᾷται ἐν κοινῇ χρῆσει σχεδὸν εἰς πάσας τὰς ἀρχαιοτάτας Δωρικὰς Ἐπιγραφὰς, μάλιστα δὲ ποτε καὶ συνυπάρχει τῷ Κόππα, ὡς ἐν τινὶ τῆς Θήρας Ἐπιγραφῇ (Corp. Inscr. N.ο I.), ἔπου τὸ μὲν ΜΑΑΗΚΟΣ, γράφεται διὰ τοῦ Κόππα, τὸ δὲ ΠΡΟΚΑΗΣ διὰ τοῦ K, ὡσαύτως καὶ ἐν ἑτέρᾳ τῆς Κορίνθου (C. I. N.ο 7.), ἔπου τὸ μὲν ΠΑΚΟΝ, γράφεται διὰ τοῦ Κόππα, τὸ δὲ ΑΓΚΑ διὰ τοῦ K.

(ε) Corp. Inscr. Graec. N.ο 16.

(ζ) Γρηγορ. Κορινθ. περὶ Διαλέκτ. Δωρ. §. 92.

ἢ μᾶλλον, παραλογισμοὶ τοὺς ὁποίους οὐδεμία ἀναλογία ἢ παράδειγμα δύναται νὰ ἐξηγήσῃ, οἷον τὸ Ματέρος, ἀντὶ Ματέρος, τὸ Κορειτίου, ἀντὶ Κοριτίου, τὸ Ἀκαρσίν, ἀντὶ Ἀκαρνάν, τὸ μωνομάτειν ἀντὶ ὁμώνυμον, τὸ κείτιστα, ἀντὶ τοῦ ἐκτίστα κ.τ.λ.

Αἱ μεγάλαὶ δ' αὐταὶ ἀντιφάσεις καὶ παρεκτροπαὶ ἀποδεικνύουσιν, λέγομεν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, ὅτι ὁ χαρακτὴρ, οὐ μόνον δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, εἰς οὓς, ὡς ἴδαμεν, ἀναφέρονται τὴν Ἐπιγραφὴν ἢ διάλεκτον, ἢ ἱστορίαν, ὁ τρόπος τῆς γραφῆς κ.τ.λ. ἀλλ' οὐδ' ἐγνωρίζεσθαι, καλῶς τὴν Γραμματικὴν ἐκείνων τῶν χρόνων.

§. δ. Τὸ ἱστορικόν της πάλιν, οὐχ ἦττον τοῦ γραμματικοῦ, ἀλλόκοτον καὶ ἀνυπόστατον, μαρτυρεῖ ἐναργέστερον τὴν νοθεσίαν της.

Κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Κυρ. Πετριτσόπουλου, ὁ ἄρχων τῶν Λευκαδίων Φαίρων (Παιρότο=Feronte), υἱὸς τοῦ Κορινθίου Μνησικράτους, ὠκοδομήσατο πόλιν ἐν τῇ Λευκάδι, ὁμώνυμον τῆς μητρὸς του. Παράδοξος τῷ ὄντι εἶναι καὶ μοναδικὴ ἢ παράλειψις τῶν οὐσιωδεστέρων κατηγοριῶν τῆς ἐπιγραφῆς, τοῦτέστι τοῦ ὀνόματος τῆς κτισθείσης πόλεως, ἢ ἐκείνου τῆς μητρὸς τοῦ κτίστου. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην αἰσθανθεὶς δὴθεν καὶ ὁ K. Πετριτσόπουλος, εἶπεν ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι (σελ. 18). «Cagio-nerà forse un qualche dubbio il volersi ivi »trovar Niricos, mentre non è individuata dal monumento.» καὶ θέλων νὰ τὴν συμπληρώσῃ, προσέφυγε, λέγει, εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Σεφερρίου (Schefferio), ἐπιγραφόμενον· «De perantiquis Corinthiis Διήγησις. Sect. V. pag. 28.» καὶ ἐξηγάγεν ὅτι «Schefferio con una tale denominazione (Niricos) ricorda la città edificata in »quella circostanza. Cio afferma dunque questo »erudito o sull' appoggio di antiche notizie, »oppure conosciute già le posteriori epoche »delle fondazioni, e degli autori delle altre »due città che conoscevasi il nome, fosse la »città da Feronte fabbricata». Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς Βοίχιος μᾶς βεβαιοῖ, ὅτι τοιοῦτον τοῦ Σεφερρίου σύγγραμμα οὐδόλως ὑπάρχει (α).

Κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς Ἐπιγραφῆς μετάφρασιν ἐξάγεται, ὅτι ὁ Φαίρων ὠκοδομήσατο προσέτι πρὸ τῶν Τρωϊκῶν καὶ τὸ ἐν Λευκάδι ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἀλλὰ τοῦτο ἀντιφάσκει κατ' εὐθείαν τοῦλάχιστον εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν Συγγραφέων· «ὡς ἡ Λευκὰς πέτρα ἀπὸ Λευκοῦ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐταίρου τὴν κλῆσιν ἔλαβεν, ὃς Ζακύνθιος μὲν γένος ἦν, ἀνηρέθη δὲ, ὡς ᾠφθην ὁ Ποιητὴς (β) ὑπὸ Ἀντίφου· τούτου ἰδρύσασθαι, φασί, καὶ ἱερὸν Λευκάτου Ἀπόλλωνος» (γ).

Κατὰ δὲ τὴν τῶν Γερμανῶν ἀνάγνωσιν καὶ μετάφρασιν ἐξάγεται, ὅτι ὁ παῖς (παῖρ-Δωρ.) τοῦ Κο-

(α) Corp. Inscr. Graec. N.ο 43. (β) Ὀμηρ. Ἰλ. Δ. 491.

(γ) Πτολεμ. Ἡρωιστ. ἐν Φωτ. Μυριοβ. §. 190.— Ἰδὲ καὶ τὰς ἡμετ. Φιλολογ. Διατρ. ΣΤ'. §. ε.

ρινθίου Μνησικράτους ἐθεμελιώσατο ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτα πόλιν, ὁμώνυμον τῆς μητρὸς του, καὶ ἱερὸν τοῦ Λευκάτου Ἀπόλλωνος. Παρadoxotέρα ἐνταῦθα παρίσταται ἢ παράλειψις οὐ μόνον τοῦ ὀνόματος τῆς κτισθείσης πόλεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦ κτίστου, περὶ οὗ ὁ Franzius ἀπερήνατο· «Deinde »nomen conditoris sine exemplo omittitur» (α).

Ἄν δὲ ἡ ὁμώνυμος αὕτη πόλις ὑποτεθῆ, ὡς θέλει ὁ Πετριτσόπουλος, ὅτι ἦν ἡ Νήρικος, τότε καὶ αἱ τῶν συγγραφέων μαρτυρίαι, καὶ αὐτὰ, εἰ δυνατόν, τὰ εἶτι σωζόμενα τῆς Νηρικού λείψανα, πρέπει καὶ κατὰ τοὺς μὲν, καὶ κατὰ τὰ δὲ, ἢ Νήρικος ἔκειτο, ὅχι, ὡς ἡ Ἐπιγραφὴ θέλει, ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτα, ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἰσθμῷ (β). Ὁ Σκύλαξ λέγει· «Καὶ πόλις Λευκὰς . . . πόρρω δὲ τῆς θαλάσσης αὕτη ἡ πόλις ἦν τὸ πρῖν» (γ), τουτέστιν ἡ ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς Λευκάδος Νηρικός· ἐπομένως ἂν αὕτη ὑποτεθῆ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτα, πῶς ἤθελεν εἶσθαι «πόρρω τῆς θαλάσσης;» Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ἐπιφέρει καὶ ὁ Πάλμερος, κρίνων τὴν ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου διόρθωσιν τοῦ Βοσίου· «Si enim ipsa urbs erigitur in Leucatem promontorium, quomodo dicitur fuisse longe a »mare?» (δ).

Καθ' ὅλας λοιπὸν τὰς ὄψεις θεωρουμένη ἡ Ἐπιγραφὴ αὕτη ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ὅτι δὲν εἶναι προϊόν τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, ἀλλ' οὐδὲ νοδὲ ἔχοντος ἀρκετὴν γνώσιν τῆς γραμματικῆς καὶ ἱστορίας ἐκείνων τῶν χρόνων. Ὡς δὲ τοιαύτη, εἶναι περιττὸν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν περαιτέρω αὐτῆς ἔρευναν.

(ἄκολουθεῖ)

ΤΟ ΚΑΥΧΗΜΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ.

»Εἶθε ὁ λύκος νὰ μὴ ὀρέται, ἢ ὁλόλυσσα γλαῦδ' νὰ μὴ κινή τὰς πτέρυγας της ἐπὶ τοῦ τάφου σου, οἱ δὲ ὀρμητικοὶ ἀνεμοὶ καὶ λαλαπίες ν' ἀπομακρύνονται, ἵνα μὴ σφείρωσι καὶ μαραινῶσι τὸ μαλακὸν καὶ γλυκὸν χῶμα τὸ ὁποῖον σὲ καλύπτει, ἀλλ' ὁ ἔρος ἅς τὸ διατηρῇ ἀκμάζον καὶ ἀνθίζον ὡς παντοτεινὸν ἔαρ.»

(Herrick)

Διαρκούσης περιουσίας μου τινὸς εἰς μίαν τῶν ἀπωτέρων ἐξοχῶν τῆς Ἀγγλίας, εἰσῆλθον εἰς τρίοδον τινὰ φέρουσαν τὸν διαβήτην εἰς τὰ πλέον ἀπόκρυφα μέρη τῆς ἐξοχῆς, καὶ διέμεινα τὸ δειλινὸν ὁλόκληρον εἰς ἐν χωρίον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀγροτικὴ καὶ μονήρης θέσις, ἤτο τὸ ὠραῖον καὶ ἄξιον τῆς περιεργείας. Ἡ πρωτότυπος δὲ καὶ χαρίζουσα ἀπλότης τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἦτον ἐξαιρετικόν τι τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαντᾷται εἰς τὰ χωρία τὰ κείμενα πλησίον τῶν δημοσίων δ-

δῶν. Ἀπεράσιμα ὅθεν νὰ διέλθω ἐκεῖ τὴν νύκτα ὁλόκληρον, καὶ δειπνήσας ἐνώρως, ἐξῆλθον ὅπως εὐχαριστήσω τὴν ὄρασί μου μὲ τὴν περιστοιχιζουσάν με σκηνήν. Περιφερόμενος, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, ἐφθασα εἰς Ἐκκλησίαν τινὰ, ὅχι μακρὰν τοῦ χωρίου κειμένην. Αὕτη, ἕνεκα τοῦ πεπαλαιωμένου κωδωνοστασίου της, τὸ ὁποῖον ἦτο τόσον πυκνῶς περικεκαλυμμένον ὑπὸ κισσοῦ, ὥστε δὲν διεκρίνετο ἀναμέσον τῆς πράσινάδος, εἰμὴ γωνία τις παλαιοῦ τοίχου, ἢ φανταστικόν τι περιστόλισμα σκαλισμένον, ἀποκαθίστατο ἀντικείμενον ἄξιον περιεργείας. Τὴν δειλὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διεσκέδασθησαν τὰ νέφη τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσαν τὴν πρώταν τόσον ζοφερὰν καὶ θυμωρῶδη, εἰς τρόπον ὥστε ἦτο ἐν εὐάρεστον καὶ μαγευτικὸν ἐσπέρας, καὶ μολοντὶ σκυθρωπά τινὰ νέφη περιπίπταντο εἰσέτι μετεώρως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, μολοντοῦτο πρὸς τὸ μέρος τῆς Δύσεως ἐφαίνοντο πλατεῖαι τινὲς γραμμαῖαι καὶ γρόματα χρυσοειδοῦς ἀτμοσφαιρας, τὰ ὁποῖα φωτίζων καὶ διαυγάζων ὁ ἐπαναπαυόμενος ἥλιος, ἐδίεδε χαρίεντα τινὰ καὶ ζωηρὸν χρωματισμὸν εἰς τὰ κρεμάμενα φύλλα τῶν δένδρων, καὶ ἐπέχεον εἰς τὴν φύσιν ἅπασαν μελεγχολικόν τι μειδίαμα. Ἡ στιγμὴ αὕτη ὁμοίαζε τὴν ὥραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἀποδημῶν ἀπὸ τὴν ἐπίγειον ταύτην κατοικίαν τοῦ ὀγαθοῦ Χριστιανῶς, ὑπομειδιᾷ καὶ ἀδιαφορεῖ εἰς τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς λύπας τοῦ κόσμου τούτου, ἔχων ἐσωτερικὴν πεποίθησιν καὶ βεβαιότητα, εἰς τὴν ἥρεμίαν τῆς πτώσεώς του, ὅτι θέλει ἀναστηθῆ καὶ ἐπανέλθει εἰς τὴν προτέραν του δόξαν.

Ἐκάθησα ἐπὶ ἐπιτυμβίου τινὸς λίθου, καὶ ὡς τὸ ἀπαιτεῖ μία τοιαύτη σκεπτικὴ καὶ ἥρεμος στιγμὴ, ἀναπολῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου πεπερασμένας σκηνὰς καὶ γεγονότα, παλαιούς φίλους, τοὺς μὲν μακρὰν ἐμοῦ εὐρισκομένους, τοὺς δὲ ἀποθανόντας, ἐγκατέλειψα τὸν ἑαυτὸν μου εἰς ἐκείνην τὴν σκεπτικὴν καὶ μελαγχολικὴν φαντασίαν, ἥτις ἦτο καὶ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς γλυκυτέρα. Προσεβλήθη ἐκ διαλειμμάτων ἡ ἀκοή μου ὑπὸ τοῦ κτυπήματος κώδωνος τινὸς, τοῦ ὁποῖου οἱ ἤχοι ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς ὅλης σκηνῆς καὶ ἦσαν εἰς ἐντελὴ ἀρμονίαν καὶ συνεπαφὴν μὲ τὰς αἰσθήσεις μου, ὅθεν ὀλίγον πρότερον ἐσυμπέρανα ὅτι πρέπει νὰ προμηκνῆ τὸν ἐπικηδεῖον κωδωνισμῶν νέου τινὸς κατοίκου τῶν τάφων.

Τὴν στιγμὴν ταύτην εἶδον μίαν λυπηρὰν παρακολληθῆναι κινουμένην πλαγίως ἀναμέσον τῆς βαθείας πράσινάδος τοῦ χωρίου, ἥτις μὲ βῆμα σιγαλὸν καὶ βραδύ διευθυνθεῖσα εἰς στενωπὸν τινὰ ὁδὸν, ἔγινεν ἄφαντος, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ἐκ νέου μεταξὺ τῶν περιφραγμάτων, ἔως ὅτου ἐπροχώρησε μακρὰν τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐκαθήμην. Νεανίδες τινες λευκῶς ἐνδεδυμένα ἐβαστοῦσαν τὰς ἄκρας τοῦ νεκρικοῦ πέπλου, καὶ ἄλλῃ τις δεκαεπταετής τὴν ἡλικίαν προπορευομένη, εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς της στέφανον ὑπὸ λευκῶν ἀνθέων κατεσκευασμένον, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυεν

(α) I. Franzius. Elem. Graec. pag. 93. (β) Φιλολ. Διατρ.

ἀντὶ. (γ) Σκύλαξ Περίπλ. ἐν ἄρβρ. Ἀκρωτηριακῆ. (δ) Αἰ. τ. θ.

ὅτι ὁ νεκρὸς ἦτο νεᾶνι ἄγαμος. Τὴ λείψανον παρηκολούθειτο ὑπὸ τοῦ σεβασμίου ζεύγους τῶν γεννητόρων του, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῆς καλῆτέρας τάξεως τῶν χωρικῶν. Ὁ πατὴρ τῆς ἐφάνετο προσπαθῶν νὰ καταστείλῃ τὸ ὀδυνηρὸν αἰσθημᾶ του, ἀλλ' οἱ ἐξωγκωμένοι καὶ καταθεβερεγμένοι ὀφθαλμοὶ του, τὸ συνεσταλμένον μέτωπόν του καὶ οἱ βαθεῖς αὐλακες τοῦ προσώπου του, ἐμαρτύρουν τὴν ἐσωτερικὴν πάλιν τῆς ψυχῆς του. Ἡ δὲ σύζυγός του, στηριζομένη εἰς τὸν βραχίονά του, ἔκλαιε σπασμωδικῶς χύνουσα δάκρυα μητρικῆς λύπης.

Παρηκολούθησα τὸ λείψανον μέχρι τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ νεκρικὸν φέρετρον τὸ ἔθεσαν εἰς τὸ κέντρον, τὸν ἐκ λευκῶν ἀνθέων δὲ στέφανον, ὁμοῦ μὲ τὸν ζεύγος χειροκτιῶν λευκῶν, ἐπὶ τοῦ θρονίου εἰς τὸ ὁποῖον ὁ νεκρὸς συνήθως ἐκάθητο.

Ἐκαστος γνωρίζει πόσον καταθλιπτικὴ καὶ συγκινητικὴ εἶ.αι ἡ ἐπικήδειος τελετὴ, καὶ ποῖος εἶναι τὸσον εὐτυχῆς, ὥστε πῶποτε νὰ μὴ παρηκολούθησε προσφιλῆ του τινὰ εἰς τὸν τάφον; καὶ τί δύναται νὰ ὑπάρξῃ λυπηρότερον καὶ ἐπαισιωχότερον, παρὰ ὅταν ἡ τελετὴ αὕτη γίνεται ἐπὶ τῶν λειψάνων τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἀθωότητος, τῶν θερισθέντων εἰς τὸ ἄνθος τῆς ὑπάρξεώς των; Καὶ ἡ ἀπλουστάτη μὲν ἀλλὰ σεβασμίᾳ ἐκείνη παράδοσις τοῦ νεκροῦ εἰς τὸ χῶμα, διὰ τῶν λέξεων, «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση» ἀπέσπασε κρουνηδὸν τὰ δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς νεανικῆς παρακολουθίας τοῦ θανόντος. Ὁ Πατὴρ ἠγωνίζετο νὰ καταδαμάσῃ τὸ πάθος τῆς λύπης, πρκαμυθούμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος καὶ θεβαιότητος, ὅτι μακάρι, ὅσοι ἀποθνήσκουσιν ἐν Κυρίῳ, ἀλλ' ἡ Μήτηρ, παρομοιάζουσα τὸ τέκνον τῆς ὡς ἄνθος τοῦ ἀγροῦ κοπὲν καὶ ξηρανθὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀναπτύξεώς του, ὁμοιάζεν τὴν Βαχὴλ, «κλαίουσαν τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι.»

Ἐπιστρέφων εἰς τὸ κατάλυμα ἔμαθον ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ θανόντος. Ἦτο μία ἀπλουστάτη νεᾶνις, τοιαύτη ὡς ἐρρέθη πολλάκις, ἡ ὠραιότης καὶ τὸ καύχημα τοῦ χωρίου. Ὁ πατὴρ τῆς ἄλλοτε εὐπορος γεωργός, κατήντησεν εἰς δεινὰς περιστάσεις. Ἡ νεᾶνις αὕτη ἦτο μονογενὲς τέκνον, ἀναπτυχθὲν ἐντὸς τῆς οἰκίας μὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ ἀγροτικῶ βίου, καὶ χρηματήσασα μαθήτρια τοῦ ποιμένου τοῦ χωρίου, ἦτο τῶντι ὁ προσφιλεῖς ἀμνὸς τῆς μικρᾶς του ποιμνῆς. Ὁ ἀγαθὸς πατὴρ τῆς μὲ πατρικὴν στοργὴν καὶ φροντίδα, ἐπετηροῦσε διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀνατροφὴν τῆς ἐκείνης, ἥτις εἶναι ἀρμόδιος εἰς τὸν κύκλον εἰς τὸν ὁποῖον ὁ βίος τῆς ὄφειλε νὰ περιστρέφεται, καθότι αἱ προσπάθειαι του δὲν ἔτεινον εἰμὴ νὰ τὴν ἀποκαταστήσωσι στόλισμάτι εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ βίου τῆς, καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀναβιβάσωσιν ὑπεράνω τῆς τάξεώς της. Οἱ τρυφεροὶ καὶ φιλόστοργοι τρόποι τῶν γονέων, καθὼς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῆς ἀπὸ ὅλας τὰς κοινὰς ἐνασχολήσεις καὶ ἐργασιῶν, ἐπέφερον χαριεντισμὸν τινὰ καὶ μαλακότη-

τα χαρακτήρος, ἥτις συναρμολογεῖτο μὲ τὸ ἐράσμιον καὶ ἄβρὸν τοῦ σώματός της. Αὕτη ἐφάνετο ὡς τρυφερόν τι φυτὸν τοῦ κήπου, ἀνθίζον κατὰ τύχην μεταξὺ τῶν ἀγριωτέρων γεννημάτων τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ αὐταὶ αἱ συναδελφαὶ τῆς συνηθάνοντο καὶ ὠμολογοῦσαν, χωρὶς φθόνου, τὴν ὑπεροχὴν τῶν χαριτών της, αἵτινες ὑπερτεροῦντο ὑπὸ τῆς ταπεινότητος πραότητος καὶ τῆς ἀπαραμίλλου χρηστότητος τῶν τρόπων της.

Ἀληθῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτῆς. Αὕτη εἶναι ἡ ὠραιότερα πτωχὴ κόρη, ἥτις ἔτρεχε ποτε εἰς τὰς χλοεράς πρασινάδας, δὲν πράττει οὐδὲν ἢ φαίνεται, ἀλλὰ πνέει τι ἀνώτερον τοῦ ἑαυτοῦ της, πολὺ εὐγενὲς διὰ τοῦτον τὸν τόπον.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν ἀπομεινωμένων μερῶν, τὰ ὁποῖα εἰσέτι διατηροῦσιν ἴχνη τινὰ τῶν ἀρχαίων Ἀγγλικῶν ἐθίμων. Ἐκτελοῦντο τελεταί τινες καὶ ἐορτάσιμοι διασκεδάσεις, καθὼς προσέτι ἡ παρακμάζουσα καὶ ἐκπίπτουσα συνήθεια τῶν ἄλλοτε δημοτικῶν θεσμῶν τοῦ Μαΐου. Οὗτοι παρεισήχθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος ποιμένου, ὅστις ἦτο εἰς ἄκρον ἐραστής καὶ ὁπαδὸς τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, εἰς ἐξ ἐκείνων τῶν ἀπλουστάτων Χριστιανῶν, οἵτινες θεωροῦσι τὴν ἀποστολὴν των πεπληρωμένην διὰ τῆς διαδόσεως τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τῆς εὐθυμίας μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἰπὸ τοὺς οἰωνοὺς του, τὸ δένδρον τοῦ Μαΐου ἐστηρίζετο κατὰ συνέχειαν ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον ἐν τῷ μέσῳ τῆς χλόης τοῦ χωρίου, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Μαΐου περιεκοσμεῖτο μὲ στεφάνους καὶ σημαίαις, προσέτι δὲ, ὡς εἰς τοὺς παλαιούς καιροὺς, ἀνεδεικνύετο ἡ βασιλίςσα ἢ ἡ κυρία τοῦ Μαΐου, ὅπως προεδρεύη εἰς τὰ παιγνίδια, καὶ διανεμῆ κατ' ἀξίαν τὰ βραβεῖα καὶ τὰς ἀμοιβὰς. Ἡ γραφικωτάτη καὶ θεατικωτάτη τοποθεσίᾳ τοῦ χωρίου ἐκείνου, καθὼς τὸ φανταστικὸν τῶν ἀγροτικῶν ἐορτῶν, αἰετοπε ἐφείλκυσαν τὴν περιέργειαν τῶν τυχαίων περιηγητῶν. Μεταξὺ τούτων κατὰ τινὰ πρωτομαίαν, ἦτο νέος ἀξιοματικὸς, τὸ τάγμα τοῦ ὁποῖου εἶχε προσφάτως διαταχθῆ νὰ σταθμεύῃ εἰς τὰ περὶ χωρὰ. Ἡ ἀφελὴς φιλοκαλία, ἥτις ἐχαρακτήριζε τὴν ἀγροτικὴν ταύτην πομπήν, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀκτινοβολοῦσα καὶ ἀνατέλλουσα ἐρασμιοῦ τῆς βασιλίςσης τοῦ Μαΐου, ἐγοήτευσαν εἰς ἄκρον τὴν καρδίαν του. Αὕτη ἦτο προσφιλεῖς τοῦ χωρίου, ἥτις ἐξεμμένη μὲ ἄνθη, ἐρυθρίαζε καὶ ἐμειδία μὲ ὅλον τὸν χαριέντα παραγμὸν νεανικῆς αἰδοῦς καὶ ἰλαρότητος. Τὸ ἀπλοῖκὸν τῶ ἀγροτικῶν ἐθίμων, τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ προθυμοποιηθῆ νὰ τὴν γνωρίσῃ, βαθμηδὸν διευκόλυε τὴν ὁδὸν τοῦ νὰ οικειωθῆ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν περιεποιεῖτο μὲ τὸ ἀμέριμον ἐκείνον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ νέοι ἀξιοματικοὶ παραπολὺ συνηθίζουσι νὰ παίζωσι μὲ τὴν ἀγροτικὴν ἀπλότητα.

Αἱ περιποιήσεις του δὲν ἐφάνοντο οὐδόλως ἐπιφοβοὶ, καὶ μάλιστα δὲν εἶχε ποτὲ λαλήσει περὶ ἡματι-

ρωτος, ἀλλ' ὑπάρχουσι τρόποι τινὲς, οἵτινες καθιερῶσι τὸν ἔρωτα εὐγλωττότερον καὶ αὐτῆς τῆς γλώσσης καὶ τὸν παρεισάγουσι λεπτῶς καὶ ἀνεπαίσθητως μέχρι τῶν ἐνδομύων αὐτῆς τῆς καρδίας. Τὸ κλεισιμὸν ἐνὸς τῶν ὀφθαλμῶν, ὁ ἥχος τῆς φωνῆς, αἱ ἄπειροι τρυφερότητες αἵτινες ἐκπίπτουσιν ἀπὸ πᾶσαν λέξιν, ἀπὸ πᾶν βλέμμα καὶ κίνημα, ἀπαρτίζουσι τὴν ἀληθῆ εὐγλωττίαν τοῦ ἔρωτος, καὶ μολονότι πάντοτε δύναται τις νὰ τὸν αἰσθανθῆ καὶ νὰ τὸν ἐνοήσῃ, οὐδέποτε ὅμως δύναται νὰ τὸν περιγράψῃ. Εἶναι ἄρα παράδοξον ἂν τὰ τοιαῦτα εὐκόλως ἐνίκησαν μίαν παρθενικὴν, ἄδολον καὶ εὐαίσθητον καρδίαν; Ἡ νεᾶνις ἠγάπα σχεδὸν ἐν ἀγνοίᾳ, μόλις καὶ σπανίως ἐρευνουσε τί ἦτο τὸ ἐπαυξανόμενον πάθος τὸ ὁποῖον ἀπερρόφα κάθε στοχασμὸν καὶ αἰσθημα, ἢ ποῖα τὰ ἀποτελέσματά του. Αὕτη δὲν παρετήρει τὸ μέλλον. Ἐνώπιον αὐτοῦ εὐρισκομένη, τὰ βλέμματα καὶ οἱ λόγοι του ἐφείλκυσαν ἅπασαν τὴν προσοχὴν της, μακρὰν αὐτοῦ δὲ ἐσυλλογίζετο καὶ ἐσκεπτετο ἐπὶ τῆς τελευταίας συναντήσεώς των. Ἐπεθύμει νὰ περιφέρεται μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς χλοερούς περιπάτους καὶ τὰς ἀγροτικὰς σκηνὰς τῶν περὶ χωρίων. Τὴν ἐδίδασκε νὰ παρατηρῆ μὲ ἐρευνητικὸν βλέμμα τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως, τῆς ὠμίλει μὲ τὴν διάλεκτον ἐξευγενισμένης καὶ ἀνεπτυγμένης ἀνατροφῆς, καὶ τῆς ἐνέπνευε τὰς γοητείας καὶ τὰ θέλητρα τοῦ ῥωμαντισμοῦ καὶ τῆς ποιήσεως.

Οὐδέποτε ἴσως ὑπῆρξε, μεταξὺ τῶν δύο φύλων, πάθος τόσον ἀγνόν, ὅσον ἐκεῖνο τῆς ἀθῶας ταύτης νεάνιδος. Τὸ κομψὸν σχῆμα τοῦ νέου ἐραστοῦ της, καὶ ἡ λαμπρότης τῆς στρατιωτικῆς ἐνδυμασίας του, ἴσως κατὰ πρῶτον ἐγοήτευσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς της, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ταῦτα τὰ αἴτια ἅτινα ἐδέσμευσαν τὴν καρδίαν της. Ἡ ἀφοσίωσίς της ἦτο σχεδὸν λατρεία. Τὸν παρετήρει ὡς ἐν ὄν ἀνωτέρας τάξεως. Συναναστρεφομένη αὐτὸν, ἠσθάνετο τὸν ἐνθουσιασμὸν ψυχῆς φύσει ποητικῆς καὶ τρυφερᾶς, καὶ κατὰ πρῶτον ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς βαθείας συναισθήσεως τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ὠραίου. Αἱ μικροπεριπέει διαφοραὶ τάξεως καὶ καταστάσεως τῆς ἦσαν ἀδιάφοροι, ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς διανοίας, τῆς περιφορᾶς καὶ τῶν τρόπων τοῦ ἀξιοματικῶ ἀφ' ἐνός, καὶ ἐκείνων τῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν αὕτη εἶχεν ἀνατραφῆ, τὸν ἀνύψωσαν εἰς τὴν φαντασίαν της. Ἐθέλγετο ἀκροαζομένη αὐτὸν μὲ βλέμμα ταπεινὸν καὶ μὲ σιωπηλὴν ἀγαλλίασιν, καὶ αἱ παρειαὶ τῆς ἐχρωματίζοντο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ἢ ἐάν ποτε περιφοβὸς ἐρρίπτεται ἐν βλέμμα θαυμασμοῦ, συνετέλλετο πάραυτα, ἀναλογιζομένη τὴν ὑπεροχὴν τῶν προτερημάτων του.

Τὸ αὐτὸ πάθος συνηθάνετο καὶ ὁ ἐραστής της, ἀλλ' ἦτο μεμιγμένον μὲ αἰσθημᾶτα ἀγενοῦς φύσεως. Ἦρχισε τὴν σχέσιν του ταύτην μὲ κουφότητα, καθότι ἤκουσε πολλάκις τοὺς συναδελφοὺς του ἀξιοματικούς κομπάζομένους διὰ τὰς ἐρωτικὰς κατα-

κτήσεις των, καὶ καθὸ πνευματώδης νέος, ἐθεωροῦσε μίαν τινὰ τοιοῦτου εἴδους κατάκτησιν ἀναγκαίαν εἰς τὴν ὑπόληψιν του. Ὁ νεανικὸς του ὅμως χαρακτήρ ἦτο εἰς ἄκρον ζωηρὸς καὶ θερμὸς. Ὁ πεπλανημένος καὶ ἄσωτος βίος του δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπιφέρει τὴν ψυχρότητα καὶ τὸν ἐγωισμόν εἰς τὴν καρδίαν του, αὕτη ἄναψεν ἀπὸ τὴν ἀληθῆ φλόγα τὴν ὁποῖαν ἐζήτει, καὶ προτοῦ συναισθανθῆ τὴν φύσιν τῆς θέσεώς του, εἶχε πραγματικῶς ἐρωτευθῆ.

Τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ; Ἐδῶ ἀναφέρονται τὰ παντοτεινὰ προσκόμματα τὰ ὁποῖα ἀμέσως παρακολουθοῦσι τὰς ἀπρονοήτους καὶ ἀπερισκέπτους ταύτας ἐρωτικὰς σχέσεις. Ἡ κοινωνικὴ του θέσις, αἱ προλήψεις τιτλοφόρων συγγενῶν, ἡ ὑπεξουσιότης εἰς ὑπερήφανον καὶ ἀνεπηρέεστον πατέρα, ὅλα ταῦτα τὸν ἀπέτρεπον ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ὑπανδρίας. Ὅτε ὅμως ἐρρίπτεται τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ ἀθωοτάτου τούτου ὄντος, τοῦ τόσον τρυφεροῦ καὶ εὐπίστου, εὕρισκε τόσην ἀθωότητα εἰς τοὺς τρόπους της, τόσην ἀγνότητα εἰς τὸν βίον της καὶ τόσην ἱκετικὴν μετριοπροσύνην εἰς τὰ βλέμματά της, ὥστε πᾶν ἀσελγὲς αἰσθημα κατεβάλλετο. Εἰς μάτην ἐπροσπάθει νὰ ἐνδυναμωθῆ μὲ ἄπειρα σκληρὰ παραδείγματα τῶν ἀνθρώπων τοῦ συρμού, καὶ νὰ κατασβέσῃ τὴν φλόγα γενναίου αἰσθηματος, διὰ τῆς ψυχρᾶς ἐκείνης χλευαστικῆς κουφότητος μὲ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκούσει αὐτοὺς νὰ λαλῶσι περὶ τῆς γυναικείας ἀρετῆς: ὁσάκις παρουσιάζετο ἐνώπιόν της, τὴν ἔβλεπε πάντοτε περιστεμμένη ἀπὸ τὸ ἱερὸν καὶ μυστηριώδες, ἀλλ' ἀνίκητον ἐκεῖνο θέλητρον τῆς παρθενικῆς ἀγνότητος, εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ὁποῖου, οὐδεὶς ἀνόσιος στοχασμὸς δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ.

Ἡ αἰφνίδιος καὶ ἀπροσδόκητος εἰδήσις τῶν διαταγῶν τοῦ νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν τὸ τάγμα, συνεπλήρωσε τὴν σύγχυσιν καὶ ἀδημονίαν τοῦ νοῦς του. Ἐμεινε δι' ὀλίγον εἰς κατάστασιν ὀδυνηρᾶς ἀμηχανίας· ἀπέφραξε νὰ κοινοποιήσῃ τὴν θλιβεράν ἀγγελίαν, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ, ὅτε διαρκούντος ἐσπερινοῦ περιπάτου, τῆς ἐγνωστοποίησε τὰ διατρέχοντα.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἥτις πῶποτε δὲν τῆς εἶχεν ἔλθει κατὰ νοῦν, διέκοψε διὰ μιᾶς τὸ ὄνειρον τῆς εὐτυχίας της· τὸ ἐθέωρει ὡς αἰφνιδίον τι καὶ ἀνυπερέβλητον κακὸν καὶ ἔκλαιε μὲ ἄδολον καὶ βρεφικὴν ἀπλότητα. Τὴν ἐσφιγξεν εἰς τὸ στῆθός του, καὶ κατεφίλει τὰ ἐπὶ τῶν μαλακῶν παρειῶν της βέοντα δάκρυα, οὐδὲ αὕτη ἀπέκρουσε, διότι ὑπάρχουσι στιγμαὶ μεμιγμένης λύπης καὶ τρυφερότητος, αἵτινες ἀγιάζουσι τοὺς ἀσπασμοὺς τῆς ἀγάπης.

Ἦτο φύσει ὀρμητικὸς, καὶ ἡ θέα τῆς ὠραιότητος ἥτις ἐφάνετο παραδοθεῖσα εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἡ πεποιθήσις τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίας του καὶ ὁ φόβος τοῦ διὰ παντὸς ἀποχωρισμοῦ των, ὅλα συντέθεινον νὰ καταβάλλωσι τὰ ἠθικότερα αἰσθημᾶτά του, καὶ ἀπετόλμησε νὰ τῆς προβάλλῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν οἶ-

κόντης και να γίνη ο σύντροφος τῆς τύχης του.

Ἦτο παντάπασιν ἀπειρος εἰς τὴν ἀπάτην και ἐρυθρίαζε και παραλογοῦσε δι' αὐτὴν του τὴν ποταπότητα, ἀλλὰ τόσον ἀθῶον ἦτο τὸ μέλλον θυμά του, ὥστε κατ' ἀρχὰς ἀποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τὸν σκοπὸν του, πῶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ χωρίον τῆς γεννήσεώς του και νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ταπεινὴν στέγη τῶν γονέων του. Ὄταν ἐπὶ τέλους ἡ φύσις και ὁ χαρακτήρ τῆς προτάσεώς του ἔλαμψεν εἰς τὴν ἀγνήν καρδίαν τῆς, ἐπέφερον ἐν ἀποτελέσμα ἡμερον.

Δὲν ἔκλαυσε, δὲν τὸν ἐπέπληξε, δὲν ἐπρόφερε λέξιν, ἀλλ' ἐντρομος ἀπεσύρθη μακρὰν ὡς ἀπὸ μίαν ἐχιδναν, τοῦ ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἀδμονίας και λύπης τὸ ὅποιον τοῦ διεπέρασε και αὐτοὺς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας και περιπλέξασα τὰς χεῖρας ἐν εἰδεί ἀγωνίας, ὤρμησεν ὡς πρὸς καταφύγιον εἰς τὴν πατρικὴν στέγην.

Ὁ δὲ ἀξιοματικὸς ἀπεσύρθη, τετραγαμμένος, τεταπεινωμένος και μεταμελημένος. Ἀβέβαιον εἶναι ὅποιον ἀποτελέσμα ἤθελεν ἐπιφέρει ἡ σύγκρουσις τῶν αἰσθημάτων του, ἀν δὲν ἤθελεν λάβει ἄλλην διεύθυνσιν οἱ στοχασμοὶ του ἀπὸ τὸν θόρυβον τῆς ἀναχωρήσεως.

Νέαι σκηναί, νέαι ἡδοναί και νέοι σύντροφοι δικακέδασαν πάραυτα τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεώς του και κατέσβυσαν τὸ πάθος του· ἀλλὰ ἀναμέσον τοῦ στρατοπεδικοῦ κινήματος, τῶν εὐθυμιῶν τῆς φρουρᾶς, τῆς παρατάξεως τῶν ὄπλων και τοῦ πολεμικοῦ σάλου, οἱ διαλογισμοὶ του ἐπανήρχοντο ἐνίοτε εἰς τὰς σκηνὰς τῆς ἀγροτικῆς ἡσυχίας και τῆς χωρικῆς ἀπλότητος, εἰς τὸν λευκὸν οἰκίσκον, εἰς τὸ ἐν μέσῳ τῆς χλόης και παρὰ τὸν ἀργυροῦν ρύακα, μονοπάτι, εἰς τὴν περιφερομένην εἰς αὐτὴ χωρικὴν νεάνιδα, ἥτις στηριζομένη εἰς τὸν βραχιονάτου ἀτένιζε πρὸς αὐτὸν μὲ ὄμμα ἀκτινοβολοῦντα ἀπὸ τὸν εἰσέτι εἰς αὐτὴν ἀγνωστον ἔρωτα.

Ὁ σπαρχμὸς τὸν ὅποιον ἐπέφερον εἰς τὴν ἀτυχὴ νεάνιδα, ἡ καταστροφὴ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς κόσμου, ἦτο πραγματικῶς σαληρός. Ἀθυμία και ὑπερισμοὶ ἀλλοίωσαν κατὰ πρῶτον τὸ τρυφερόν τῆς σῶμα, και τούτους διεδέχθη ἔπειτα διηνεκῆς και φθοροποιὰ μελαγχολία. Ἀπὸ τὸ παράθυρον αὐτὴ ἐθεώρησε τὸ βράδισμα τῶν ἀναχωρούντων στρατευμάτων. Εἶδε τὸν ἀπιστον ἐραστὴν τῆς φερόμενον, ὡς ἐν θριάμβῳ, ἀναμέσον τοῦ ἤχου τῶν τυμπάνων και τῶν σαλπίγγων, και τῆς παρατάξεως τῶν ὄπλων. Ἐρρίψεν ὀπισθεν τοῦ τὸν τελευταῖον ἀντισμὸν τῆς ὀδύνης, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀνατέλλων ἥλιος ἔχων ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἀκτῖνας του, και τὸ πτερόν του ἐκυματίσεν εἰς τὸν ἀέρα· διήλθεν ἀπὸ τὴν ὄρασίν τῆς ὡς λαμπρὸν φάσμα και τὴν ἐγκατέλιπεν εἰς τὸ σκότος.

Ἦθελεν εἶσθαι πολὺ ὀχληρὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰ καθέκαστα τῆς μετέπειτα ἱστορίας τῆς, ἡ μελαγχολία τῆς ὁμοιάζει ἐκείνην τῶν ἐρωτημένων.

Ἀπέφυγε τὴν συνναστροφὴν και περιεπλανᾶτο μόνη εἰς τοὺς περιπάτους τοὺς ὁποίους ἐσύχναζε μὲ τὸν ἐραστὴν τῆς.

Ἐπροσπάθει πάντοτε, ὡς ἡ τετρωμένη ἔλαφος, νὰ κλαίῃ εἰς τὴν σιωπὴν και τὴν ἐρημίαν, και νὰ τρέφεται μὲ τὴν βαθεῶς ἐρρίζωμένην και κατασπαράττουσαν τὴν καρδίαν τῆς λύπην. Ἐνίοτε τὴν ἔβλεπέ τις πρὸς τὸ ἐσπέρας καθιζομένην εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας, και αἱ βοσκοποῦλαι ἐπιστρέφουσαι ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, τὴν ἤκουον ἐκ διαλειμάτων νὰ ᾄδῃ λυπηρὸν τι ᾄσμα ἐν μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν διόδων. Ἐγίνε θερμότερα εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς προσευχὰς τῆς, και οἱ γέροντες καθὼς τὴν ἔβλεπον πλησιάζουσαν, τόσον ἀλλοιωμένην και μὲ ἐκείνην τὴν φθισικὴν ὄψιν, και τὸν σεβάσιμον χαρακτήρα τὸν ὅποιον ἡ μελαγχολία διαχέει καθ' ὅλον τὸ πρόσωπον, ὑπεχώρουν διευκολύνοντες τὴν ὁδὸν, ὡς εἰς αὐλὸν τι ὄν, και βλέποντες τὴν ὀπισθεν, ἐκινούσαν τὰς κεφαλὰς των μὲ λυπηρὰν προαίσθησιν.

Εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι πολὺ ταχέως θὰ ἐπισκεφθῆ τὸν τάφον, ἀλλὰ τὸν ἐθεωροῦσεν ὡς τόπον ἀναπαύσεως. Τὸ ἀργυροῦν νῆμα τὸ ὅποιον τὴν συνέδεε μὲ τὴν ζωὴν, εἶχε διακοπῆ, και τῆς ἐφάνετο ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡδονὴ δι' αὐτὴν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄν ποτε ἡ τρυφερὰ ψυχὴ τῆς εἶχε συναισθανθῆ μνησικακίαν κατὰ τοῦ ἐραστοῦ τῆς, εἶχεν ἤδη σβεσθῆ. Δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὴ ὀργίλων παθῶν, και εἰς στιγμὴν τινα λελυτημένης τρυφερότητος, ἔγραψεν εἰς αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς τὸν ἀποχαιρετισμὸν τῆς. Ἦτο συντεταγμένη εἰς ἀπλουστάτην διάλεκτον, ἀλλ' εἰς ἄκρον συγκινητικὴ ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀπλότητος. Τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἀποθνήσκει, και δὲν τοῦ ἀπέκρυπτεν ὅτι τὸ αἶτιον ἦτο αὐτὴ ἡ διαγωγὴ του. Περιέγραψε προσέτι τοὺς πόνους τοὺς ὁποίους ἔδοκίμασε, και εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς τὸν διεβεβαίονεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποθάνῃ ἐν εἰρήνῃ, χωρὶς νὰ τοῦ ἀποσεῖλλη τὴν συγχώρησιν και τὴν εὐλογίαν τῆς.

Βαθμηδὸν αἱ σωματικαὶ τῆς δυνάμεις ἐξησθῆσαν τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας. Εὐχαριστεῖτο τὴν ἡμέραν ἅπασαν νὰ πλησιάζῃ εἰς τὸ παράθυρον, ὅπου καθήμεν ἐπὶ μιᾶς καθέκλας, ἔβλεπε τὴν ἀγροτικὴν θέαν. Ἔως τότε δὲν ἐπρόφερε παράπονον οὐδὲν, οὐδὲ διεκοίνωσεν εἰς τινα τὴν ἀσθένειαν ἥτις κατέλιβε τὴν καρδίαν τῆς. Πῶποτε δὲν ἀνέφερεν οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ τῆς, ἀλλὰ κύπτουσα αἰετοπε τὴν κεφαλὴν τῆς εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους, ἔκλαιε σιωπηλῶς. Οἱ αὐτοὺς γονεῖς τῆς, ἐκρέμαντο μὲ μυστικὴν ἀδμονίαν, εἰς τὴν μαραινόμενον τοῦτο ἄνθος τῶν ἐλπίδων των, παραμυθούμενοι εἰσέτι, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν ἀνθηρὰν τῆς κατάστασιν, και ὅτι τὸ ζωηρὸν χρῶμα τὸ ὅποιον ἐνίοτε ἐξωγοῦνε τὰς παρειὰς τῆς, ὑπέσχετο τὴν ἀνάβρωσίν τῆς.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐκάθητο μεταξὺ τῶν γεννητόρων τῆς, τὴν δείλην μιᾶς Κυριακῆς, ἔχουσα τὰς

χεῖρας περιπεπλεγμένας μὲ τὰς ἰδικὰς των· τὸ παράθυρον ἦτο ἀνοικτὸν και ἡ ἐλαφρὰ αὔρα, ἥτις εἰσῆρχετο, ἐπισυνωδῆετο ὑπὸ τῆς εὐωδίας τῶν συναγμένων ἀνθῶν, τὰ ὅποια μὲ τὰς ἰδίας τῆς χεῖρας αὐτὴ εἶχε τοποθετήσει περὶ τοῦ παραθύρου.

Ὁ πατήρ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀνεγίνωσκε κεφάλαιον τι τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὸ ὅποιον ἐπραγματεύετο περὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἐπιγείων πραγμάτων και τῆς ἡδονῆς τῶν οὐρανίων, και τὸ ὅποιον ἐφάνετο ὅτι εἶχε διαχύσει παρηγορίαν τινα και γαλήνην εἰς τὴν ψυχὴν τῆς. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς προσηλόθησαν εἰς τὴν μακρὰν Ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ὁ κώδων εἶχε σημάει διὰ τὴν ἐσπερινὴν προσευχὴν, ὁ τελευταῖος τοῦ χωρίου διευθύνετο βραδέως εἰς τὸ προαύλιον, και τὸ πᾶν εἶχε βυθισθῆ εἰς ἐκείνην τὴν ἱερὰν σιωπὴν τὴν χαρακτηρίζουσαν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπαναπαύσεως. Οἱ γονεῖς τῆς τὴν ἐθεώρουσαν μὲ εὐσπλαγγον καρδίαν. Ἡ ἀσθένεια και ἡ λύπη, ἥτις ἀσχημίζει τόσον μερικὰς φυσιογνωμίας, ἐχάρισεν εἰς τὴν ἰδικὴν τῆς ἀγγελικὴν τινα ἐκφρασιν. Ἐν δάκρυ κρημάμενον ἔτρεμεν εἰς τὸν γλυκοκυανοῦν ὀφθαλμόν τῆς. Ἐνθυμείτο ἴσως τὸν ἄπιστον ἐραστὴν τῆς; ἢ οἱ διαλογισμοὶ τῆς περιεπλανῶντο εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὸν κόλπον τῆς ὁποίας ἔμελλε ταχέως νὰ συγκομισθῇ;

Ἠκούσθη αἴφνης κλαγγὴ τῆς ὄπλων, ἔφιππός τις δρομαῖος διευθύνετο εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπέξευσε ἀπέναντι τοῦ παραθύρου, ἡ δυστυχὴς νεᾶνις ἐπερῶνησε λυπηρῶς και ἔπεσεν εἰς τὴν καθέκλα τῆς· ἦτο ὁ μετανοημένος ἐραστὴς τῆς! Ἐφόρμησεν ἐντὸς τῆς οἰκίας και κατέπεσεν ἵνα τὴν ἐναγκαλισθῆ, ἀλλὰ τὸ ἀλλοιωμένον σχῆμά τῆς, τὸ ἡμιθανὲς πρόσωπόν τῆς, τόσον ὠχρὸν πλὴν τόσον ἐράσιμον εἰς τὴν ἀθυμίαν του, τοῦ κατεσπάραξε τὴν ψυχὴν και ἐγονυπέτησεν ἐνώπιόν τῆς μὲ μεγάλην ἀγωνίαν. Αὕτη ἔνεκα τῆς μεγάλης λυποθυμίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγερθῆ, ἐπροσπάθησε νὰ ἐκτείνῃ τὴν τρέμουσαν χειρὰ τῆς, τὰ χεῖλη τῆς ἐκινούντο ὡς νὰ ὁμίλει, ἀλλὰ δὲν ἐπροσέφερε λέξι, τὸν ἔβλεπεν εἰς τοὺς πόδας τῆς μὲ ἐν μειδιάμα ἀπεριγράφτου τρυφερότητος, και ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διὰ παντός.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ καθέκαστα ὅσα ἠδυνήθησαν νὰ συλλέξω ὡς πρὸς τὸ συμβᾶν τοῦ χωρίου τούτου. Ἐπειδὴ ὅμως συμβαίνουν πολὺ σπανίως, δὲν ἀποδεικνύονται ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως προσφάτου τινὸς συμβάντος τοιοῦτου εἶδους. Ταῦτα συνδεόμενα μὲ τὴν ἐμπαθῆ και συγκινητικωτάτην τελετὴν εἰς τὴν ὁποίαν παρευρέθη, ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν νοῦν μου, βαθυτέραν εἰσέτι ἀπὸ πολλὰ συμβεβηκότα πολὺ ἐκπληκτικώτερα. Ἐκτοτε περιήλθον πάλιν εἰς τοῦτον τὸν τόπον και ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὴν ἐκκλησίαν παρακινηθεῖς ἀπὸ αἰτίαν τινα ἢ ἀπὸ ἀπλῆν περιέργειαν. Ἦτο ἐν χειμερινὸν ἐσπέρας, τὰ δένδρα ἦσαν γυμνὰ ἀπὸ τὰ φύλλα των, τὸ κοιμητήριον παρουσιάζετο εἰς τὰ ὄμματα τοῦ θεατοῦ ἀσκεπὲς και λε-

λυπημένον, και ὁ ψυχρὸς ἄνεμος διερχόμενος, ἐτάραττεν ἐλαφρῶς τὰ ξηρὰ χόρτα. Ἀειθαλῆ ἦσαν πεφυτευμένα ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς εὐνοουμένης τοῦ χωρίου και ἰτέαι ἐκάμπτοντο ἐπ' αὐτοῦ ἵνα διατηρήσωσιν ἀβλαβῆ τὸν βῶλον τὸν καλύπτοντα τὸ πτώμα τῆς.

Ἰδὼν τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ἀνεωγμένην εἰσῆλθον. Ἐκρέμαντο εἰσέτι ὁ στέφανος ὁ ἐκ λευκῶν ἀνθῶν και τὰ χειρόκτια, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας. Τὰ ἄνθη τοῦ στεφάνου ἦσαν μαραμμένα, εἶναι ἀληθῆς, ἀλλ' ἡ μεγάλη φροντίς διετήρησεν ἀπὸ τὴν κόνιν ἀμόλυτον τὴν λευκότητά των. Εἶδον πολλὰ μνημεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἡ τέχνη ἐξήντησεν ἀπάσας τὰς δυνάμεις τῆς, ἵνα διεγείρῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ θεατοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀπῆντησα κἀνὲν, τὸ ὅποιον νὰ ἔψαυσε τόσον συγκινητικῶς τὰς χορδὰς τῆς καρδίας μου, ὅσον ἡ ἀπλουστάτη μὲν ἀλλὰ τρυφερωτάτη αὐτὴ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἀθωότητος.

(Wasington Irving. μεταφ. ἐκ τοῦ Ἀγγλικῶ) Α. Π.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων θαλασσιῶν και μεσογείων.

(Μετὰφρασις ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ.

BIBLION Α.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Εἰσαγωγή. — Κλίσις τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων πρὸς τὴν περιπλάνησιν. — Βραδεία πρόδος τῆς Γεωγραφίας. — Οἱ Ἑβραῖοι. — Μωσαϊκὴ Κοσμολογία. — Ἀπλὴ Κοσμολογία. — Οἱ Φοῖνικες. Ἀρχαίους τῶν θαλασσοπορῶν αὐτῶν. — Ἀδελφὸν τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς προόδου τῆς Γεωγραφικῆς ἐπιστήμης χρησιμεύει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἶδος γνώσεως πρὸς δῆλωσιν τῆς κατὰ μικρὸν προόδου τοῦ πολιτισμοῦ. Περιστρέφεται μὲν, μέχρι τινός, περὶ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐξάπλωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ πραγματεύεται ἰδίως τὴν πρόδον τῆς ναυτηλίας και τῆς ἐμπορίας. Ἀντὶ τοῦ νὰ περιορίξῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν τέχνην τινος λαοῦ, αὕτη κατευθύνει ἀδιακόπως τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰ περαιτέρω και ἐπιθεωρεῖ ἅπαντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὑποπτεύουσα τὰς πηγὰς και τὴν ἔκτασιν τῆς συγκοινωνίας των.

Τὸ κύριον θέλημα τοῦ ἀγρίου βίου ἐγένετο τὸ ἀκόλυτον τῆς περιπλάνησεως· οἱ ἀπαξ μαθόντες τὴν ἡδύτητα τῆς εἰς τὰ δάση και τὰ ὄρη ἐλευθερὰς περιπλάνησεως, δὲν δύνανται πλέον νὰ ὑποφέρωσι τοὺς ἐπιβαλλομένους ὑπὸ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας περιορισμούς. Ἡ περιέργεια και ἡ φιλοπραγμοσύνη ἐτι δὲ και ἡ ἀνάγκη καθυπέβλαλλον ἀδιαλείπτως τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς γῆς εἰς τὸ νὰ ἐρευνοῦσιν ὅλας τὰς ποικιλίας τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἐσόμερον δὲ μεγάλως τὰς νομαδικὰς φυλάς νὰ γινώσκωσι τὴν φύσιν τῆς χώρας περὶ τῶν ἰδίων σκηνωμάτων τὴν ἔκτασιν τῆς βοσκῆς και τοὺς ποτίζοντας αὐτὴν ποταμούς. Ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις τῶν ἀπλῶν τούτων

ἀνθρώπων σπανίως ἐξετείνοντο πέραν τῆς ἐνεστώσης ἀνάγκης. Αἱ μεταναστεύσεις δι' ὧν οἱ νομάδες οὗτοι ἔκτων κυριεύοντες ὁμοῦ νέας χώρας, ἐπέφερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν λήθην τῶν παλαιῶν ἐδρῶν, ὀλίγη δὲ ἐπιμιξία διατηρεῖτο μεταξὺ τῶν διαμενόντων καὶ τῶν μετοικισάντων, καὶ ἐντεῦθεν αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις τῶν πλανητικῶν λαῶν δὲν ἦσαν ἄλλο εἰμὴ ἀμυδραὶ καὶ ὀλιγοχρόνιοι παραδόσεις.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι, μεταναστεύοντες ἐκ τόπου εἰς τόπον, ἐφθάνον τέλος εἰς τὸ παράλιον, ἢ φιλοκέρδεια καθὼς καὶ τὸ φιλοκίνδυνον, ταχέως τοὺς παρρημοῦσιν εἰς θαλασσοπορίαν καὶ ἐπίσκεψιν μακρῶν τόπων. Ἀλλ' ἢ πολυπλοκὸς ναυτικὴ τέχνη δὲν ἐτελειοποιήθη εἰμὴ μετὰ τὸ διάστημα πολλῶν αἰώνων. Ἡ ἐπιστήμη μόνη ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ βεβαίως τὰς ἀκριβεῖς θεωρίας τοῦ ναύτου· ὅθεν αἱ γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις τῶν πρώτων θαλασσοπόρων τόσον ταχέως ἐλησμονοῦντο ὅσον συγκεχυμένως ἐμνημονεύοντο. Πρὸς τοῦτους καθ' ὅσον τὸ φιλοκίνδυνον ἦτον τὸ ἰσχυρότερον αἷτιον τῶν ἀρχαιοτέρων θαλασσοποριῶν, αἱ ἐξιστορήσεις αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀναλόγως μεγαλορρήμονες καὶ μυθώδεις. Τὸ θαῦμα ὅμως καὶ ἡ εὐπιστία εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν ἀρχαίων χρόνων· ἡμεῖς δὲ οὐκ ὀφείλομεν νὰ ἐκλαμβάνωμεν διόλου μυθώδεις τὰς ἀρχαιολογίας ἐκείνας ἐν αἷς εὐρίσκονται ὀλίγα τινας ἀναντιρρήτοι ἀλήθειαι ὑφασμέναι μὲ πολλὰ διηγήματα παντάπασιν ἀπίθανα.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ.

Ἐκ τῶν σωζομένων ἀπομνημονευμάτων τὰ ἀρχαιότερα εἶναι ἐκείνα τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Ὁ Ἑβραῖος λαὸς, ἔθνος μεσόγειον καὶ ποιμενικόν, εἶχε πιθανὸν ὀλίγην εὐθείαν γνώσιν τῶν ἀπομακρυσμένων χωρῶν. Τὰς μὲν ἐμπορικὰς γνώσεις καὶ τὰς πρὸς ἄλλα ἔθνη σχέσεις των, ὀφείλον κυρίως τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Φοίνιξιν· ἀλλ' ἢ Μωσαϊκὴ Ἱστορία τῶν προπατόρων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν καταγομένων ἐθνῶν ἐλήφθη ἀναντιρρήτως ἐξ εἰδικῶν καὶ ἀμέσων πηγῶν.

Ὁ ἱερὸς Ἱστορικὸς ἀνάγει ἕλα τὰ εἰς αὐτὸν ἀκριβῶς γνωστὰ ἔθνη εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σὴμ, Χάμ, καὶ Ἰάφετ, ἀπαριθμεῖ δὲ τοὺς υἱοὺς τῶν Παιτριάρχων αὐτῶν, παριστῶν ἕκαστον ὡς ἀρχηγέτην ἔθνος· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐφαρμόσωμεν μετὰ θετικότητος ὄνομα εἰς ὅποιονδήποτε τόπον οὕτως ἀνήκον εἰς πλανήτας ἀπογόνους τινὸς ἐθνάρχου. Ἡ Μωσαϊκὴ ὅμως ἔκθεσις (Γένεσις Γ') περιέχει πολυτίμον ὑπόμνημα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ γνώσις τῆς γῆς κῦξητε διὰ τῆς διασπορᾶς τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ νομαδικὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὰς μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Μεσογείου θαλάσσης πεδιάδας, ἀπὸ τὸ Ἀραράτ μέχρι τῆς Ἀραβίας ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τούτου γένους ὑπῆρξαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι· ἢ δὲ ὁμοίότητι τῆς γλώσσης των μὲ τὴν Ἀραβίαν ἢ παλαιὰ Συριακὴν καὶ μὲ τὴν Ἀραβικὴν δεικνύει ἀποχρόντως τὸ ὁμογενὲς τῶν κατοικουμένων Σημητικῶν ἐθνῶν. Εἶναι δὲ εὐκόλον νὰ

προσδιορίσωμεν τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν ἀπογόνων ἐκάστου τῶν υἱῶν τοῦ Σὴμ. Ὁ Ἑλάμ ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῆς Ἐλυμείδος, ὁ Ἀσσούρ τῆς Ἀσσυρίας καὶ ὁ Ἀράμ τῆς Συρίας ἢ Ἀραμείας, ὄνομα εἰσέτι προφανῶς σωζόμενον εἰς ἐκείνο τῆς Ἀρμενίας. Ὄνομασία τινὲς ἀποδιδόμεναι παρὰ τοῦ Μωϋσέως εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σὴμ σώζονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Ἀραβίαν ὡς ὀνόματα τόπων· οὕτω ἀπικνωμένον περιοχὴν τινὰ τῆς χώρας ταύτης καλουμένην Χαβιλὰν, καὶ τὸ ὄνομα Οὐζὶλ τὸ δοθὲν εἰς τὴν Σάναν ἀπὸ τὸν ἱερὸν Ἱστορικὸν δὲν εἶναι εἰσέτι ἄχρηστον.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χάμ ἐγένοντο τὰ μᾶλλον σοφὰ καὶ φιλότεχνα ἔθνη τοῦ Μωσαϊκοῦ αἰῶνος. Οἱ υἱοὶ τούτου τοῦ Πατριάρχου ἦσαν ὁ Χοῦς, Μισραῖμ, Φούτις καὶ Χαναάν. Ἐκ τοῦ Χάμ προήχθη ἡ Χαμία, τὸ κατὰ πάντα αἰῶνα εἰσχωρήσον ὄνομα τῆς Αἰγύπτου· οἱ δὲ Τοῦρκοι καὶ Ἀραβες ὀνομάζουσι τὴν χώραν αὐτὴν ἢ ἀκριβέστερον τοῦ Δέλτα, Μίσαρ, ἢ Μισραῖμ. Ἡ γῆ τοῦ Φούτ, ὡς φαίνεται, δηλοῖ τὴν Λιβύαν ἐν γένει. Τὸ δὲ ὄνομα Χοῦς, ἂν καὶ ἐνίστατο ἐκλαμβάνεται ἀόριστως, σημαίνει κυρίως τὰ μεσημβρινὰ καὶ ἀνατολικά μέρη τῆς Ἀραβίας. Τὰ ὀνόματα τῶν Σαβὰ, Σαφτά, Ραὰ, καὶ Σαβκά, τέκνων τοῦ Χοῦς πολλὸν χρόνον διατηρήθησαν εἰς τὴν Ἀραβικὴν Γεωγραφίαν.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χαναάν, καθὼς καὶ τὸ γένος τοῦ Μισραῖμ, ταχέως διέπρεψαν εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν σοφίαν. Οἱ Χανααναῖοι καὶ Φοίνικες, ἂν καὶ χωριζόμενοι ἀπὸ ἀλλήλων δὲ τοῦ ὄρους Καρμίλου, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐν γένει ὡς ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς λαὸς ὅμως ὄντες πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν φιλοτεχνίαν. Οἱ Φοίνικες κατεῖχον τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων, ἐνταυτῷ δὲ ἦσαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν δεισιδαίμονα ἀποστροφῆν τούτων πρὸς τὴν θαλασσοπορίαν. Ἡ Γεωγραφικὴ αὐτῶν θέσις τοῦ παρεκίνει εἰς τὴν ἐμπορίαν· «καὶ τὰ ὄρια τῶν Χανααναίων ἦσαν ἀπὸ τὴν Σιδόνα καθὼς ὑπάγει εἰς Γάζαν διὰ τῆς Γεράρ.» Αἱ πρωτεύουσαι αὐτῶν πόλεις, Τύρος καὶ Σιδὸν, εἶχον ἤδη καταστηθῆ ἐκ τῆς ἐμπορίας λαμπραὶ καὶ εὐδαίμονες, ἐνθ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μάλιστα ἤρχιστο νὰ λάμπῃ ἢ πρώτη ἀκτίς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Δαμασκός, μία τῶν παλαιότερων πόλεων τοῦ κόσμου, σώζει εἰσέτι ἔχνη τῆς λαμπρότητος τῶν ἀρχαίων τῆς κατοικίων. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν κατοικίων τῆς παραλίας ἐκείνης ὡς πρὸς τοὺς Ἑβραῖους ἐπὶ Μωϋσέως, δεικνύεται σαφέστατα ἐκ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεσταλμένοι διὰ νὰ κατασκοπεύωσι τὴν γῆν Χαναάν, εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσέα, «ἤλθομεν εἰς τὴν γῆν ἣν ἀπέστειλας ἡμᾶς, γῆν βέουσαν γάλα καὶ μέλι, καὶ οὗτος ὁ καρπὸς αὐτῆς· ἀλλ' ἢ ὅτι θρασὺ τὸ ἔθνος τὸ κατοικοῦν τὴν γῆν, καὶ αἱ πόλεις ὄχυραί τετρασμέναι σφόδρα.» Καὶ πάλιν «οὐκ ἀναβαίνομεν ὅτι οὐμὴ δυνάμεθα ἀναβῆναι πρὸς τὸ ἔθνος ὅτι ἰσχυρότερον ἐστὶν ἡμῶν μᾶλλον.» Ἐνθ' οἱ Χανααναῖοι κατόικουν περιτειχιμένως καὶ πολυανθρώπους πόλεις,

οἱ Ἑβραῖοι ὑπῆρχον σκηῖται καθὼς ἢ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ, οἵτινες εἶπον εἰς τὸν Φαραῶν· «Ἄνδρες κτηνοτρόφοι οἱ παῖδες σου ἐσμέν ἐκ παιδὸς ἕως τοῦ νῦν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν.»

Τὸ φιλοπόλεμον γένος τοῦ Ἰάφετ (τοῦ κατὰ τοὺς Ἕλληνας Ἰαπέτου) ὑπερέβη πολὺ τοὺς λοιποὺς τοῦ Νῶε ἀπογόνους εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν κατακτητῶν. Πάντα τὰ Ἰνδοευρωπαϊκὰ ἔθνη, τὰ ἐκτεινόμενα ἀπὸ τῶν Περσῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, δὲ τῆς Ἰνδικῆς Χερσονήσου, μέχρι τῆς Νήσου Σεΐλων, δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς τοῦ Ἰάφετ ἀπόγονοι. Τὸ Τουρκικὸν ὠσαύτως, κατέχον κατ' ἀρχὰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, κατὰγεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀρχηγέτου. Μάλιστα ἢ πρὸς ἀλλήλους σωζομένη ὁμοίότητι τῶν διαλέκτων τῶν Ἰαπετικῶν ἐθνῶν ἐπιβεβησὶ πλερέστατα τὸ ἀξίόπιστον τοῦ ἱεροῦ Συγγραφέως. Εἰς τὴν Σανσκριτικὴν γλῶσσαν ἢ λέξις Ἰάφετ ἢ Ἰάπετ, σημαίνει, «κύριος γῆς» — Ἡ δὲ ὀνομασία αὕτη ἀρμόζει εἰς τὸν προπάτορα τοιούτων τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐθνῶν.

Ὁ Γομῆρ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἰάφετ ὑπῆρξε κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Ἰώσηπον ἐθνάρχης τῶν Κελτῶν. Ὁ Μαγῶγ πιθανὸν νὰ ἐγένετο ἀρχηγέτης Σουθηκοῦ τινὸς ἔθους. Ὁ δὲ Μαχάι, ὡς εὐκόλως συνάγεται, ὑπῆρξε πρόγονος τῶν Μήδων. Τὴν μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωῖν, Θουβάλ, Μεσέχ, καὶ Θηράς δυνάμεθα νὰ ἀνιχνεύσωμεν ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀραράτ (ἐπιχωρίως ὀνομαζόμενον Μάσσεω) διὰ τῆς Φρυγίας εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Θουβάλ καὶ Μεσέχ ἀφῆκαν τὰ ὀνόματά των εἰς τοὺς Τιβαρηνούς καὶ Μόσχους, Ἀρμενικὰς φυλάς, τῶν ὁποίων αἱ πόλεις μεταναστεύσεις ἐκτάθησαν μέχρι Μαισίας, ὠσαύτως οἱ Θράκες ὑπῆρξαν, ἴσως ἀπόγονοι τοῦ Θηράς.

Ὁ Ἀσχημάξ υἱὸς τοῦ Γομῆρ ἦτον, ὡς συμπαίρνευται, ὁ Ἀσκάκιος ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνεχῶς ἀναφίνεται εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Φρυγίας τοπογραφίαν, καὶ ἐξ αὐτοῦ πιθανῶς, ὁ Εὐξείνιος Πόντος ὀνομάσθη πρῶτον Ἀξέσσος. Ὁ Οὐγάρμας ἐστάθη προπάτωρ τῶν Ἀρμενικῶν ἔθνῶν, τινὲς δὲ υποθέτουσι καὶ αὐτῶν τῶν Τοῦρκων. Ὁ Ἰωῖν ὑπῆρξε ὁ κατὰ τοὺς Ἕλληνας Ἴων, ὁ πατὴρ τῶν Ἰώνων. Τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν του παρέχουσι νέα δείγματα τῆς ἀκριβεῖας τῆς Μωσαϊκῆς Ἱστορίας. Εἰς τὰ «Ἐλισὰ» εὐρίσκουμεν τὴν βίβαν τοῦ «Ἐλῆς» ἢ «Ἐλλάς», υποθέτουσι εἰσέτι, ἀλλ' ὄχι μὲ πολλὴν πιθανότητα, ὅτι ἐκ τοῦ Ταρσίς ὀνομάσθη ἢ Ταρσὸς τῆς Κιλικίας. Τὸ «Κίτιμ» σημαίνει τὴν Κύπρον, καὶ τὸ «Ῥόδονι» ἢ «Ῥόδανι» τὴν νῆσον «Ῥόδον» — Ἀπὸ τούτους αἱ νῆσοι τῶν ἐθνῶν διεμοιράσθησαν. — Πάντες ἀνεγίνωσκον τὴν ἱερογραφικὴν σύνοψιν τοῦ ἱεροῦ Ἱστορικοῦ, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ προπάτορος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θαυμάζει ἐξ ἀνάγκης τὸ περιεκτικὸν καὶ τὸ συνεπὲς τῆς διηγήσεως.

Ἀδύνατον νὰ προσδιορίσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὰ Ἀνατολικά ὄρια τῆς Γεωγραφικῆς τοῦ Μωϋσέως γνῶ-

σεως. Αὐτὸς λέγει. «Αἱ κατοικίαι τῶν υἱῶν Ἰωῖτων, ἤρχιζον ἀπὸ τὴν Μέσχην, καθὼς ὑπάγει εἰς τὸ Σεράρ, ὄρος τῆς Ἀνατολῆς.» Τὸ Σεράρ τοῦτο ἐνδέχεται νὰ ἦναι ὁ πρῶτος ζυγὸς τῶν χιονοσκεπῶν ὄρεων τοῦ Παρπακίμου, τοῦ κατὰ τοὺς παλαιούς ὀνομαζομένου Σεπύρρου. Ὅτι δὲ ὁ Μωϋσῆς δὲν εἶχεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν μέχρι τῆς Ἰνδίας χωρῶν, τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῆς προσθετῆς ἐκφράσεως, «ὄρος τῆς Ἀνατολῆς, ἣτις εἶναι ἀληθῶς ἢ σημασία τῆς λέξεως Σεράρ.» Τὸ Σεράρ ἀναφέρεται ἐν γένει εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὸ δὲ Ὄφιρ δηλοῖ τὴν Δύσιν ἢ Ἀφρικὴν.

Αἱ θεσμοθεσίαι τῶν Ἑβραίων δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ εἰς τὴν μὲ ἀλλοδαποὺς ἐπιμιξίαν· αἱ λαμπραὶ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Σολομῶντος ἐγκατελείφθησαν ἐπὶ τῶν διαδόχων του, καὶ μάλιστα οἱ κυβερνῶντες τὰ πλοῖα τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἦσαν δούλοι τοῦ Βασιλέως τῆς Τύρου. Ἡ ἀτελής αὕτη μὲ τὰ ξένα ἔθνη κοινωνία δὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐκτεταμένην τινὰ ἢ ἀκριβῆ γνώσιν τῆς γῆς· ἐν τοῖς τῶν προφητῶν συγγράμμασι δὲν εὐρίσκομεν ἔχνη ἐντελεστέρων Γεωγραφικῶν γνώσεων, παρὰ τὰς τοῦ Μωϋσέως. Τινὲς μὲν ὑπέλαβον ὅτι τὸ Ὄφιρ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς δηλοῖ τὸ Περού, τὸ δὲ Τοροῖς, ἐκ τοῦ ὁποίου τὰ πλοῖα τοῦ Σολομῶντος ἐπνήρχοντο μετὰ τριετῆ πλοῦν, φέροντα χρυσόν, ἄργυρον, ἐλεφάντινον, πίθηκας, καὶ ταῦνα, ἔδωκεν αἰτίαν εἰς πολλὰς πολυμαθεῖς εἰκασίας. Ἀναμφίβολως δὲ δὲν ἐσήμεινε τὴν τῆς Κιλικίας Ταρσὸν (πόλιν μάλιστα μεσόγειον), οὐδὲ τὴν Ταρτησὸν τῆς Ἰταπνίας· διότι τὰ πλοῖα τοῦ Σολομῶντος ἐξέπλεον ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἔξιον μέδερ, τὸ δὲ Ἐλεφαντινὸν, οἱ Πίθηκες καὶ οἱ Ταῦνες, εἶναι προφανῶς προϊόντα τῆς Ἰνδίας. Πολλοὶ ἐπίσημοι σοφοὶ ἐσμπέρανεν ὅτι τὸ «Ταρσίς» εἶναι λέξις Φοινικικὴ, δηλωτικὴ τῆς θαλάσσης ἐν γένει· ὁ δὲ εἰκασμὸς οὗτος ἂν καὶ ἐξηγῆ τὴν φράσιν «πλοῖα τῆς Τάρσιος», αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον τὸ δυσνόητον τοῦ τριετοῦ πλοῦ. Ἄλλοι πάλιν ὑπέθεσαν ὅτι ὑπῆρχον δύο τόποι συνώνυμοι, ὁ μὲν εἰς πρὸς Ἀνατολᾶς ὁ δὲ ἄλλος πρὸς Δυσμᾶς. Ἐξ ἀπάντων ὅμως τῶν εἰκασίῶν τῶν γενομένων πρὸς διασάφην τῶν ἀποριῶν τούτων, ἡ εὐφυστέρα εἶναι ἢ θεωροῦσα τὴν λέξιν Σαρσοῖ ὡς Σανσκριτικὴν σημαίνουσα «χώρον ἀργυροφόρον.» Αἱ γλῶσσαι τῆς Ἰνδίας ἕνεκα τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀμιλούντων αὐτὰς λαῶν συνεισέφερον, ὡς εἶναι γνωστὸν, πολλὰς λέξεις εἰς Ἀραβικὴν καὶ Ἑβραϊκὴν· καὶ ἐπειδὴ τὰ Ἰνδικὰ μυθολογήματα ἀναφέρουσι συνεχῶς ἀργυροφόρον τινὰ χώραν πέραν τῆς θαλάσσης· δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι οἱ Ἀραβες ἔλαβον ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀόριστον ταύτην ὀνομασίαν. Ὅθεν ἢ Ταρσὸς εἰς τοὺς Φοίνικας (οἵτινες ἐλάμβανον τὰ τῆς Ἀνατολῆς προϊόντα ὁμοῦ δὲ καὶ τὰς λέξεις αὐτῆς διὰ τῶν Ἀράβων), ἦτο λέξις ἀόριστος ἐπίσης ἐφαρμοστος καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα μέρη τῆς γῆς.

Γ. Α. Κ.
(Ἀκολουθεῖ)

"Α ν θ η.

Ε'.

Ποῖα ποιήματα, ποίους λόγους
Μὲ ζητεῖς διὰ νὰ σὲ εἰπῶ;
Ἢμπορῶ ποτέ μου ἐμπρός σου
Καθὼς θέλω νὰ ὀμιλῶ;
Εἶναι ἀδύνατον· ἄστοιχὸς τόσους
Παλμοὺς στήθος δὲν βαστάξ,
Πνίγονται ὄλοι οἱ λογισμοί μου
Μοῦ συγχύζεται ἡ λαλιὰ,
Καὶ οὔτε θέλησιν καμμίαν
Πλέον δὲν ἔχω οὔτε φωνήν,
Οὔτε κίνημα εἰς τὴν τόσην
Τῆς ψυχῆς μου ταραχήν,
Νὰ μὴ δύναμαι σιμά σου
Μὲ ἄλλους λόγους νὰ ἐκφρασθῶ,
Ἄλλας λέξεις νὰ μὴ λέγω,
Εἰμὴ μόνον, σὲ ἀγαπῶ.

ΣΤ'.

Ἢ χαρά σου εἶναι χαρά μου,
Ἄν λυπῆσαι, μὲ λυπεῖ·
Συνιστοῦν τὴν ὑπαρξίν μας
Δύο κορμιά καὶ μία ψυχὴ.
Τὴν φωτίαν, ποῦ ἀναψε τόσον
Τὰς καρδίας μας φλογερά,
Ἄντι ὁ χρόνος νὰ τὴν σβέσῃ,
Ἐμπρησμὸν τὴν καταντᾷ.
Βάλε μας ἄστᾳ πύλεις μέσᾳ,
Ἴπου τὰ πάντα θορυβοῦν,
Βάλε μας ἄστῃ μοναξίαν,
Ἴπου τὰ πάθη ὅλα σιωποῦν.
Οὔτε ὁ κόσμος μᾶς ἐφέλκει,
Οὔτε ἡ ἔρημος σιγή.
Ὁ εἷς τοῦ ἄλλου του εἶναι κόσμος,
Ὁ εἷς τοῦ ἄλλου του ἐπαρκεῖ.

Ζ'.

Γύρισε ἐδῶ, ψυχὴ μου ἡγαπημένη,
Ἐδῶ ποῦ ὁ τόπος τόσον σὲ καλεῖ,
Τώρα ἡ πεδιάς εἶναι ὅλη νεκρωμένη
Διότι τῆς λείπεις, θησαυρέμου, ἐσύ.
Τὰ πάντα ἰδοὺ δὲν εἶναι πλέον τὰ ἴδια·
Ποῦ καλλονὴ; ποῦ θέλγητρα; ποῦ φῶς;
ἔχουν χαμένα ὅλα τους τὰ στολίδια
Τὰ σιωπηλὰ μυστήρια τῆς νυκτός.
Δάση, βουνὰ, χορτάρια μαραμμένα
Ἀναπέμπουν νεκρώσιμον σιγὴν,
Χωρὶς ἐσὲ τὰ πράγματα ἐνωμένα
Εἰς τὴν καρδίαν δὲν ἔχουν πλέον φωνήν.
Γύρισε ἐδῶ φῶς καὶ εὐοδίας νὰ χύσης,
Χαρὰς νὰ ἐμπνεύσης καὶ ἡδονὰς παντοῦ,
Γύρισε ἐδῶ ν' ἀγαλλιάσῃ ἡ φύσις,
Τὰς ἀρμονίας νὰ φέρῃς τοῦ οὐρανοῦ.

Η'.

Ὡ πῶς ἡ ἀγαλλίασις
Τὴν κόρην στολίζει,
Μὲ κάλλη, μὲ θέλγητρα
Πολλὰ τὴν πλουτίζει!
Πλὴν πόσον τὸ δάκρυον
Αὐξάνει ἡδονὰς,
Χαρίζον τῆς θλίψεως
Μυρίας καλλονάς!
Εἰς τὸν γλυκοενθούμιστον
Καιρὸν ποῦ τὴν εἶδα,
Ἐτότε ποῦ ἀνέπνευσα
Ἀγάπην καὶ ἐλπίδα,
Μοῦ ἐφάνη ὡς ἀρχάγγελος
Τῆς θείας εὐσπλαγχνίας,
Ἐκπλύνων μὲ δάκρυα
Τῆς γῆς τὰς κακίας.

Θ'.

Ἐστοχάσθην πῶς ἄσπρον κόσμον
Ἐκτιμᾶται ἡ ἀρετὴ,
Ἐστοχάσθην πῶς ἀγάπη
Ἐδῶ εὐρίσκεται πιστὴ,
Ἐστοχάσθην πῶς ὑπάρχει
Φίλος τις εἰλικρινῆς,
Σ' ὅλα αὐτὰ κι' εἰς ἄλλα καὶ ἄλλα
Ἐλανθάζθην ὁ ἀτυχής.
Οὕτω ἐμίσησα τὰ πάντα
Καὶ ἄσυλον ἐκεῖ ζητῶ,
Ὅπου ἀνθρώπινον σημεῖον
Πλέον ποτὲ νὰ μὴν ἰδῶ.
Νὰ ἐκφωνῶ μόνος τὸν ὕμνον
Τῆς ἀπελπισίας πικρῶς,
Ν' ἀποκρίνεται ἐκεῖ μόνος
Τῆς ἐρήμου ὁ μυκηθμός.

Ι'.

Ὅποιος ἔχασε τὴν τύχην
Τοιοῦτον θαῦμα ἐδῶ νὰ ἰδῆ,
Εἰς τὴν γῆν αὐτὸς δὲν εἶδε
Τὴν ἐντέλειαν νὰ φανῆ.
Ἰλαρὸν τῆς φύσεως γέλοιοι,
Τοῦ οὐρανοῦ λάμπουσα ἀκτίς,
Εὐωδία τοῦ παραδείσου,
Στοχασμὸς τῆς θείας ἀρχῆς·
Ὅλα ὁμοῦ συγχωνευμένα
Ἐσχημάτισαν αὐτήν,
Τὸ πᾶν ὄλον νὰ γοητεύῃ
Μὲ γλυκύτητα τερπνῆν.
Ἄλλὰ ἐφάνη ἐδῶ στιγμιαίως,
Τὴν ἀφήρπασε οὐρανός·
Εἰς τὸν κόσμον δὲν ἀφίνει
Τοὺς ἀγγέλους του ὁ Θεός.

ΙΑ'.

Τί θὰ γίνω ἐγὼ εἰς τοιοῦτον,
Ποῦ μὲ ἐπλάκωσε συμβάν;
Ἐρημώθη δι' ἐμὲ ὁ κόσμος,
Σκότος ἔγεινε τὸ πᾶν.
Εἶναι ἐλπίς τώρα καμμίαν
Διὰ νὰ μὲ παρηγορή;
Ὅλα τὰ ἔχασα· ὄχι μόνον
Ἐδῶ κάτω ὅ,τι εὐτυχεῖ,
Ἀλλὰ εἰσέτι αὐτὴν τὴν θλίψιν
Ποῦ τοὺς δυστυχεῖς κεντᾷ.
Διότι τώρα τὸν ἐκυτόν μου
Οὐδὲν αἰσθημα βαστάξ,
Καὶ εἰς οὐδὲν διαλύεται ἐπίσης
Ὅ,τι τοὺς θνητοὺς κινεῖ,
Παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον,
Ὅλα ὁ τάφος τῆς τὰ κλεῖ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

εἰς τὸ πρῶτον φυλλάδιον

Σελ. 7, σήλ. 6'. σίχ. 36, ἀντὶ ἐκθεσιν γρ. ἐκφρασιν
» 9, » » » 3, » ἀρχῶν » εὐχῶν
» » » » » 8, » γραφείον » μνημεῖον
» » » » » 13, » Χιλόχωρος » Φιλόχωρος

Εἰς τὸ παρὸν

Εἰς τὴν πρώτην σελ. ἐν τῷ Περὶ μνηολογίου ἄρθρῳ
στίχ. 4. γρ. τὴν διαφορὰν τὴν μεταξὺ

(Ἡ ΚΑΛΥΒΗ ΤΟΥ ΜΗΑΡΜΠΗ ΘΩΜΑ. Συνέχεια, ἴδε ἄ. φυλλάδι.)

Ἡ Ἐλίσα ἀναπυθίσασα—Ἡ κυρία μου εἶπεν ὑψώ-
σασα τοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ δακρυρροοῦσα ἐκάθησεν
εἰς μίαν καθήλακιν καὶ ἤρχησε νὰ ἐλολύξῃ.

— Διὰ τὴν Ἐλίσα, τέκνον μου! τί ἔχεις! εἶπεν ἡ
κυρία της.

— Ἡ κυρία μου, εἶπεν ἡ Ἐλίσα, » ἔνας ἔμπορος
συνομιλοῦσε μὲ τὸν κύριον εἰς τὸ δωμάτιον! τὸν ἤ-
κουσα. »

— Καλὰ ἀνόητη, ὑπόθεσαι ὅτι ἤτο.

— Ὁ κυρία μου, νομίζεις ὅτι ὁ κύριος θέλει εὐχαριστηθῆναι νὰ πωλήσῃ τὸν Ὀρβήν; Τὸ δυστυχὲς δὲ βρέφος ῥιφθὲν ἐπὶ μιᾶς καθήκλας, ἔκλαιεν σπασμοδικῶς.

— Νὰ τὸν πωλήσῃ! Ὅχι, τρελή! Γνώριζε, ὅτι ὁ κύριός σου πώποτε δὲν ἐμπορεῖται μὲ τοὺς Μεσημβρινούς ἀνθρωποπράτας καὶ δὲν θέλει πωλήσῃ τινὰ τῶν δούλων τοῦ ἐνόσῳ διάγουσι καλῶς. Καὶ πῶς ἀνόητη! ποῖος νομίζεις ὅτι ἤθελεν ἐπιθυμήσει νὰ ἀγοράσῃ τὸν Ὀρβήν; Νομίζεις ὅτι ὁ δόσμος τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν λατρύει ὡς σὺ, μωρή; Ἔλα παῦσα, καὶ σφίγγε τὸ φόρεμά μου. Διόρθωσε τοὺς ὄπισθεν πλοκάμους τῆς κεφαλῆς μου, κατὰ τὸν χαριέντα ἐκείνον τρόπον τὸν ὁποῖον σοὶ ἔδειξα τὴν προτεραίαν, καὶ ἄλλοτε μὴ ἀκροάζεσαι εἰς τὰς θύρας.

— Πολὺ καλὰ, κυρία μου, ἀλλὰ δὲν θέλεις δώσει ποτὲ τὴν συγκατάθεσίν σου . . . νὰ . . . νὰ . . .

— Μὴ φλυαρεῖς, τέκνονι! βεβαίως δὲν θέλω συκατανεῦσαι. Διαπὶ ὀμιλεῖς τόσον ἀπερισκέπτως; Ἡ-θελον προτιμήσει νὰ πωλήσῃ ἐν τῶν ἰδικῶν μου παιδίων. Ἀλλὰ πραγματικῶς Ἐλίζα, ἐπαίρεσε καὶ κομπάζεσαι ὑπὲρ τὸ δέον μὲ αὐτὸ τὸ μικρὸν παιδίον. Δὲν δύναται τις νὰ προσεγγίσῃ τὴν θύραν μας, καθότι θὰ νομίσαις ὅτι πρέπει νὰ ἦλθε ἵνα τὸ ἀγοράσῃ.

Βεβαιωθείτα ὑπὸ τοῦ πιστοῦ τρόπου τῆς κυρίας τῆς, ἤρχισεν ἐλαφρῶς καὶ τεχνηέντως νὰ κοιμῆ τὴν κόμην τῆς κυρίας τῆς, γελῶσα καθ' ἑαυτὴν διὰ τὰ προηγούμενα δάκρυά τῆς.

Ἡ Κυρία Σχέλδη, ἕνεκα τῆς συνέσεως καὶ ἠθικῆς ἣτις ἐπισυνώδευε τὰς πράξεις καὶ τὰ διαδύματα τῆς, εἰδείκνυεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ ὑψηλὴν τινὰ κοινωνικὴν τάξιν. Ἐκτὸς τῆς φυσικῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῶν γενναίων αἰσθημάτων, ἅτινα παρατηροῦνται ὡς ἰδιαίτερα τινὰ χαρακτηριστικὰ εἰς τὰς γυναῖκας τῆς Κεντούκην, προσετίθεντο αἰσθημάτων καὶ ἀρχαῖα ἠθικῆς καὶ θρησκείας, τὰς ὁποίας ἔθετεν εἰς ἐνέργειαν καὶ ἐφαρμογὴν εἰς τὰς πράξεις τῆς μὲ ὑπερβολικὴν ἐνέργειαν προσέτι δὲ καὶ ἱκανότητα. Ὁ σύζυγός τῆς ἂν καὶ δὲν συμπεριλαμβανέτο ὡς ὁπαδὸς οὐδεμιᾶς θρησκευτικῆς δοξασίας, προσέφερον ὅμως πάντοτε τὸν ἀνήκοντα σεβασμὸν καὶ τιμὴν εἰς τὴν τῆς συζύγου τοῦ θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν καὶ εἶχεν εὐλάβειάν τινα εἰς τὴν γνώμην τῆς· εἶναι βέβαιον ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ ὀλίγον ἐφρόντιζεν, ἀφῆκεν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν εἰς τὰς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθοεργούς προσπαθείας τῆς συζύγου τοῦ, πρὸς παραγορίαν, ἀνακούφισιν, ἀνατροφὴν καὶ ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ πρόδοον τῶν δούλων τῆς. Καὶ πραγματικῶς, μολοντί δὲν παρεδέχετο τὰς δοξασίας τῆς καὶ δὲν ἐπίστευε τὰς ἀγαθοεργούς πράξεις τῶν ἀγίων, διελογίζετο ὅμως καὶ ἦτο πεπεισμένος εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ εὐπλαγχνία, φιλοφροσύνη καὶ εὐσέβεια τῆς συζύγου τοῦ, εἶναι ἱκανὰ προσόντα ἵνα ἐπιτρέψωσι καὶ εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ ἀμυδρὰν τινὰ ἐλπίδα τῆς εἰς τοὺς Οὐρανούς διαιπίσεως τῆς ψυχῆς τοῦ.

Ἀνυπόμονον τι βάρος κατεῖχε τὸν νοῦν τοῦ Κ. Σχέλδη, μετὰ τὴν συνομιλίαν ἣτις ἔγινε μὲ τὸν ἔμπορον, εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν σύζυγόν του τὴν προσκεθεθεῖσαν συμφωνίαν, προβλέπων τὰς δυσκολίας καὶ ἐνστάσεις μὲ τὰς ὁποίας αὕτη δικαίως ἤθελε τὸν ἀντικρούσει.

Ἡ Κυρία Σχέλδη ἠγγόνει παντάπασι τὰς χρηματικὰς περιπλοκάς τοῦ συζύγου τῆς, καὶ ἐπαναπαυμένη εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ, ἐμεινεν ἡσυχος μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς ὑπονοίας τῆς Ἐλίζας. Καὶ τῶντι τῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν μνήμην ἡ ὑπόθεσις αὕτη, χωρὶς παντελῶς νὰ τὴν ἐνθυμηθῆ, καὶ προητοιμάζετο διὰ ἑσπερινὴν τινὰ ἐπίσκεψιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἡ μήτηρ.

Ἡ Ἐλίζα ἐκ νηπιότητος εἶχεν ἀνατροφῆ ὑπὸ τῆς κυρίας τῆς ἐπιεικῶς καὶ φιλοστόργως ὡς εὐνοουμένη ἢ δούλῃ.

Ὁ περιηγούμενος τὰ Μεσημβρινὰ μέρη πρέπει συγχάνις νὰ παρετήρησεν τὸν ἰδιαίτερον ἐκείνον χαρακτῆρα τῆς ἀνατροφῆς, τὴν μαλακότητα τῆς φωνῆς καὶ τῶν τρόπων, ἣτις φαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἦναι ἐξαιρετικὸν προτέρημα εἰς τὰς μεμιγμένας φυλάς τῶν μαύρων. Αὗται αἱ φυσικαὶ χάριτες ἐπισυνοδεύονται συγχάνις ἀπὸ λαμπροτάτην καὶ ἐξαισίον ὠραιότητα καὶ σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ συμπεριφορὰν τινὰ, ἐμφαίνουσαν εὐάρεστον ὑπεροχὴν. Ἡ Ἐλίζα ὡς τὴν περιεγράψαμεν, δὲν εἶναι γέννημα τῆς φαντασίας μας, ἀλλὰ πραγματικὸν γεγονός ὡς τὸ ἐνθυμούμεθα πρὸ ἐτῶν τινῶν εἰς Κεντούκην. Διασωθεῖτα ὑπὸ τὴν προστατευτικὴν φροντίδα τῆς κυρίας τῆς, ἡ Ἐλίζα εἶχε φθάσει εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν, χωρὶς νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἐκείνους τοὺς πειρασμούς, οἵτινες καθιστῶσι τὴν ὠραιότητα ἀπαίσιον κληροδόμημα εἰς μίαν δούλην. Εἶχεν ὑπανδρευθῆ μὲ ἓνα νοήμονα καὶ εὐφυστατον νέον φαιδρὸν, ὅστις ἦτο δούλος εἰς συνορεύουσάν τινὰ ἐπαρχίαν· ὀνομάζετο δὲ Γεώργιος Χάρβης.

Ὁ νέος οὗτος εἶχεν ἐκμισθωθῆ παρὰ τοῦ κυρίου τοῦ ἵνα ἐργάζηται εἰς κατάστημά τι, ὅπου ἕνεκα τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θεωρεῖτο ὁ καλύτερος τῶν ἐργατῶν. Εἶχεν ἐφεύρει μηχανὴν πρὸς καθαρισμὸν τῆς κανάθειας, ἣτις, θεωρουμένης τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ ἐφευρετοῦ, ἀπεδείκνυε μηχανικὸν πνεῦμα ὄχι κατώτερον ἐκείνου τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς μπαμδακοπαγίδος Οὐίτην. Ἦτο χαριέστατος καὶ γλυκὺς εἰς τοὺς τρόπους τοῦ καὶ ὁ εὐνοούμενος τοῦ ἐργοστασίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνώπιον τοῦ Νόμου, ἐθεωρεῖτο πρᾶγμα καὶ ὄχι ἄνθρωπος, ὅλα τὰ ἔξοχα προτερήματά τοῦ ὑπέκειντο εἰς τὴν ἐξέλεξι, χυδαίου, ἀνοήτου καὶ τυραννικωτάτου κυρίου. Αὐτὸς οὗτος ὁ κύριος ἀκούσας τὴν διαδοθεῖσαν φήμην περὶ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Γεωργίου, ἐκίνησεν ἐριππος διὰ τὸ ἐργοστάσιον, ἵνα ἴδῃ τὰ ἔργα τοῦ εὐφυστάτου ἀνδραπόδου τοῦ. Τὸν ὑπέδεχθη μὲ ὑπερβολικὸν ἐνθουσιασμὸν ὁ ἐργοστασιάρχης καὶ τὸν ἐσυγχάρη διὰ τὴν κατοχὴν τοιοῦτου πολυτίμου δούλου.

Ὁ Γεώργιος τὸν ἐσυνόδευεν ἐπιμελῶς εἰς ὅλον τὸ ἐργοστάσιον, καὶ δεικνύων τὴν μηχανὴν τοῦ, τοῦ ὠμίλει μὲ τοσαύτην εὐφροσύνην, εὐγλωττίαν καὶ ἀγαρωχίαν καὶ τὸν παρετήρει μὲ τοιοῦτον χαριέν καὶ ἀνδρικὸν βλέμμα, ὥστε ὁ κύριός τοῦ δυσαρέστως συνηθάνθη ὅτι ἦτο κατώτερός τοῦ. Τίς ἢ ἀνάγκη νὰ περιφέρεται ὁ δούλος οὗτος, ἐφευρίσκων μηχανὰς καὶ ἐ-

παίρομενος μεταξὺ τῶν κυρίων! Ἐνόμισεν ὅθεν νὰ παύσῃ τοῦτο τὸ σκάνδαλον, ἀποσύρων οἴκαδε καὶ ἐπασχολῶν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ σκαλίξῃ καὶ νὰ σκάπτῃ διὰ νὰ ἴδῃ ἂν οὕτως ἠδύνατο νὰ τὸν ταπεινώσῃ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἐργοστασιάρχης καὶ οἱ ἐργάται ἐξεπλάγησαν, ὅτε ἐξήτησε τοὺς μισθοὺς τοῦ Γεωργίου καὶ διεδήλωσεν ὅτι ἐσκόπευε νὰ τὸν ἀποσύρῃ.

— Δὲν εἶναι κ. Χάρβης, «εἶπε μὲ θαυμασμὸν ὁ ἐργοστασιάρχης,» τῶντι παράδοξον τὸ τοιοῦτον;

— Καὶ τί πρὸς τοῦτοις, δὲν εἶναι ἄραγε ὁ ἄνθρωπος ἰδικός μου;

— Ἡθέλωμεν προθύμως, κύριε, ἐπαυξήσει τὸν μισθόν.

— Τίποτε, τίποτε κύριε, δὲν εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δίδω ὑπὸ μίσθωσιν οὐδένα τῶν ἀνθρώπων μου, παρεκτὸς ἐπὶ σκοπῇ τινι.

— Ἀλλὰ κύριε, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀρμόδιος πρὸς τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν.

— Μὲ φαίνεται ἀπίστευτον, καθότι πώποτε δὲν ἐχρημάτησεν ἐπιτήδειος νὰ πράξῃ τι, ἀπ' ὅτι τὸν διέταξα, ἐπ' ἀληθείας;

— Συλλογίσθητε μόνον τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μηχανῆς τοῦ, «ὑπέλαθε μάλλον ἀπερισκέπτως εἰς τῶν ἐργατῶν».

— Ὡ! μάλιστα! μηχανὴν πρὸς ἀποφυγὴν πλειοτέρας ἐργασίας. Τὴν ἐφεύρε τῶντι, ὅσον δι' αὐτὰ οἱ μαῦροι ἔχρουσι τὴν ἱκανότητα. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν εἶναι μία μηχανὴ, ἐξοικονομοῦσα ὅσον τὸ δυνατὸν τὸν κόπον καὶ τὴν ἐργασίαν.

Ὁ Γεώργιος ἐμεινεν ἐκπληκτος, ἀκούσας τὴν καταδικὴν τοῦ, τόσον ἀπροσδοκῆτως ἀπαγγεθεῖσαν ὑπὸ ἀρχῆς τὴν ὁποίαν ἐγνωρίζεν ἀκαταμάχητον. Ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας τοῦ, ἐδάγκασε δυνατὰ τὰ χεῖλῃ τοῦ, ἀλλὰ μέγα ἠφαισίον πικρῶν αἰσθημάτων ἀναψεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ καὶ διέδωκε τὰς φλόγας εἰς τὰς φλέβας. ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ ταχέως, καὶ οἱ μακροὶ καὶ μέλανες ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐλαμπον ὡς ἄνθρακες, καὶ ἦτο ἐνδεχόμενον, ὁ ἀναθρασμὸς νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς ἐπικίνδυνον ῥῆξιν, ἂν ὁ ἀγαθὸς ἐργοστασιάρχης δὲν τοῦ ἔψαυε τὸν βραχίονα, λέγωντάς τοῦ σιωπηλῶς.

— Ὑποχώρησον, Γεώργιε, ἀκολούθησέ τον πρὸς τὸ παρὸν, καὶ θέλωμεν προσπαθῆσαι νὰ σὲ ἀπολαύσωμεν πάλιν.

Ὁ τύραννος ἤκουσε τὸν ψιθυρισμὸν καὶ ἐσυμπέρανε τὸ νόημα, μολοντί δὲν ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ τί ἐλέγετο, καὶ ἰσχυροποιήθη ἔτι μάλλον ἢ ἀπέφραξίς τοῦ, τὸ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τοῦ θύματός τοῦ ἐξουσίαν.

Ὁ Γεώργιος μετεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου τοῦ καὶ διετάχθη νὰ ἐργάζηται βαναύτως τοὺς ἀγρούς. Καὶ μολοντί εἶχε τὴν ἱκανότητα ν' ἀναστῆλῃ πᾶσαν αὐθάδῃ ἔκφρασιν, οἱ ἀγράπτοντες ὅμως ὀφθαλμοί τοῦ, τὸ σκυθρωπὸν καὶ τεταραγμένον μέτωπόν τοῦ, ἀπέτελλον μέρος φυσικῆς τινος διαλέκτου, τὸ ὁποῖον ἦτο δύσκολον καὶ ἀδύνατον νὰ κατασταλῇ— ἀναμφίβολα σύμβολα δεικνύοντα προφανῶς καὶ ἐναργῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ πρᾶγμα.

Κατὰ τὴν εὐτυχῆ περιόδον τῆς ἐν τῷ ἐργοστασίῳ ἐνασχολήσεώς τοῦ, ὁ Γεώργιος εἶχεν εἶδει καὶ νυμφευθῆ τὴν σύζυγόν τοῦ. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, χαίρων

τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ, εἶχεν ἅπασαν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπισκέπτηται τὴν σύζυγον κατὰ τὴν διάθεσίν τοῦ. Ὁ γάμος εἶχεν ἐπιδοκιμασθῆ καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῆς κυρίας Σχέλδης, ἣτις μὲ τὴν ἐπὶ τῶν τοιοῦτων γυναικείαν εὐαρέστησιν, ἔλαβε πολλὴν εὐχαρίστησιν νὰ συνενώσῃ τὴν χαριέστατον εὐνοουμένην τῆς, μὲ ἄνδρα τῆς τάξεώς τῆς ὅστις ἐφαίνετο καθ' ὅλα ἀρμόδιος εἰς αὐτὴν, καὶ οὕτως ἐτελέσθη ὁ γάμος εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς κυρίας τῆς, ἣτις μάλιστα περιέστειψε τὴν ὠραίαν κόμην τῆς νύμφης μὲ ἄνθη πορτοκαλλίου καὶ τῆς ἐβρίφη τὸν νυμφικὸν πέπλον, ὅστις ἀναντιβρήτως σπανίως δύναται νὰ καλύψῃ κεφαλὴν ὠραιότεραν ταύτης· δὲν ἔλλειψαν οὔτε τὰ φαγοπότια οὔτε αἱ προσκλήσεις πολλῶν ξένων θαυμαζόντων τὴν ὠραιότητα τῆς νύμφης καθὼς προσέτι τοὺς φιλοστόργους καὶ ἐλευθερίους τρόπους τῆς κυρίας τῆς. Ἐπὶ ἐν ἡ δύο ἔτη ἡ Ἐλίζα ἔβλεπε τὸν ἄνδρα τῆς συγχάνις, καὶ οὐδὲν διέκοπτε τὴν εὐτυχίαν τῶν, εἰμὴ ὁ θάνατος δύο μικρῶν τέκνων, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον ὑπερβαλόντως ἠγάπα, καὶ ἔκλαιε τόσον περιπαθῶς, ὥστε ἡ κυρία τῆς ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῆ εὐνοίας παρατηρήσεις, προσπαθοῦσα μὲ μητρικὴν τῶντι μέριμναν καὶ φροντίδα νὰ περιορίσῃ τὸ φυσικὸν αἶσθημα τῆς λύτης, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς θρησκείας.

Μετὰ τὴν γένεσιν ὄμως τοῦ μικροῦ Ὀρβῆ, βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ παρηγορηθῆ καὶ νὰ ἠσυχάζῃ καὶ ἡ καρδιά τῆς ἣτις ἦτον εἰσέτι αἰροσταγῆς καὶ πάλλουσα, συνδεομένη ἐκ νέου μὲ τὴν ὑπαρξίν τοῦ μικροῦ ἐκείνου πλάσματος, ἐφαίνετο ἀποδίδουσα εἰς αὐτὴν νέαν ζωὴν καὶ νέαν υγείαν. Ἡ Ἐλίζα ἦτο εὐτυχῆς γυνὴ μέχρις οὗ ὁ σύζυγός τῆς ἀπεσπασθῆ βιαίως ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν ἐπιστάτην τοῦ, καὶ ὑπεδλήθη εἰς τὸν σιδηρῶν ζυγὸν τοῦ νομίμου ἰδιοκτητοῦ τοῦ.

Ὁ ἐργοστασιάρχης πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν τοῦ, ἐπετιθέθη τὸν κ. Χάρβην μίαν ἢ δύο ἐβδομάδας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γεωργίου, ὅτε ἠλπίζεν ὅτι εἶχε παύσει ὁ ἀναθρασμὸς τῆς ψυχῆς τοῦ, καὶ ἐπροσπάθη παντοιοτρόπως νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ πάλιν εἰς τὴν προτέραν τοῦ ἀσχολίαν.

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πολυλογῆτε τοσοῦτον, «εἶπεν ὁ Χάρβης ἀποτόμως,» γνωρίζω τὸ συμφέρον μου, κύριε.

— Δὲν ἐννοῶ, κύριε, διόλου νὰ ἐπέμβω εἰς τοῦτο. Ἐνόμισα μόνον ὅτι ἴσως ἤθελε σὰς συμφέρει νὰ μᾶς ἀφήσετε τὸν ἀνθρωπὸν σας ὑπὸ τοὺς προαθέντας βροῦς.

— Ὡ, ἐννοῶ ἀρκετὰ καλὰ τὴν ὑπόθεσιν. Εἶδα τὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σας συνενόησιν καὶ ἤκουσα τὸν ψιθυρισμὸν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν τὸν ἔλαβον ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον· καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εἶναι ἀδύνατον. Εἶμεθα εἰς τόπον ἐλευθερον, κύριε, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἰδικός μου, καὶ εἶμαι κύριος νὰ τὸν κάμω ὅ,τι θέλω, τοῦτο εἶναι κύριε!

Οὕτως ἐξέλιπεν καὶ ἡ τελευταία ἐλπίς τοῦ Γεωργίου, καὶ δὲν εἶχεν ἐνώπιόν τοῦ εἰμὴ βίον πόνου καὶ δουλείας, τὸν ὁποῖον καθιστᾷ ἔτι μικρότερον πᾶσα μικροπρεπῆς κἀκωσῆς τὴν ὁποίαν τυραννικὴ κακοβουλία δύναται νὰ ἐπινοήσῃ.

Φιλάνθρωπός τις Νομολόγος εἶπέ ποτε «Ἡ χει-

ροτέρα χρήσις τὴν ὁποίαν δύνασαι νὰ κάμῃς ἐνδὸς ἀνθρώπου, εἶναι νὰ τὸν ἀπαγχονίσῃς». Ἄλλ' ὄχι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, εἶναι καὶ ἄλλη χρήσις χειροτέρα ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ὁ σύζυγος καὶ ὁ πατήρ.

Ἐνῷ ἡ κ. Σγέλωθ ἐξήρχετο πρὸς ἐπίσκεψίν της, καὶ ἡ Ἐλίξα ἴστατο ἐπὶ τὸν ἐξώστην, παρατηροῦσα μετὰ τινος λύπης τὸ ἀπομακρυνόμενον ὄχημα, ἡσθάνθη χεῖρα τινὰ εἰς τοὺς ὤμους της. Ἐστράφη, καὶ ζωπρὸν μειδίαμα διέλαμψεν εἰς τοὺς ὠραίους ὀφθαλμούς της.

— Σὺ εἶσαι Γεώργιε! Πόσον με ἐτρόμαξες! Χαίρω ὁμοίως τόσον ὅτι ἤλθες! Ἡ κυρία ὑπῆγε νὰ διασκεδάσῃ τὴν δαίτην, ἐλθούσας τὸ μικρόν μου δωμάτιον καὶ ὁ καιρὸς ὅλος εἶναι ἰδικός μας». Λέγουσα ταῦτα, τὸν ὠδήγησεν εἰς ἓν καθαρὸν καὶ μικρὸν μέρος τῆς οἰκίας πλησίον τοῦ ἐξώστου, ὅπου συνήθως ἐκάθητο βράπτουσα, ἐτοιμὴ πάντοτε εἰς τὰς διαταγάς τῆς κυρίας της.

— Πόσον εἶμαι εὐχαριστημένη! Διατί δὲν γελάς; καὶ δὲν βλέπεις τὸν Ὀρῆν πῶς αὐξάνει! «Τὸ παιδίον ἴστατο περίφοβον παρατηροῦν τὸν πατέρα του, διὰ τῶν βοστρύχων τῆς κόμης του καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τῆς μητρός». Δὲν εἶναι ὠραῖον; «εἶπεν ἡ Ἐλίξα ἀπομακρύνουσα τοὺς μακροὺς βοστρύχους ἀπὸ τὸ μέτωπον, καὶ φιλοῦσα αὐτό.

— Εἶθε, μὴ εἶχε ποτὲ γεννηθῆ. «Εἶπεν ὁ Γεώργιος μετὰ μεγάλῃν πικρίαν». Εἶθε καὶ ἐγὼ αὐτὸς νὰ μὴ ἤθελον γεννηθῆ!

Ἐκθαμβος καὶ πεφοβισμένη ἡ Ἐλίξα ἐκάθησεν, καὶ ἐπακουμβήσασα τὴν κεφαλὴν της εἰς τοὺς ὤμους τοῦ συζύγου της, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα.

— Λοιπὸν, Ἐλίξα, ἕκαμα πολὺ κακὰ νὰ σὲ κάμω νὰ συναισθανθῆς καὶ λυπηθῆς τόσον, ὡς δυστυχῆς νεάνις! «εἶπε μετὰ συντημένην καρδίαν» πολὺ κακὰ. Ὡς πόσον καλῆτερον ἦτο νὰ μὴ ἤθελες μετ' ἰδεῖ ποτέ! Ἡ δύνασο ἴσως νὰ ἦσαι εὐτυχῆς.

— Γεώργιε! Γεώργιε! πῶς δύνασαι νὰ ἐμιλήσῃς τοιοῦτοτρόπως; Τί δυστύχημα ἐγένεν ἢ θὰ γίνεῖ; Ἡμεθα πολὺ εὐτυχεῖς, χάριτι θεῖα, ἕως τώρα.

— Τῶνόντι ἡμεθα, ἀγαπητή, «εἶπεν ὁ Γεώργιος». Καὶ λαβὼν τὸ βρέφος εἰς τὰ γόνατα, προσηλόθη εἰς τοὺς ἀστράπτοντας ὀφθαλμούς του, περὶ τὴν χεῖρα ἀναμέσον τῆς μακρᾶς κόμης του.

— Ὡς σὺ, Ἐλίξα μου, καὶ σὺ εἶσαι ἡ ὠραιότερα γυνὴ τὴν ὁποίαν εἶδόν ποτε, καὶ ἡ μόνη τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ νὰ βλέπω, ἀλλ' οἶμοι, εἶθε νὰ μὴ ἤθελον σὲ εἶδε ποτέ, καθὼς καὶ σὺ ἐμέ.

— Ὡς Γεώργιε! πῶς δύνασαι;

— Ναί, Ἐλίξα μου, ὅλα εἶναι δυστυχία, δυστυχία, δυστυχία! Ὁ βίος μου εἶναι πικρὸς ὡς ἀψίνθιον, ὁ ἀληθὴς βίος; ἐξέλιπεν. Εἶμαι εἰς πτωχὸς, ἀθλιος καὶ ἔρημος δούλος, καὶ δὲν βλέπω ἄλλο, εἰμὴ νὰ σὲ σύρω μετ' ἐμοῦ, ἰδοὺ τὸ πᾶν. Τί ὠφελεῦσιν ὅλαι αἱ προσπάθειαι μας, νὰ κάμωμέντι, νὰ γνωρίζωμεν, ἢ νὰ γίνωμεν κατὶ; Πρὸς τί ἡ ζωὴ; ἐπεθύμουν νὰ ἦμουν ἀποθαμένους.

— Ὡς ἀγαπητέ μοι! Γεώργιε, αἱ λέξεις σου εἶναι πραγματικῶς σκληραὶ, γνωρίζω πόσον ἐλυπηθῆς διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν σου ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον, ἔχεις σκληρὸν κύριον, ἀλλὰ παρακαλῶ σε ἔσο ὑπομονητικὸς, καὶ ἴσως

— Ὑπομονητικὸς! «Εἶπε διακόπτων αὐτήν». Δὲν ὑπέμεινα; Ἐπρόφερα καὶ μίαν λέξιν, ὅταν ἤλθε καὶ μετ' ἔλαβεν ἀνευ αἰτίας τινὸς, ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον ὅπου ἅπαντες με ἀγαποῦσαν; Δὲν τὸν ἔδωκα ἀκριβῆ λογαριασμὸν τῶν ἐργασιῶν μου μέχρι λεπτοῦ; καὶ μάλιστα ὅλοι ἔλεγον ὅτι ἐργαζόμεν καλὰ.

— Ναί, εἶναι τρομερὸν, «εἶπεν ἡ Ἐλίξα», ἀλλὰ καί μ' ὅλα ταῦτα, γνωρίζεις καλῶς ὅτι εἶναι κύριός σου.

— Κύριός μου! καὶ ποῖος τὸν ἔκαμε κύριόν μου; Τοῦτο συλλογίζομαι. Ποῖον δικαίωμα ἔχει αὐτὸς ἐπ' ἐμοῦ; Εἶμαι ἄνθρωπος καθὼς αὐτὸς, εἶμαι καλῆτερός του, γνωρίζω τὰς ὑποθέσεις καλῆτερα ἀπ' αὐτὸν, εἶμαι διαχειριστὴς ἰκανώτερός του, δύναμαι ν' ἀναγνώσω εὐκολώτερον παρ' ὅτι αὐτὸς δύναται, δύναμαι νὰ γράψω κομψότερον, καὶ τὰ ἔμαθον ὅλα μόνος μου, καὶ δὲν χρεωστῶ τίποτε εἰς αὐτὸν, τὰ ἔμαθον εἰς τὸ κρεῖττά του καὶ τώρα ποῖον δικαίωμα ἔχει; νὰ με μεταχειρίζεται ὡς φορητὴν ζῶον, νὰ με ἀποσπᾷ ἀπὸ ἐργασίαν τὴν ὁποίαν δύναμαι νὰ ἐκτελέσω πολὺ καλῆτερα ἀπ' αὐτὸν, καὶ νὰ με καταδικάξῃ εἰς ἄλλην τὴν ὁποίαν κάθε ἄλογον δύναται νὰ κάμῃ. Προσπαθεῖ, λέγει ὅτι θέλει με καθυποβάλλει καὶ ταπεινώσει, καὶ ἐπίτηδες με ἐπασχολεῖ εἰς τὴν πλέον σκληρὰν, βάνανυσον καὶ ποταπὴν ἐργασίαν.

— Ὡς Γεώργιε, Γεώργιε! με τρομάζεις! Ποτὲ δὲν σὲ ἤκουσα νὰ ἐμιλήσῃς οὕτω φοβούμαι μήπως καταντήσῃς εἰς τι φρικῶδες. Δὲν ἐκπλήττομαι παντάπασιν ἀπὸ τὰ αἰσθημάτων σου, ἀλλ' ὦ, ἔσο προσεκτικὸς καὶ σώφρων, ἔσο, ἔσο, δι' ἀγάπην μου, δι' ἀγάπην τοῦ Ὀρῆν!

— Ἡμουν προσεκτικὸς καὶ ὑπομονητικὸς, ἀλλ' ἡ δυστυχία μου ἐπαυξάνεται ἐπὶ τὸ χεῖρον, τὸ κρέας μου καὶ τὸ αἷμά μου δὲν βασιτᾷ πλέον, ὅσκις δύναται νὰ με ἐξυβρίσῃ καὶ βασανίσῃ τὸ κάμνει. Ἐνόμιζον ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐκτελέσω ἀκριβῶς τὴν ἐργασίαν μου καὶ ἔπειτα νὰ ἡσυχάσω ὀλίγον τινὰ καιρὸν, ἵνα ἀναγινώσκω καὶ μαυθῶ κατὶ, ἀλλ' ὅσα περισσότερα βλέπει ὅτι κάμνω, τόσον περισσότερον με ἐπιβαρύνει. Λέγει, ὅτι μολοντί δὲν ἐμιλῶ τίποτε, μολοντοῦτο ἔχω τὸν διάβολον καὶ προσπαθεῖ νὰ μοῦ τὸν ἐκβάλῃ, ἀλλ' ἡ ἀπατώμαι, ἡ μίαν τῶν ἡμερῶν τούτων θέλει ἐξέλθῃ εἰς τὸν ὄχι εὐάρεστον εἰς αὐτόν.

— Ὡς ἀγαπητέ μοι! Τί νὰ κάμωμεν; «εἶπεν ἡ Ἐλίξα περιλυπὸς.

— Μόλις χθὲς «εἶπεν ὁ Γεώργιος», καθὼς ἐπεσώρευον λίθους εἰς τὴν ἄμαξαν, ἴστατο ἐκεῖ ὁ νέος Τὸμ, κτυπῶν τὴν μαστιγὰ του τόσον πλησίον τοῦ ἱπποῦ, ὥστε ἐφοβήθη. Τὸν εἶπον νὰ παύσῃ, ὅσον εὐγενικώτερον ἠδυνάμην, αὐτὸς ἐξηκολούθησε. Τὸν παρεκάλεσα ἐκ νέου, καὶ τότε ἐστράφη πρὸς ἐμὲ καὶ ἤρχετο νὰ με κτυπᾷ. Τὸν ἐσύλλαβον ἀπὸ τῆς χειρὸς, αὐτὸς δὲ ἤρχετο νὰ φωνάζῃ, νὰ ποδοκτυπᾷ, ἔδραμεν εἰς τὸν πατέρα του καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι τὸν ἐπληξᾷ.

Ἦλθε πλήρης ὀργῆς, λέγων ὅτι θέλει μοῦ δεῖξει, ποῖος

(ἀκολουθεῖ)

Ο ΦΟΙΝΙΞ εκδίδεται ἅπαξ τοῦ μηνὸς εἰς φυλλάδιον συγκείμενον ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων.

Τιμᾶται δὲ διὰ μὲν τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑπτανήσου κατ' ἔτος διστ. 2 $\frac{1}{2}$, διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς δραχμ. 17 πληρωτέων ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ πρώτου φυλλαδίου.

Αἱ συνδρομαὶ γίνονται ἐν Κερκύρα παρὰ τῷ τυπογραφίῳ τοῦ ΕΡΜΟΥ, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς νήσους καὶ τὸ ἐξωτερικὸν παρὰ τοῖς προσδιορισθησομένοις ἀνταποκριταῖς.

Ὁ προμηθεύων δέκα συνδρομὰς θέλει λάβει δωρεὰν δύο ἀντίτυπα τοῦ ἐν τῷ Φοινίξει μεταφραζομένου μυθιστορήματος Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ τῆς Κ.^ας Μπήτσερ Στόου τοῦ ὁποίου ἡ ἐκδόσις θέλει συμπληρωθῆ ὡσον οὔπω.

Ὁ ΦΟΙΝΙΞ θέλει ἀναγγέλλει εἰς τὸ ἐξώφυλλον του τὰ νεοφανῆ συγγράμματα, ὧν ἀντίτυπον ἤθελε σταλῆ παρὰ τῶν συγγραφέων εἰς τοὺς ἐκδότας.

Εἰδοποιοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας, ὅτι εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα τοῦ ΦΟΙΝΙΚΟΣ θέλομεν καταχωρεῖ περισσότεραν ὕλην ἐκ τοῦ ἀνά χεῖρας μυθιστορήματος «Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ».

Πίναξ τῶν ἐμπεριεχομένων.

Περὶ τοῦ κατὰ δυτικὸς μνηολογίου	σελ.
Οἱ κλασικοὶ καὶ οἱ ῥωμαντικοὶ	» 34
Συλλογὴ Λευκαδίων ἐπιγραφῶν	» 39
Τὸ κάβχημα τοῦ χωρίου	» 41
Ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων θαλασσίων καὶ μεσογείων Ἄνθη	» 45
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ. Ἡ Καλύβη τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ, σύγγραμμα τῆς Ἀμερικανίδος Κ. ^α ς Μπήτσερ Στόου (Beecher Stowe) (μετάφ. Ἀ. Πασχάλη)	» 49